

T. C.
Marmara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı
Türkçe Öğretmenliği Bilim Dalı

**KAYNAK ESERLERİN TÜRKÇENİN YABANCI
DİL OLARAK ÖĞRETİMİNDE
KULLANILMASI: EVLİYA ÇELEBİ'NİN
SEYAHATNAME'Sİ**

Yüksek Lisans Tezi

Gül TÜRK YILDIZ

İstanbul-2019

T. C.

**Marmara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı
Türkçe Öğretmenliği Bilim Dalı**

**KAYNAK ESERLERİN TÜRKÇENİN YABANCI
DİL OLARAK ÖĞRETİMİNDE
KULLANILMASI: EVLİYA ÇELEBİ'NİN
*SEYAHATNAME'Sİ***

Yüksek Lisans Tezi

Gül TÜRK YILDIZ

Yöneten

Prof. Dr. Mustafa S. KAÇALIN

İstanbul-2019

Bütün hakları

M.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü'ne aittir.

© 2019

ONAY

Gül TÜRK YILDIZ tarafından hazırlanan "Kaynak Eserlerin Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Kullanılması: Evliya Çelebi'nin *Seyahatname*'si" konulu bu çalışma *09.05.2019* tarihinde yapılan savunma sınavı sunucunda juri tarafından *Dy.bir.liğiyle*başarılı bulunmuş ve yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

İMZA

YÖNETEN : Prof. Dr. Mustafa Sinan KAÇALIN

M. Kaçalın.....

ÜYE : Prof. Dr. Musa DUMAN

M. Duman.....

ÜYE : Doç. Dr. Latif BEYRELİ

Latif Beyrelî.....

ÖZGEÇMİŞ

2014 Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı Türkçe Öğretmenliği Bilim Dalı Yüksek Lisans Programına yerleşti.

2008 Afyon Kocatepe Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünü bitirdi.

2002 Manisa merkezde ilkokul, ortaokul ve lise eğitimini tamamladı.

1986 Manisa/Merkez’de doğdu.

İRTİBAT BİLGİLERİ:

E-posta:

gulturk_45@hotmail.com

gturkyildiz45@gmail.com

ÖNSÖZ

Kaynak eserler, varlığını üzerinden uzun bir zaman dilimi geçmiş olmasına rağmen Türk edebiyatında yerini almış olan eserlerdir. Edebiyat alanında varlığını sürdüren bu eserlerin, Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılması son dönemde faydalı bir çalışma olarak görülmektedir. Kaynak eserler, Türkçe öğretiminde Türk kültürünün devamı açısından ne kadar değerli bir kaynak ise yabancı öğrencilere Türkçenin öğretiminde de Türk kültürünün aktarılması açısından büyük ehemmiyet taşımaktadır.

Araştırmada Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kaynak eser olarak Evliya Çelebi'nin *Seyahatname*'sinden yararlanılması düşüncesinden yola çıkarak *Seyahatname*'den seçilen metinler temel seviyedeki dil öğrencilerinin anlayabileceği seviyeye uyarlanmıştır. Metnin daha rahat bir şekilde anlaşılması için metin sonunda kelime bölümüne yer verilmiştir. Metinlere dayalı olarak hazırlanan dört temel dil becerisine yönelik etkinlikler ile araştırma tamamlanmıştır.

Gül TÜRK YILDIZ

ÖZET

Dil, bir topluluğun birlikte oluşturduğu kültürel mirasın gelecek nesillere ulaşmasını sağlayan en ehemmiyetli araçtır. Dil öğretimi, bu kültürel mirasın yabancı dil öğrenmek isteyen öğrencilere aktarılmasını sağlar. Türkçenin kaynak eserlerinin dil öğretiminde kullanılması kültürün aktarılması açısından Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi alanında yararlı olacak bir çalışmadır.

Dil öğretiminde kaynak eserlerden metin seçiminde bulunmak; dilin inceliklerinin gösterilmesi ve kültürün tanıtılması açısından büyük ehemmiyet taşımaktadır. Araştırmadaki amaç ise Türkçenin kaynak eserlerinden olan *Seyahatname*'nin Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılma imkânının tespitidir. Araştırma beş ana bölümden oluşmaktadır:

- Birinci bölümde araştırma ile ilgili genel bilgilerin bulunduğu “Giriş, Problem, Amaç ve Önem” kısmı yer almaktadır.
- İkinci bölümde çalışma ile ilgili yapılan literatür taramasından elde edilen bilgilerin aktarıldığı alan yazın kısmı bulunmaktadır.
- Üçüncü bölümde çalışmanın nitel araştırma yöntemlerinden tarama modelinin kullanılarak hazırlandığı belirtilmiştir.
- Dördüncü bölümde çalışmada elde edilen bulgular yer almaktadır. Bunlar; *Seyahatname*'den Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanması için A2 seviyesindeki Türkçe öğrencilerine uyarlanan metin örnekleri, kelime

bölümü ve dört temel dil becerisine göre hazırlanan etkinliklerdir.

- Beşinci bölüm ise sonuç ve önerilerden oluşmaktadır.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılacak metinlerin, Türkçenin kaynak eserlerinden seçilmesi ile hem metnin özgün bir yapıda olması hem de kültürel değerlerin aktarımı sağlanacaktır. Metinlerin dil öğretiminde kullanılması için metinler, öğrencilerin dil seviyesine uygun bir şekilde uyarlanmalı ve metnin aslına sadık kalınmaya çalışılmalıdır.

Araştırmada *Seyahatname*'nin on cildinin incelenmesi, ilgili alan yazın taraması, uygulanan yöntem ve bulgular sonucunda eserden seçilen metinler ve metinlere yönelik dört temel dil becerisine yönelik hazırlanan etkinlikler ile *Seyahatname*'nin Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılabilirliği yönüyle faydalı olacağı belirlendi.

Seyahatname, Evliya Çelebi'nin 17. yüzyılda Osmanlı'nın geniş sınırlara ulaştığı dönemde bu coğrafya üzerinde yapmış olduğu seyahati ve o günün hayat tarzını, Türkçenin özelliğini ve zenginliğini ayrıca farklı milletlerin dilini, kültürünü, halk ile ilgili yapısını ve coğrafyasını aktarmıştır. Bu sebeple *Seyahatname* Türk milletine olduğu kadar, Türkçeyi öğrenmek isteyen yabancı öğrencilerin de ilgisini çekecek ve dil öğrenmelerine katkı sağlayacaktır. Eserin Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılması ile bu alana Türkçenin kaynak eserlerinden olan *Seyahatname*'nin kazandırılacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Dil, Evliya Çelebi, kaynak eser, kültürel aktarım, metin, *Seyahatname*, Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi.

ABSTRACT

Language is the most important instrument which provide to reach cultural heritage composed by community to the next generation. Language teaching provides to transfer this cultural heritage to students who want to learn foreign language. To use sources of Turkish in language teaching is a beneficial study in the field of teaching Turkish as a foreign language for cultural transmission.

To choose text from literary work while teaching language has importance for showing politeness of language and introducing culture. The aim of this study is to ascertain possibility of using *Seyahatname* a Turkish literary work while teaching Turkish as a foreign language. This study consists five parts:

- In the first part there is introduction, problem, aim, importance section which includes general informations about the study.
- In the second part, there are informations from literature reviews which are done for the study
- In the third part, it is indicated that this study is prepared by using screening model from qualitative research methods.
- In the fourth part, there are findings obtained in the study. These are texts from *Seyahatname* which are adapted for A2 level students who learn Turkish vocabulary part and exercises which are prepared according to four language skills.
- Fifth part consists of conclusion and suggestions.

It will be supplied both authenticity of the text and transmission of cultural values with choosing texts used for teaching Turkish as a foreign language from resource works. Text should be adapted to students level and authenticity of the text shouldnt be changed.

We established that it is going to be useful to use *Seyahatname* for teaching Turkish as a foreign language in this study with researching ten volume, literature review, chosen texts from literary work at the end of the findings and methods used and activities prepared for four skills.

Seyahatname contributes to Turkish nation the trip which is done in 17. Century by Evliya Çelebi who was an Ottoman Explorer, life in this term, feature of Turkish and productiveness of Turkish besides language, culture, social structure and geography of different nations and also *Seyahatname* contributes to language teaching of foreign students. It also awakens students interest it is thought that *Seyahatname* will be brought in this field with using it teaching Turkish as a foreign language.

Key Words: Language, Evliya Çelebi, literary work, culturel transmission, text, *Seyahatname*, teaching Turkish as a foreign language.

KISALTMALAR

ADOÇM : Avrupa Dilleri Ortak Çerçeve Metni

Akt. : aktaran

bkz. : bakınız

C : cilt

CEF : The Common European Framework

Haz. : Hazırlayan

Hz. : Hazret

s. : sayfa

S : sayı

ss. : Sayfa sayısı

TDK : Türk Dil Kurumu

TYDOÖ : Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi

vb. : ve başkası, ve benzeri, ve benzerleri

vd. : ve diğerleri

İÇİNDEKİLER

ÖZGEÇMİŞ	i
ÖNSÖZ	iii
ÖZET	v
KISALTMALAR.....	xi
İÇİNDEKİLER.....	xiii
TABLO LİSTESİ	xix
ŞEKİL LİSTESİ	xxi
GİRİŞ	2
1.1. Giriş	2
1.2. Problem.....	8
1.3. Amaç.....	8
1.4. Önem	9
1.5. Sınırlılıklar	9
1.6. Sayılıtlar.....	10
1.7. Tarifler	10
DAHA ÖNCE YAZILANLAR.....	12
2.1. Dilin Tarifi	12
2.2. Kültürün Tarifi	17
2.3. Dil ve Kültür İlişkisi.....	22
2.4. Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Kültür Boyutu	25
2.4.1. Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Kültürel Aktarım	32
2.5. Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Kültür Aktarım Aracı Metinler	40
2.5.1. Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Sürecinde Metin Seçimi.....	47
2.5.2. Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Sürecinde Metnin Uyarlanması.....	53

2.5.3. Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Sürecinde Metinlerin Dil Becerilerine Göre Hazırlanması	61
2.5.3.1. Okuma Becerisi	63
2.5.3.2. Dinleme Becerisi	66
2.5.3.3. Yazma Becerisi.....	69
2.5.3.4. Konuşma Becerisi.....	71
2.6. Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Metin Türü Olarak <i>Seyahatname</i>	74
2.7. Evliya Çelebi.....	81
2.7.1. Evliya Çelebi'nin Hayatı.....	82
2.7.2. Evliya Çelebi'nin Şahsi Özellikleri	85
2.7.3. Evliya Çelebi'nin <i>Seyahatname</i> 'si.....	90
2.7.3.1. <i>Seyahatname</i> 'nin Ortaya Çıkışı.....	91
2.7.3.2. <i>Seyahatname</i> 'nin Dil ve Üslup Özellikleri	96
2.7.3.3. <i>Seyahatname</i> 'nin Nüshaları	99
YÖNTEM.....	102
3.1. Araştırma Modeli	102
3.2. Evren ve Örneklem.....	103
3.3. Veri Toplama Yöntemi	103
3.4. Veri Toplama Araçları.....	104
3.5. Verilerin Çözümlemesi	104
IV. BÖLÜM	106
BULGULAR	106
4.1. Metinler	106
4.1.1. Çeviri Yazılı Metin	106
4.1.2. Günümüz Türkçesine Göre Okunmuş Metin:	107
4.1.3. Tasarruf Edilmiş Metin	108
4.1.4. Müdahale Edilmiş Metin.....	110

4.1.4.1. Büyük Ayasofya	110
4.2.1. Çeviri Yazılı Metin	114
4.2.2. Günümüz Türkçesiyle Okunmuş Metin	116
4.2.3. Tasarruf Edilmiş Metin	118
4.2.4. Müdahale Edilmiş Metin	121
4.2.4.1. Eğitilmiş Köpeklerle Evliya'nın Başından Geçenler.....	121
4.3.1. Çeviri Yazılı Metin	126
4.3.2. Günümüz Türkçesine Göre Okunmuş Metin	127
4.3.3. Tasarruf Edilmiş Metin	128
4.3.4. Müdahale Edilmiş Metin	130
4.3.4.1. Hazret-i Yusuf'un Ambarları	130
4.4.1. Çeviri Yazılı Metin	134
4.4.2. Günümüz Türkçesine Göre Okunmuş Metin	135
4.4.3. Tasarruf Edilmiş Metin	136
4.4.4. Müdahale Edilmiş Metin	137
4.4.4.1. Kuyumcubaşı Esnafı.....	137
4.5.1. Çeviri Yazılı Metin	142
4.5.2. Günümüz Türkçesine Göre Okunmuş Metin	144
4.5.3. Tasarruf Edilmiş Metin	147
4.5.4. Müdahale Edilmiş Metin	150
4.5.4.1. Sergüzeşt.....	150
4.6.1. Çeviri Yazılı Metin	156
4.6.2. Günümüz Türkçesiyle Okunmuş Metin	158
4.6.3. Tasarruf Edilmiş Metin	160
4.6.4. Müdahale Edilmiş Metin	163
4.6.4.1. Evliya Çelebi'nin Başından Geçenler.....	163
4.2. Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimine Uyarlanan Örnek Metinlerden Hazırlanan Etkinlikler:	170

4.2.1. Büyük Ayasofya Metnine Yönelik Hazırlanan Etkinlikler.....	170
4.2.1.1. Okuma-Anlama Bölümü Etkinlikleri	170
4.2.1.2. Dinleme Bölümü Etkinlikleri	172
4.2.1.3. Konuşma Bölümü Etkinlikleri	174
4.2.1.4. Yazma Bölümü Etkinlikleri	176
4.2.2. Palu, Hüna ve Çakır Adlı Eğitilmiş Köpekler Metnine Yönelik Hazırlanan Etkinlikler.....	177
4.2.2.1. Okuma-Anlama Bölümü Etkinlikleri	177
4.2.2.2. Dinleme Bölümü Etkinlikleri	181
4.2.2.3. Konuşma Bölümü Etkinlikleri	182
4.2.2.4. Konuşma Bölümü Etkinlikleri	183
4.2.3. Hazret-i Yusuf Metnine Yönelik Hazırlanan Etkinlikler.....	186
4.2.3.1. Okuma-Anlama Bölümü Etkinlikleri	186
4.2.3.2. Dinleme Bölümü Etkinlikleri	188
4.2.3.3. Konuşma Bölümü Etkinlikleri	190
4.2.3.4. Yazma Bölümü Etkinlikleri	191
4.2.4. Kuyumcubaşı Esnafı Metnine Yönelik Hazırlanan Etkinlikler.....	192
4.2.4.1. Okuma-Anlama Bölümü Etkinlikleri	192
4.2.4.2. Dinleme Bölümü Etkinlikleri	193
4.2.4.3. Konuşma Bölümü Etkinlikleri	195
4.2.4.4. Yazma Bölümü Etkinlikleri	196
4.2.5. Sergüzeşt Metnine Yönelik Hazırlanan Etkinlikler.....	197
4.2.5.1. Okuma-Anlama Bölümü Etkinlikleri	197

4.2.5.2. Dinleme Bölümü Etkinlikleri.....	198
4.2.5.3. Konuşma Bölümü Etkinlikleri	199
4.2.5.4. Yazma Bölümü Etkinlikleri	200
4.2.6. Evliya Çelebi'nin Başından Geçenler Metnine Yönelik Hazırlanan Etkinlikler	201
4.2.6.1. Okuma-Anlama Bölümü Etkinlikleri	201
4.2.6.2. Dinleme Bölümü Etkinlikleri.....	202
4.2.6.3. Konuşma Bölümü Etkinlikleri:	203
4.2.6.4. Yazma Bölümü Etkinlikleri	204
SONUÇLAR VE TEKLİFLER.....	206
5.1. Sonuçlar	206
5.2. Teklifler	209
KAYNAKLAR.....	212
EKLER.....	226
EK-1: Avrupa Dilleri Ortak Çerçeve Metni'ne Göre Belirlenen Dil Seviyeleri Çerçevesinde Hedef Öğrenici Grubunun Bildiği Varsayılan Dil Bilgisi Yapıları	226
EK-2: Metin Değerlendirme Formu:.....	228

TABLO LİSTESİ

Tablo 2. 1. Ortak Başvuru Seviyeleri	59
Tablo 2. 2. Temel Dil Becerileri.....	61

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 2. 1. Ortak Başvuru Seviyeleri 56

I. BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Giriş

Haberleşme, yirmi birinci yüzyılda hayatımızın en önemli eylemlerinden biri hâline gelmiştir. Haberleşmeyi sağlayan öge ise dildir. Dili yazılı ve sözlü olarak kullanırız. Dil, hem ana dili kullanıcıları hem de yabancı dil öğrenenler için büyük önem taşımaktadır. Yabancı dil öğretimine özellikle milletler arasındaki eğitim, turizm, ticaret vb. gereksinimlerden dolayı ihtiyaç duyulmaktadır.

Türkiye’de çeşitli sebeplerle buraya gelen bireyler ve bunlara yönelik eğitim veren kurum ve kuruluşlar yer almaktadır. Ayrıca Türkçe öğrenmek için yurt dışında yer alan Türkçe öğretim merkezlerine başvuran dil öğrencilerinin olması Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde eğitim programının nasıl olacağı sorusunun gündeme gelmesine sebep olmaktadır. Hâlihazırda genel bir eğitim programının olmaması bu alandaki en büyük eksikliklerden biridir. Günümüzde bu alanda yapılan çalışmalar Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine katkı sağlayacaktır.

Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi üzerinde ilmî pek çok çalışma yapılmaktadır. Yapılan her çalışma, Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine yeni bakış açısı kazandırmakta ve her çalışma Türkçe için de bir yol haritası sunmaktadır.

Türkiye’de Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde yaptıkları çalışmalar ile bu alana büyük katkı sağlayan kurum ve kuruluşlar tarafından çıkarılan ders kitaplarının yanında ferdî olarak hazırlanan kitaplar da bu alandaki eksikliğin

giderilmesini sağlamaya yöneliktir. Türkçenin yabancı dil olarak ğretiminde kullanılacak olan materyaller içerisinde en önemlilerinden biri olan ders kitaplarının hazırlanmasında nasıl bir yol izleneceği de bu alandaki ayrı bir sorun olarak kendini göstermektedir. Bu noktada hazırlanan ders kitaplarının Avrupa Dilleri ğretimi Ortak ereve Programı'na (The Common European Framework of Reference for Languages) göre düzenlenmesi gerekmektedir. Dil ve kültür çeşitliliğini arttırmak amacıyla hazırlanan bu metne göre, ders kitaplarında yer alacak çalışmalarda Türkçenin öğretimiyle birlikte kültürel mirasın da dört temel dil becerisinin yer alacağı çalışmalarda ve etkinliklerde aktarılması gerekmektedir.

Dinleme, okuma, konuşma ve yazma faaliyetleri dil ğretiminde öğrencinin dilin kültürel özelliklerini de edindiği becerilerdir. Bu sebeple dil ğretiminde her dil becerisi büyük ehemmiyet taşımaktadır. Türkçenin yabancı dil olarak ğretiminde de temel amaç dört temel dil becerisinin etkin bir şekilde kullanımını sağlamak ve kültür değerleri ile öğrenciler arasında bağ kurmaktır. Bu hedefe ulaşmak için ders kitaplarındaki metinler en önemli kaynaklardan biridir. Metinler, ğrenci ile öğrenilen dilin kültürü arasında köprü vazifesi görmelidir.

Bir dilin ögelerini barındıran metinler, kültür ile değerleri ön plana çıkarmalıdır. Gerçek yaşamdan örneklere yer vermelidir. Bu metinler, yabancı dil öğrencileri için yararlı bilgilerin sunulduğu bir materyal olarak hazırlanmalıdır.

Türkçenin yabancı dil olarak ğretiminde kültür ile ilgili ögelerin sunulduğu metinlerden yararlanmak öğrenciye dil ğretiminde büyük katkı sağlayacaktır. Metinler, ğrencilere günlük hayatta kullanılan dilin özelliklerini sunan yapıda

olmalıdır. Böylece bu metinler ile yabancı dil öğrenmek isteyen öğrencilerin günlük hayatta karşılaşacağı dili bire bir görmesi ve insanlar ile olan irtibatını artırarak öğrendiği yabancı dili daha kolay bir biçimde edinmesi sağlanacaktır.

Metinler, Türkçenin kaynak eserlerinden seçilmelidir. Kaynak eserler, aynı dili kullanan topluluğun o dönemdeki en belirgin kültürel özelliklerini taşıyan en önemli yapıtıdır. “Duygu ve düşünceleri ifade etmek şüphesiz dil ile olur; ancak dili etkili hâle getiren edebiyattır. Edebiyat, geçmişten günümüze kültür ile ilgili değerleri aktarmada etkilidir” (Özden, 2009, s. 23). Bu eserler, dil öğretiminde kültür aktarımı sağlaması açısından büyük ehemmiyete sahiptir. Yüzyıllar boyunca kalıcılığını devam ettirip günümüze ulaşmış olan bu eserler, Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesinde bir başvuru kaynağı olarak görülmelidir.

Kaynak eserler, edebiyat alanındaki kıymeti, kalıcı olmaları ve pek çok esere de kaynaklık etmeleri yönüyle hem kültür aktarımında hem de dil öğretiminde oldukça önemlidir. Kaynak eserler, ait oldukları kültürün bütün inceliklerini, halkın değerlerini, yansıtır. Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kaynak eserlerden faydalanmanın dil öğretiminde etkili bir sonuç ortaya çıkaracağını görmekteyiz.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde seçilecek olan kaynak eser, çok yönlü olup dil ve kültürün en güzel bir şekilde aksettirildiği bir yapıda olmalıdır. Bu eserlerden seçilen metinler, temel dört dil becerisinin de gelişmesine katkı sağlamalıdır. Kaynak eserler, bir milletin konuştuğu dilin tabii yapısını barındırmaktadır. Bu sebeple dil öğretiminde öğrenci için yararlı olacağı düşünülmektedir. Kaynak eserden seçilen

metinler, öğrencinin hedef dildeki yeterlilik ve bilgi seviyesine uygun olan parçalardan seçilmelidir. Böylece öğrencilerin temel dil becerilerinin daha kolay bir şekilde geliştirilmesi sağlanacaktır.

Kaynak eserler dil öğretiminde kullanılabilirliği yönüyle incelendiğinde eserin hem içeriğine hem de dilin kullanım özelliğine bakılmalıdır. Eserde içerik yönüyle dil öğretiminde kullanılan ve öğrencinin ilgisini çekebilecek temalar yer almalıdır ve eserin dili akıcı ve anlaşılır olmalıdır. Böylece öğrencinin derse karşı ilgisi ve dikkati arttırılmalı ve öğrenci yabancı dili öğrenmeye karşı şevklendirilmelidir.

Çalışmada Evliya Çelebi'nin yazmış olduğu on ciltten oluşan gezi yazısı türündeki *Seyahatname* adlı eserini Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kaynak eser olarak belirlenmiştir. Eserin Türk dili ve kültürüne ait pek çok özelliği barındırmasının yanı sıra Evliya Çelebi'nin seyahat ettiği çeşitli ülkelerdeki farklı kültürleri de anlatan çok yönlü bir eser olması sebebiyle eserin dil öğretiminde kullanılmasının uygun olduğu görülmüştür. Eserin samimi, eğlenceli ve akıcı bir anlatımının olması okuyucuyu kendisine çekmektedir. Bu sebeple Türkçe öğrenmek için Türkiye'ye gelen ya da yurt dışında Türkçe öğreten kurumlara başvuran farklı kültürlerden gelen öğrencilere yönelik bir çalışma yapılmıştır. Dünya çapında bir üne sahip Evliya Çelebi'nin *Seyahatname*'sinin dil özelliğine baktığımızda sade ve anlaşılır bir yapıda olması, öğrencinin dil seviyesine uyarlanabilecek metinlerin bulunmasını sağlamıştır.

Evliya Çelebi *Seyahatname* adlı eserini gezdiği ve gördüğü yerleri gözlemlerine ve kendi bakış açısına göre değerlendirip kayda geçirmekle kalmamıştır. Bunun yanı sıra hem Türk

kültürüne hem de gezdiği ülkelerdeki yabancı kültüre dair önemli bilgilere yer vermiştir. Eserde başlı başına araştırma konusu olabilecek bilgi, belge ve kaynak ortaya konulmuştur. Lowry (2012, s. 9) eserinde *Seyahatname*'yi en sadık yoldaşı olarak değerlendirmektedir ve eserin Osmanlı dönemi için önemli bir araştıma kaynağı olduğunu şöyle ifade etmektedir:

“İmparatorluğun belli bir bölgesiyle çalışan bilim adamı, söyleyeceklerinin gerçekte ne kadar alakalı olduğunu görmek için Evliya'ya başvurmuştur. Bu uygulama o kadar yaygındır ki Osmanlı tarihini araştıranların umumi vasıtası durumu hâline gelmiştir. Bu gerçeğin arkasındaki sebepleri anlamak çok zor değildir. Bir zamanlarda Osmanlı topraklarında yer alan kasabalara, şehirlere ve kalelere dair sahip olduğumuz tek kaynak çoğunlukla Evliya'dır.”

Pek çok kültür ile temasa geçmiş olan Evliya Çelebi, *Seyahatname* ile pek çok bilim dalının faydalanabileceği bir kaynak eser ortaya çıkarmıştır. *Seyahatname* öbür bilim dallarında olduğu gibi Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde de yararlanılabilecek bir eser olduğu görülmektedir.

Seyahatname'deki metinlere ulaşmak için öncelikle araştırmada Yapı Kredi Yayınlarından çıkan ve bu diziyi bilim âlemine kazandıran Orhan Şaik Gökyay, Yücel Dağlı, Seyit Ali Kahraman, Zekeriya Kurşun, İbrahim Sezgin, Robert Dankoff tarafından hazırlanan Evliya Çelebi *Seyahatnamesi*'nin transkripsiyonlu dizininden yararlanılmıştır. Eserden belirlediğimiz metinler, günümüz Türkçesine aktarılırken Seyit Ali Kahraman tarafından hazırlanan aralarında Yücel Dağlı ve

Robert Dankoff'un da yer aldığı *Seyahatname*'nin günümüz Türkçesine çevirisinin bulunduğu diziden yararlanılmıştır.

Seyahatname'nin on cildi incelenerek eserden temel seviyede A2 seviyesine uyarlanabilecek metinler, uzman görüşüne dayanarak belirlenmiştir. Seçilen metinler, A2 seviyesindeki bir öğrencinin rahatça okuyup anlayabileceği şekilde uyarlanmış ve okuma ve dinleme metni olarak düzenlenmiştir. Böylece uyarlanan metinlerden yola çıkılarak konu bütünlüğü içerisinde okuma, dinleme, yazma ve konuşma becerisine yönelik hazırlanan etkinliklerle dil öğretimi daha eğlenceli ve etkili hâle getirilmeye çalışılmıştır.

Araştırmada öğrencinin metni daha rahat anlayabilmesi ve kelime öğretimini sağlamak için metnin sonunda kelime bölümüne yer verilmiştir. “Yabancılara Türkçenin öğretimi için son derece önem taşıyan temel söz varlığını belirlemede en önemli husus, kelimenin aslının Türkçe olup olmaması değil, sık kullanılması ve Türk insanının kelimeye yüklediği anlam zenginliğidir” (Barın, 2013, s. 313). Metne dayalı olarak hazırladığımız kelime bölümünde yer verdiğimiz kelimeler metninde sıkça yer alan ve metnin daha rahat anlaşılmasını sağlayacak kelimelerden oluşmaktadır.

Seyahatname'nin kaynak eser olarak Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılması yaklaşık 330 yıl önce yazılmış bu eserin dilinin ve yazıldığı dönemin özelliklerine baktığımızda hâlâ günümüzde bile dil öğretimi alanında yararlanılabilecek değerli bir eser olduğunu gözler önüne sermektedir. *Seyahatname*'den temin edilen metinler aracılığıyla öğrencilere dil ile birlikte kültürel değerlerin de aktarımının sağlanması, dil öğretiminde kaynak eserlerin önemini ortaya koymaktadır.

1.2. Problem

Araştırma “Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kaynak eserlere yer verilebilir mi?” sorusundan yola çıkarak başlanmıştır. Alt problemler olarak da;

- Evliya Çelebi'nin *Seyahatname* adlı eseri Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde temel seviyeye uyarlanabilir mi?
- *Seyahatname*'den seçilen metinlerden dört temel dil becerisine uygun etkinlikler oluşturulabilir mi?

Sorularından yola çıkarak çalışmanın temelini oluşturacak problemler belirlenmiştir.

1.3. Amaç

Çalışmadaki temel amaç Evliya Çelebi'nin *Seyahatname*'sinin Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılabilirliğini tespit etmektir. Bu amaç doğrultusunda yapılan çalışmalar:

- ✓ 17. yüzyılda yazılmış ve o dönemki Türk kültürünü tanıtan, pek çok kültür ile de temasa geçmiş büyük seyyah Evliya Çelebi'nin *Seyahatnamesi*'nden metin seçiminde bulunmak,
- ✓ *Seyahatname*'den Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine uygunluğu yönüyle uzman görüşüne dayalı olarak seçilen metinleri, Avrupa Dilleri Ortak Çerçeve Metni'ne göre düzenlemek,
- ✓ Kaynak eserlerden seçilen metinlerin Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde ders kitaplarında yer almasının gerekliliğini ortaya koymak,
- ✓ Dört asır önce yazılmış ve günümüze kadar ulaşmış olan Türkçenin kaynak eserlerinden olan Evliya Çelebi'nin *Seyahatname*'sinin temel seviyede Türkçe

öğrenen A2 seviyesindeki öğrencilere uygun özgün metinlerden yola çıkarak dört temel dil becerisine göre çeşitli etkinlikler oluşturmak,

- ✓ Metinlerden temel seviyedeki Türkçe öğrencilerinin yararlanmasını sağlamak amacıyla yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarında kullanılabilirliğini belirlemek ve bu konuda önerilerde bulunmak,
- ✓ Ünü yaşadığı coğrafyanın sınırlarını aşmış olan Evliya Çelebi ve *Seyahatnamesi*'ni farklı milletlerden oluşan Türkçe öğrencilerine tanıtmak amaçlanmıştır.

1.4. Önem

Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılması amacıyla kaynak eserlerden metin temin etmek, öğrencilerinin özgün metinlerden dil öğrenmesini sağlayacaktır. Seçilen metinler ile öğrenciler, günlük hayatta konuşulan dilin en etkili örneği ile karşı karşıya gelecektir. *Seyahatname*'den seçtiğimiz metinler, yabancı dil öğretiminde öğrenci için işlevi olan bir yöne sahip olacaktır.

Kaynak eserden yararlanılarak yapılan dil öğretimi, geçmişimizi günümüze taşıyarak kültürel mirasın Türkçe öğrenmek isteyen yabancılara aktarılmasını sağlayacaktır. Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılabilecek metinleri resimler ile zenginleştirerek öğrencinin ilgisini çekip derse karşı isteğini artıracak bir çalışma ile karşılaşmaları sağlanacaktır.

1.5. Sınırlılıklar

Bu çalışma Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen A2 seviyesindeki öğrencilere yönelik olarak hazırlanmıştır.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılacak olan metinler, *Seyahatname*'nin on cildi taranarak eserden seçilen parçalar ile sınırlandırılmıştır.

Çalışma “yabancı dil öğretimi, kültür, metin, Evliya Çelebi ve *Seyahatname*” konuları ile ilgili makale, dergi, tez, kitap ve sözlükler incelenerek hazırlanmıştır.

1.6. Sayıtlar

Seçilen örneklemin evreni temsil edebilecek nitelikte olduğu varsayılmaktadır.

1.7. Tarifler

Ana Dili: Doğduğumuz andan itibaren zahmetsiz bir şekilde öğrendiğimiz ve içerisine doğduğumuz topluluk tarafından kullanılan dil. ‘Ana dili’ kavramındaki, ana sözcüğünün buradaki karşılığı asıl, temel, kaynak kelimeleri değil, anne sözcüğüdür. Dolayısıyla ana dili kavramındaki, ana sözcüğü Batı dillerinde de ana, anne kelimeleri ile (Almanca Mutter, İngilizce mother, Fransızca Maternelle) birlikte kullanılmaktadır. Kavrama, dil ifadesi de eklendiğinde Almancada Muttersprache, Fransızcada langue maternelle, İngilizcede mother tongue, mother language şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Bu tespitten de anlaşılacağı üzere ana dili kavramının tanımı aşağıdaki açıklamalarda da görüleceği gibi anne ve aile ile ilgilidir (Oruç, 2016, s. 280).

Avrupa Dilleri Ortak Çerçeve Metni: Avrupa’da dil öğrenimi ile ilgili bütün çalışmaları yönlendirmek amacıyla Avrupa Konseyi Modern Diller Bölümü tarafından hazırlanmış ortak bir alan metnidir. Yabancı bir dili öğrenirken haberleşmek için nelerin bilinmesi, hangi bilgi ve yeteneklerin geliştirilmesi gerektiği kapsamlı bir şekilde açıklamaktadır.

Yabancı Dil: Yakın çevrede sık kullanılmayan fakat milletlerarası gezi, kültürlerarası etkileşim veya eğitimde müfredata katılan ve öğrencinin tabii ortamda alıştırma yapma fırsatı bulamadığı dildir (Özüdoğru, Dilmen, 2014, s. 6).

Kültürel Aktarım: Kültüre ilişkin, kültürle ilgili değerleri geçmişten geleceğe aktarma işi.

Kaynak Eser: Bir dilin tarih ile ilgili gelişimini ve aynı dili konuşan milletin en belirgin kültürel özelliklerini taşıyan kült eserdir.

II. BÖLÜM

DAHA ÖNCE YAZILANLAR

2.1. Dilin Tarifi

İlk ortaya çıktığı zamanın tam olarak bilinmediği dil, insanoğlunun kendini ifade etme ihtiyacından ortaya çıkmıştır. Dil insanlar arasında haberleşmeyi sağlayan bir araçtır. Sağlıklı bir haberleşmede alıcı ve vericinin arasındaki bilginin doğru yol ile ulaştırılması önemlidir. Dil de haberleşmedeki en güvenilir yoldur.

Dil, aynı yerde yaşayan bireylerin ortak kültüründen izler taşıyıp sürekli gelişerek bir ulusun mührü hâline gelir. Aynı dili konuşan bireyler, seslerden kendilerine anlamlı bütünler (kelime) oluşturarak öbür toplulukların konuştuğu dilden ayrı kendilerine özgü kültürü yansıtan bir sistem oluşturur.

İnsanları yeryüzündeki öbür canlılardan ayıran en önemli özelliklerden biri olan dil, anlamlı ses bütünleri ile halkın birbiriyle anlaşmasını sağlar. Bir halkın zihin mahsulü olan dil, bireylerin etrafını daha iyi tanıyabilmesini algılayıp anlamlandırdığı her şeyi ses yoluyla ifade etmesini sağlayan düzenli birliktir.

“İnsanların düşündüklerini ve duyduklarını bildirmek için kelimelerle veya işaretlerle yaptıkları anlaşma, lisan, zeban.” (TDK, 2011, s. 664). Tarifte dilin haberleşme yönü ve insanların birbiriyle anlaşmasını sağlayan bir araç olduğu ifade edilmektedir.

Muharrem Ergin dili şöyle tarif eder: “Dil insanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir vasıta, kendisine mahsus kanunları

olan ve ancak bu kanunlar çerçevesinde gelişen canlı bir varlık, ilk ortaya çıktığı bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli atlaşmalar sistemi ve seslerden örölmüş sosyal bir müessesedir” (Ergin, 1993, s. 3). İlk ortaya çıktığı günden bu yana kendi sistematiğı içerisinde belirlenmiş kurallar çerçevesinde gelişip büyüyen bir kuruma benzetilen dil, yaşayan bir varlık olarak görölmüştür. Burada Sümerceyi örnek gösterebiliriz. Şu an yeryüzünde konuşulmayan ölü bir dil olan Sümerce, onu konuşan ve kültürünü bu yolla devam ettiren milletin de kaybolup gitmesine sebep olmuştur. Dili “tabii bir vasıta” tabiriyle değerlendirdiğimizde insanlar arasında kendiliğinden gelişen ve insanın yaratılışında var olan konuşma yeteneğini gün yüzüne çıkaran bir araç olarak görölmektedir.

Mehmet Kaplan’ın (1982 s. 135-163) dil ile ilgili tarifine baktığımızda dili üç farklı şekilde değerlendirdiğı görölmektedir. Birincisinde “Dil vasitadan başka bir şey değildir.” Dilin aracılık görevine değinir. İkincisi “Dil hayatın aldığı bir şekildir ve milletin çağlar boyunca yaşadığı tarihin adeta özetidir.” Dil bir milletin kimliğı gibi onu kullanan topluluğun bütün kültürünü yansıtır. Üçüncüsü ise “Dil bazı ses veya ses gruplarının o şeylerin hayalini uyandırması sürecinden ibarettir.” Seslerin anlamlı bütünler (kelime) hâline gelerek düşünce ile olan ilişkisine değinilmiştir.

“Dil, düşünce, duygu ve isteklerin, bir halkta ses ve anlam yönünden ortak olan öğeler ve kurallardan yararlanılarak başkalarına aktarılmasını sağlayan çok yönlü, çok gelişmiş bir

dizgedir¹” (Aksan, 2007a, s. 55). Tarife göre seslerden oluşan bir sistem olan dil; çok köklü bir geçmişe sahip ve aynı toplulukta yaşayan bireylerin anlaşmalarına aracılık eden bir haberleşme aracı ve yapısında yer alan belirli kullanım şartları çerçevesinde oluşmuş bir düzendir.

Brown dil ile ilgili açıklamasında rastlantıya dayalı bir sistemden bahseder: “Dil bir kültürdeki bütün insanların ya da bu kültürün sistemini öğrenen öbür insanların haberleşmesine etkileşimine izin veren ses ile ilgili sembollerin rastlantıya dayalı bir sistemidir” (1987, s. 4).

Tahsin Banguoğlu (1986, s. 9): “Dil, insanoğlunun isteklerini anlatmak için kullandığı bir sesli işaretler sistemidir. Elle, başla, gözle, kaşla işaretler yaparak da bazı duygularımızı, düşünce ve dileklerimizimizi anlatırız. Fakat en mükemmel haberleşme aracımız dilimizdir.” Tarifte dili hem haberleşme aracı olarak görür hem de dilin seslerden oluşan bir sistem olduğundan bahseder. İnsandaki konuşma isteğinden bahsederek dilin tabii bir sürecin ürünü olduğunu işaret dilinin bunun yerine geçemeyeceğini belirtir. Bir öbür tarifte ise: “Dil, konuşma cihazının çıkardığı farklı seslerin son derece karmaşık bir birleşiminden meydana gelir” diye belirtir (Banguoğlu, 2000, s. 10). Devamında bu karmaşık birleşimden oluşan dili kulağımız sayesinde çözümlediğimizi açıklar.

“Dil, bir halkın düşünce yapısını, anlatım yollarını gösteren, onu halk yapan, insanın halkla en sıkı bağlarını oluşturan ve bilinçaltına inen, kültürün en güçlü ögesidir” (Aksan, 2007a, s.

¹ Dizge: Bir bütün oluşturacak biçimde birbirine bağlı unsurların bütünü, manzume, sistem.

92). İnsanoğlundaki düşünce kabiliyeti ve dil birbiriyle etkileşim içerisinde. Soyut olarak zihinde oluşan düşünce dildeki anlamlı ses dizgeleriyle açığa çıkmakta böylece insanoğlunu öbür canlılardan ayırmaktadır. Dil, bir halkın düşünce haritasını ve bilinçaltını güçlü bir şekilde yansıtan kültürel bir değerdir. Aynı ortak öğeleri paylaşan bireylerin düşünce dünyasını yansıttığı için dili düşünceden ayrı düşünemeyiz.

Canlı bir varlık olan dil, zamanla bazı değişiklikler ve gelişmeler göstermektedir. Bu durum uzun tarihi boyunca bir manzarayı ortaya çıkarır. Bu manzarada belirli kurallara göre dilde görülen değişiklikler ve gelişmeler izlenebilir (Gülensoy, 2000, s. 5).

Dil, uzun bir süreçte ve farklı tarihi, coğrafi ve kültürel şartlar altında meydana gelmiş, içtimaî tarafı ağır basan tabii bir varlıktır (Timurtaş, 1980, s. 42). Tarifte dilin içtimai yönünü ön plana çıkararak insanların birbiriyle karşılıklı haberleşmeye geçmesine bunun için de insanın insana olan ihtiyacına vurgu yapmıştır.

Haberleşmeyi sağlayan dil halkı birbiriyle birleştiren araçtır. Ayrıca kültürü muhafaza eden ortak bir hazine, halkı yansıtan ayna, insanlar, topluluklar ve kümeler arasındaki bağı düzenleyen yetkili bir öğedir. Bu sebeple temel eğitim dili öğrenmekle başlar ve dille gelişir (Güvenç, 2011, s. 47-48). Dil yapısı gereği halkı ayakta tutan en önemli değer olarak açıklanmaktadır. Doğduğumuz andan itibaren ana diline maruz kalarak aslında hayat boyu sürececek eğitimin de başladığı ifade ediliyor. Hayattaki bütün sistematiği elinde tutan dil, bireyden başlayıp kitlelere ulaşarak insanları bir arada tutan bir güç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Uygur (1996, s. 19) dili çeşitli sembollerden yola çıkarak şöyle tarif etmiştir: “Dil, kültür yapısını bir arada tutan çimentodur; ya da tek yanlı izlenimleri gidermek amacıyla başka benzetmelere başvurduğumuzda, dil: kültür alanının her yanını aydınlatan güneştir; dil: kültür kilimini dokuyan ipliktir; dil: bütün kültür anıtlarının yansıdığı akarsudur.”

Dil insanlar arasında anlaşmayı sağlayan bir araçtır. Fakat dil insanların kullandığı herhangi bir araç değil tabii bir araçtır. Dilin tabii bir araç olması, onu istediğimiz gibi kullanmamızı engeller çünkü her dilin kendine ait bir yapısı kanunları ve kuralları vardır (Kavcar, Oğuzkan ve Aksoy, 2012, s. 2).

Uzmanlara ait olan dil tariflerine baktığımızda dilin çeşitli özelliklerine vurguda bulunulmuştur. Demirel (2010, s. 2-3) ise dil kavramını açıklayan bütün tariflerde ortak olduğunu belirttiği beş ana ögenin olduğunu ifade eder. Bu ortak özellikler şunlardır:

1. Dil bir sistemdir.
2. Dil seslerden oluşur.
3. Dil bir haberleşme aracıdır.
4. Dil bir düşünme aracıdır.
5. Dil halk içinde kullanılır.

Demirel’in belirlediği bu ortak öğelerden dilin haberleşme aracı olarak kullanılması, en çok ön plana çıkan öğedir. Aktarma, anlatma, anlaşma vb. ifadeler dilin aracılık ve taşıyıcılık görevini bizlere hatırlatmaktadır.

Dil; bir halkta ortak öğeleri paylaşan bireyler için kültürel mirasın öbür kuşaklara ve ebediyete taşınması için bir araç olarak kullanılan yaşayan bir varlıktır. Dil onu ortaya çıkaran

halkın kültürünün taşıyıcılığını üstlenerek devamlı gelişmekte ve canlılığını devam ettirmektedir. Dilin canlı kalabilmesi için onu konuşan topluluğun maddi ve manevi değerlerini, yaşayış biçimini, gelenek, görenek ve adetlerini, inançlarını, bilime yaptıkları katkıyı aktararak dilin taşıyıcılık özelliğini devam ettirebilmesi gerekir. Böylece dile bakarak hem onu konuşan topluluğun zihin yapısını hem de kültürel mirasını görmemiz mümkün olacaktır. İnsanlar arasında etkileşimi sağlayarak kültürel değerlerin taşıyıcılığını üstlenen en önemli değer olan dil, bir milletin kendine özgü değerlerinin damgası olarak gün geçtikte gelişerek ilerlemektedir.

2.2. Kültürün Tanımı

Maddi ve manevi değerlerinin toplamı olan kültür, insana ait bir parmak izi gibi onu oluşturan topluluğun özünü yansıtır. Halktan halka farklılık gösteren kültür, her topluluğun kimliğini yansıtarak onu öbürlerinden ayrılır.

Türkçe Sözlük'te kültür şöyle tarif edilmektedir:

“Tarih ve halk ile ilgili gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan ve insanın tabii ve halk ile ilgili çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü, hars, ekin.” Kültür, geçmişten gelen birikim ile oluşmuştur. Kültürel değerlerin büyüklüğüne göre de bir halkın bağımsızlığının ne oranda olduğunu görebiliriz.

“Kültür, yeni ortaya çıkarılan bir kelime ile anlatılırsa eğer buna ‘birikim’ denir. Birikim ise miras, varlık ve tasarruf demektir” (Kaplan, 1982, s. 114). Kültür, bir milletin birlikte ortaya

çıkardığı halk ile ilgili değerlerin toplamıdır. Bu değerler toplamı kuşaktan kuşağa artarak devam eden bir yapıya sahiptir.

Güvenç (2011, s. 54) kültürü şöyle belirtir: “Kültür, bir halkın hayatı boyunca eğitim ile öğrendiklerinin hepsine verilen addır.” Kültürün insanın doğumundan ölümüne kadar geçen sürede yaşadığı topluluk içerisinde elde ettiği ürün olduğunu ifade eder. Bir başka kültür tarifinde ise: “Uygarlık kültürlerden oluşuyor ve kültürler uygarlığın parçasıdır” (Güvenç, 2011, s. 97) diye ifade eder. Böylece kültür, bir medeniyetin gelişmişliğini gösteren bir ögedir.

Kültür biriktirmektir. Millet tarafından düşünsek ya da insan ve halk bakımından ele alsak kültür biriktirilerek meydana gelir ve devamlılık sağlanır. Kültür hayatta edinilen güzelliklerin paylaşılması ile farklı insanlar tarafından edinilmektedir. Böyle bir kültür seviyesine sahip halkta yüksek dereceli ve zengin bir kültür birikimi sağlanır. Bu tarafıyla baktığımızda kültür, paylaşılan, öğrenilen ve edinilen bir niteliğe sahiptir (Göçer, 2012, s. 51).

“En eski halktan en gelişmiş halka değin bütün halkların kendilerine göre birer kültürleri vardır. İnsanların hayat karşısındaki duruşlarında, yaşayışlarında, eğitim ve düşünce şekillerinde, yaratıcılıklarında farklılıklar bulunduğu için kültürler halktan halka farklı ve çeşitli yapılar da bulunmaktadır. Dolayısıyla bir kültür için vazgeçilmez önem taşıyan öğeler, başka bir kültür için önemsiz sayılabilir. Halkların ve dünyadaki milletlerin mozaik durumundaki farklı görünümleri de genellikle kültürel özelliklerinde buluna farklılıklardan kaynaklanmaktadır” (Okur ve Keskin, 2013, s. 1623).

Kültür, bir milletin parmak izini taşır. Kültür farklılıkları milleti oluşturur ve millet kendine özgü yapısıyla öbür kültürlerden ayrılır. “İnsanoğlu, bir canlı olarak canlılarında üstünde bir alan oluşturmaktadır ama aynı varlık alanı (halk) da insanı doğduğu günden başlayarak içine katmakta birleştirip programlıyor; belirli kalıplara dökerek adeta yeni baştan yaratıyor (Güvenç, 2011, s. 17). İnsan türünün öbür canlı türlerinden farklı olarak oluşturmuş olduğu halktan ve bu halkta var olan kültürel değerlerin de insanın doğduğundan itibaren onu şekillendirdiğinden bahsediliyor. Güvenç bir başka ifadesinde insanın öbür varlıklardan ayrılan yönünün topluluk olarak oluşturduğu kültürel değerler olduğunu şöyle açıklıyor: “Birlikte yaşayan her canlı çeşidinin kültürü bulunmamaktadır. Örneğin arı, karınca benzeri böcekler birlikte yaşarlar ancak kültür meydana getirmez” (2011, s. 18).

Larson ve Smalley kültürü bir plan olarak açıklamaktadır: “Kültür bir halkın insanların davranışlarına rehberlik eder ve aile hayatında kuluçkalaşmıştır. Kültür davranışlarımızı yönetir, statülerimizdeki konularımıza bizi duyarlı hâle getirir ve öbürlerinin bizden ne beklediğini ve bu beklentilerine göre yaşamazsak ne olacağını bilmemize yardım eder. Kültür, sorumluluklarımızı bilmemize yardım eder” (Brown, 1994, s. 163).

Yabancı dil öğretiminde bir milletin kültüründe var olan millî değerler ve günlük hayat tarzı da farklı kültürlerden bireylere aktarılmaktadır. Öğrenilen her kelime, hedef dili de kültürüyle birlikte dil öğrencilerine tanıtmaktadır. Aksan’a (2007a, s. 67) göre bazen tek bir kelime bile bir milletin dini, gelenek ve görenekleri, halkın kendi arasındaki haberleşme tarzı, maddî ve

manevî kültürü üzerinde bilgi sahibi olmamızı sağlayabilir. Kültür bir milletin hayat tarzıdır ve diline de yansır. Belirli bir dönemde yazılmış bir dile ait eserlerine baktığımızda o dönem halkının özelliklerini görmemiz mümkündür.

Kültürün dil öğretimi, öğrenimi ve dil kullanımındaki önemi kavrandığı sürece öğrencilere dil ile ilgili gereken bilgiyi vermek mümkün olacaktır. Öğrenci, dili öğrenirken ihtiyaç duyacağı kültürel öğeleri öğrenmeli ve haberleşme becerileri edinmelidir. Bu bağlamda yabancı dil öğretiminde kültürel amaç ön plana çıkmıştır (Dilidüzgün, 1995, s. 12). Yabancı dil öğrenen bir birey öğrendiği dilin kültürü hakkında bilgi edinmelidir. Böylece kazandığı haberleşme becerisi ile günlük hayatta daha fazla etkili olacaktır.

Bireyler günlük hayatta halkın kültürünü oluşturan kelimeler ile kendilerini ifade ederler. İnsanların konuştuğu her kelime ardında kendi kültüründen izler taşımaktadır. Bu sebeple yabancı dil öğretimi aynı zamanda kültür öğretimidir. Öğrenilen her kelime arkasından kültürel mirası da getirmekte ve dil ile beraber kültür de öğrenilmektedir.

Bütün halkların kendine özgü gelenek ve görenek, adet, maddi-manevi değerleri ve alışkanlıkları vardır. Bir halkta bireyler haberleşme kurarken içinde yetiştikleri ve yaşadıkları kültürün etkisi altında kalırlar ve bu kültür çerçevesinin dışına çıkamazlar. Böylece kültür, haberleşme açısından düşünüldüğünde insanların hayatlarında önemli olgulardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Kültür içerisinde yetiştirdiği bireyleri kendi hamuruyla yoğurur. Dil öğretiminde eğiticiler de içerisinde yetiştikleri kültürü yansıtacaklardır. Bu sonuçtan yola

çıkılırsa Yabancı dil olarak Türkçenin öğretiminde kültür, en önemli öğelerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kültür kavramı geniş bir yelpazeye sahip olduğu için uzmanlar tarafından çok farklı görüşler ortaya çıkmaktadır. Kültür ile ilgili tariflerde uzmanların ifade ettiği ortak özellikler bulunmaktadır. Kültür ile ilgili tariflerde yer alan bu ortak değerler şöyledir:

- Kültür aynı toplumdaki insanların birlikte oluşturdukları kurallardan meydana gelir. Kuralların dışına çıkanlar maddi ve manevi olarak çeşitli yaptırımlar ile karşılaşır. Örneğin bir halkta, evinin önündeki bahçede biten otların biçilmemesinin para cezasını gerektirmesi, evinin temizliğine önem vermeyen birinin evine kimsenin gitmemesi gibi daha pek çok örnek verebiliriz.
- Kültür esnektir, ilerleyen zamana karşı dönemin gerektirdiği değişimi gerçekleştirir. Bir dönem geçerli olan kurallar değişen şartlara göre varlığını devam ettirebilir. Örneğin kültüre ait öğelerden olan dine baktığımızda Gök inancına sahip olan Türklerin daha sonra etkileşime girdikleri öbür halklarda kabul gören İslamiyet inancına geçtikleri görülmüştür. Böylece din değiştiren Türkler, Gök inanışlarının bir kısmını bırakıp bir kısmını devam ettirmişlerdir.
- Kültür kişiden kişiye değişiklik göstermez, herkesi kapsar. Bir halk tarafından yapılan düğünlerde gelinin giyeceği gelinliğin rengi beyaz ise bu herkes için geçerlidir. Başka renkteki bir kıyafet gelinlik olarak görülmez.

- Kùltür sùrekli olarak nesilden nesile aktarılır. Kùltür böylece kalıcılığı olan bir olgudur. Kùltürel gelişmişliği yüksek olan milletler, hem dil hem edebiyat alanında uzun yıllar eser verir hem de tarih sahnesinde uzun yıllar varlığını devam ettirir. Uzun yıllar hâkimiyetini devam ettiren Osmanlı Devletine baktığımızda köklü geçmişi sayesinde dil ve edebiyat alanında çok önemli eserler meydana getirdiklerini görmekteyiz.

2.3. Dil ve Kùltür İlişkisi

Kùltür; dil, edebiyat, tarih, din, coğrafya, sanat, giyim, yemek, hayat tarzı gibi pek çok ögeyi kapsamaktadır. Dil, kùltür içerisindeki en önemli ögelerden bir tanesidir. Dil, kùltürü gelecek kuşaklara aktararak kùltürün devamı için etkili bir rol oynamaktadır.

Banarlı (1971, s. 6) kùltürün en önemli ögesi olan dilin, milletlerin en aziz, en tıslımlı, en kıymetli serveti olduğunu belirterek kùltürün dil ile beraber büyük bir birikim sağladığını ifade eder. Böylece kùltür kavramına giren her şey o topluluğa miras kalmış olan bir ögedir.

Kùltürün dil üzerindeki etkisini o topluluğun kullandığı kelimelerden çıkarabiliriz. Bir topluluk içerisinde bulunduğu dönemde ne iş ile uğraşıyorsa bununla ilgili olarak kelimeler dile de yansır. “İlk kelime olduğu bilinen *el*’in çeşitli dillerdeki ilk anlamı *Tanrı*” olarak bilinir. Bazı kavramlar (Halk, güç gibi) *Tanrı* sözcüğünden türemiştir. *Tanrı* manasına gelen bir kelime av döneminde *ağaç*, *kuř*; tař ile yapılan av malzemelerinin olduğu dönemde ise tař, tepe manasına gelmekteydi” (Gencan, 1979, s. 8).

“Dilin güçlü etkisi kültür varlığının her yanında kendisini duyurur. Halk, din, edebiyat, tarih, bilim, eğitim gibi kültürün her yöresi en iç öğelerine dek zorunlulukla dilin damgasını taşır” (Uygur, 2001, s. 7). Arapça ve Farsça kelimelerin yoğunlukta olduğu Osmanlı Edebiyatı döneminde oluşturulan eserlere baktığımızda eserlerin dilinin ağır olduğunu görülmektedir.

“Dil, en etkili kültür aktarıcısıdır. Sözlü ve yazılı kültür ürünleri dil aracılığı ile nesilden nesile aktarılagelmiştir. Gelecek nesiller sadece dillerini öğrenmekle kalmıyor, aynı zamanda atalarından kalan karakteristik hayat biçimlerini, içinde yaşadıkları topluluğun kendine has özelliklerini öğrenmiş oluyorlar” (Göçer, 2012, s. 51). Bir milletin başlangıcından günümüze kadar gelen hayat şekillerinin esası olan kültür, sözlü ve yazılı dil aracılığıyla bugüne erişmiştir. Bugünden sonra da dil vasıtası ile sonraki nesillere aktarılmaya devam edecektir.

Dil kültür ile beraber bir sonraki kuşağa aktarılır ve geçmişten gelen bütün öğretiler de onu takip eder. Dil ve kültür bir bütündür ve buz dağına benzerler. Dil buz dağının suyun altında kalan bölümü, kültür ise görünmeyen parçasıdır (Jiang, 2000).

“Ortak bir dil, bir halkta insanları birbirine bağlayan ve bir halkın sınırlarını belirleyen temel etkenlerden biridir. Ortak bir dil, kültür olgusunu simgeleyen önemli bir öğe olarak görülmektedir. Bir halktaki bütün insanlar ortak bazı davranışlara sahiptir. Önemli olmayan bazı ayrıntıda farklılıklar bulunsa da bir halktaki insanlar aynı dili konuşurlar, benzer biçimde giyinirler, benzer yiyeceklerle beslenirler. Ortak inanç ve değerlerle birçok açıdan benzer biçimde davranırlar” (Aydın, 2014, s. 44).

Bir milletin dilini incelediğimizde geçmişinde bu yana en çok meşgul olduğu ve hayatında büyük yer kaplayan kavram ve konuları görmemiz mümkündür. Türk dili ve edebiyatının en eski ürünleri olan Köktürk yazıtlarında pek çok bu konuda örnek olduğunu görmekteyiz. “Eserde en çok geçen kavramlar *bodun* ‘kavim, ulus, halk’ *kagan* ‘kağan’, *sü* ‘asker, ordu’ *sülemek* ‘asker göndermek’, *sünüş*, ‘çarpışma, savaş’ *sünüşmek*, ‘savaşmak, çarpışmak’ *yagı* ‘düşman’ gibi kavramlar Türklerin o çağdaki savaşlarla dolu, hareketli yaşayışının aynasıdır” (Aksan, 2007a, s. 66).

Dilin etkili bir şekilde kullanılması halk açısından büyük önem taşır. Bu gerekliliği Kavcar, Oğuzkan ve Aksoy (2012, s. 2) şöyle sıralamaktadır:

- a) Millî kültürün temel öğelerinden biri dildir. Kültür de birlikte yaşayan bireylerin ortaklaşa ve tabiat ile etkileşimi neticesinde meydana gelen bütün yaşayış, fikir, sanat ve manevi değerlerin bütünüdür.
- b) Millet kavramını tarif ederken dil, bir milleti oluşturan bireylerin en büyük ortak noktasıdır. Bu sebeple dil adları milletlerin kendi isimleriyle telaffuz edilir. (İngilizlerin dilinin İngilizce, Arapların dilinin Arapça)
- c) Dil mantıklı düşünme vasıtasıdır. İnsanlar hayatları için gerekli olan bilgileri ve bireylere ait düşünceleri dil yoluyla sağlarlar. Düşünceler ise dil sayesinde oluşur ve dil yardımıyla ortaya çıkarak başkalarına ulaşır.
- d) Dil bir millete ait olan değer yargılarını gelecek nesillere aktarma vasıtasıdır.

Göçer (2012, s. 57) dil ve kültür ile ilgili benzetmede bulunarak dil ve kültürü bir bütün olarak gösterir: “Dil bir ağaçsa kültür de

o ağacın köküdür. Kökü olmayan ağaç bırakın ürün vermeyi, kendisini kurumaktan kurtaramaz, yok olur, gider. Kökün ağacı canlı tuttuğu gibi kültür de dili canlı tutar.” Devamında ise kültürü bir binaya benzetir ve dili de bu binanın omurgasını oluşturan yapıya benzetir.

“Düşünceler dil göstergeleriyle ulaşır. Bireyler dil sisteminde birbirleriyle aralarındaki haberleşmeyi engelleyecek farklılıklar ortaya koyamaz. Örneğin “büyük” kelimesini “yükbü” diye kullanamaz. Ayrıca dil bilgisi üzerinde de değişiklik yapamaz. Örnek olarak “Betül dün sabaha karşı hastalandı.” cümlesini, “Betül dün karşı sabaha hastalandı.” şeklinde kullanamaz.” (Özkan, 2016, s. 67). Dil ile ilgili yapı, bir milletin kültürünün de yansımasıdır. Bu yapının gelişigüzel bozulmaması, dil ve kültür arasındaki sıkı ilişkiyi gözler önüne serer.

Dil bir topluluğu medeniyet yolunda ilerleterek insanlarda birliktelik ve bütün olma duygusunu sağlar. Halkı gelişigüzel olmaktan çıkarıp millet hâline getirir. Aynı duygu ve düşüncelere sahip olan insanlar, kültürlerini daha da ileriye taşıyıp kalıcılıklarını sağlar. Böylece dil sayesinde bir halka ait kültürel değerler en ince ayrıntısıyla nesilden nesile aktarılmış olur.

2.4. Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Kültür Boyutu

Ülkeler arasındaki ilişkilerin her geçen gün arttığı dünyada halklar haberleşme kurmak için öbür milletlerin dillerini öğrenmek istemektedir. Böylece haberleşme içerisinde olmak isteyen halklarda “yabancı dil öğretimi” büyük önem kazanmaktadır. Demircan (1990, s. 17) yabancı dil öğretiminin

önemine şöyle değinmiştir: “Halklar tarafından uluslararası bir birey ve kurumlar ile ilgili alanlarda; millî seviyede ticaret, ekonomi, siyaset, askerlik, bilim, çalışma, turizm, eğitim, kültür, sanat, haberleşme alanlarında türlü ilişkilerin kurulup yürütülmesi için ana dilinden başka uluslararası ortak dillerin öğrenilmesi gerekmektedir.” Günümüzde teknolojinin gelişmesi sonucu haberleşmenin arttığı görülmektedir. Böylece haberleşmenin en temel ögesi olan dil de bu noktada devreye girmektedir. Böylece gelişen ve değişen dünya ile birlikte yabancı dil öğrenmek de büyük önem kazanmaktadır.

Sözlük, Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde en önemli öğelerden biridir. 11. yüzyılda Kâşgarlı Mahmud’un yazmış olduğu iki dilli sözlük olan Dîvânu Lugâti’t-Türk bu alanda yapılan çalışmaların ilki olarak görülmektedir. Günümüze kadar olan bu süreçte yine çok çeşitli sözlük çalışmalarının devam ettiği görülmektedir. Son dönemde Türkiye’nin dünya ülkeleriyle olan ilişkilerinin artması sonucu Türkçeye olan ilgi de artmıştır. Özellikle Türkiye’ye eğitim maksadıyla gelen misafir öğrenciler ihtiyaçtan dolayı Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi alanındaki pek çok çalışmanın yapılmasını sağlamıştır. Günümüzde Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi, Türkiye’deki ve Türkiye dışında yer alan çeşitli kurum ve kuruluşlar tarafından yürütülmektedir. Yapılan çalışmalar her geçen gün artmaktadır.

Türkçe, somut anlatım dilidir. Bu sebeple Türkçede kavramlar ifade edilirken zengin bir anlatım hemen göze çarpar. Birçok yabancı, dilimizin bu işlekliliğinden ve söyleyiş biçiminden etkilenecek hiç ihtiyacı olmadığı hâlde Türkçeyi öğrenme isteği duymaktadır. Son yıllarda

Türk Dünyası'nın daha belirgin olarak ortaya çıkmasıyla birlikte Türkçeye olan bu ilgi daha da çoğalmış ve Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminin değeri de daha da yükselmiştir (Barın, 2013, s. 325).

Yabancılara Türkçe öğretimi alanında yapılan çalışmalarda göz ardı edilmemesi gereken en önemli husus dil ile birlikte kültürel değerlerin de öğretilmesidir. Dil öğretimi, kültürden bağımsız düşünülemez. Bu sebeple dilini öğrenmeye çalıştığımız milletin sosyo-kültürel özelliklerini de dil öğretiminde öğrenciye sunmamız gerekir. Öğrenilen yabancı dilin kültürünü öğrenmesine yardımcı olacak biçimde eğitim vermek gerekmektedir. Böylece öğrenilen dil sevdirilerek o dile karşı öğrencinin ilgisi ve merakı arttırılmaya çalışılmalıdır.

Kültürel öğeler ile genel anlamda hedef dilin konuşulduğu ülkenin önemli tarihi olayları, gelenek, görenek ve âdetleri, edebiyatı, mimari yapısı, günlük hayata dair genel davranış tarzları, yemek ve alışverişle ilgili alışkanlıkları, hayata ve olaylara bakış açıları kastedilmektedir (Kalfa, 2013, s. 172).

Yabancı dil öğretiminde de kültürün dil ile beraber öğretilmesi sağlanmalıdır. Böylece ana dili dışındaki bir dili öğrenmek bütünüyle başka bir topluluğun kültürünü de öğrenmektir. Herhangi bir dili, yabancı dil olarak öğrenmek için o dilin konuşulduğu ülkeye giden bir öğrenci günlük hayatta o ülkenin kültürünü öğreneceği pek çok durumla karşılaşır. Bunlardan bazıları:

- Aile ilişkileri
- Hayat tarzı
- Yemek çeşitleri
- Dinî inanış

- İktisat anlayışı
- Sanat ile ilgili etkinlikler
- Eğitim durumu
- Konuşma tarzı
- Kıyafet tarzı
- Âdet, gelenek ve görenekler
- Cemiyet (Düğün, ölüm, bayran, yemek...)
- İş dünyası
- Oyun-eğlence (Spor, halk oyunları, çocuk oyunları...)
- Musiki kültürü
- Merak vb.

Dil öğretimini gerçekleştirirken yukarıda belirttiğimiz kültürü yansıtan öğelerin ders materyallerinde malzeme olarak kullanılması gerekir. Yabancı dili günlük hayatta konuşulan dil gibi yaşayarak öğrenen bir öğrenci, kültürel değerleri de böylece öğrenmiş olur. Bir dili öğrenmenin en güzel yolu da kültür aktarımından geçer. Kültür, milete ait olan bütün öğeleri kapsar. Yabancı dili öğrenmek için ise o dili konuşan halkın bütün özelliklerini bilmek gerekir.

Tomalin ve Stempleski'ye (1993, s. 89) göre yabancı dil öğretiminde kültürel aktarımın yedi temel amacı aşağıda sıralanmıştır:

1. Öğrencilerin kişilerin kültüre bağlı davranışlar sergileyebileceği gerçeğini anlamasına yardımcı olmak,
2. Öğrencilerin yaş, cinsiyet, sosyal sınıf ve yaşanan yer gibi sosyal değişkenlerin insanların konuşma ve davranışlarını etkilediğini anlamasına yardımcı olmak,

3. Öğrencilerin hedef kültürde bazı durumlarda sergilenen geleneğe dayalı davranışların daha fazla farkına varmalarını sağlamak,
4. Öğrencilerin hedef kültürdeki kelime ve kelime gruplarının kültürel çağrışımları konusunda farkındalık geliştirmelerini sağlamak,
5. Öğrencilerin hedef kültür hakkındaki genellemeleri değerlendirme yeteneği geliştirmesine yardımcı olmak,
6. Öğrencilerin hedef kültür hakkında bilgi edinmek için gerekli becerileri geliştirmelerine yardımcı olmak,
7. Öğrencilerin hedef kültür hakkında entelektüel merakını artırmak ve o kültürün insanlarına karşı duygudaşlık geliştirmeleri konusunda cesaretlendirmektir.

Yabancı dil öğretiminde yeni öğrenilen bir dil ile beraber o dilin kültürel değerleri ile de karşılaşılacağını ve öğrencinin böylece büyük kazanımlar sağlayacağını Tapan (1990, s. 60) şöyle belirtir:

“Öğrenci yabancı olan gerçeklikle ilk karşılaşmasında onu kendi ön bilgileri ve kendi tecrübeleri ile kavramaya, yorumlamaya çalışır. Yeni değerlerle tanıştığında yabancı olanla kendisine yakın olan arasında ilişkiler kurup karşılaştırmalar yapar. Yabancı kültürle, kendi kültüründen yola çıkarak yaptığı böyle bir hesaplaşma öğrencinin bir yandan yabancı kültüre olan ilgisini artırırken, öte yandan da kendi kültürüne yeni bir açıdan bakmasına, daha bilinçli eğilmesine olanak sağlar. Yeni olanın bilineni zenginleştirdiği bu tür uygulamalar öğrencinin bakış ufkunu genişletir, böylece de daha esnek düşünmesine yol açar” (Tapan, 1990, s. 60).

Özil (1991, s. 99) bu ifadeleri şöyle desteklemektedir: “Yabancı olanı anlamak kişinin dünyaya bakış ufkunu genişletir. Bir halkı kalıplaşmış düşünce biçimlerinin ötesine yeni kavramlar, yeni anlatımlar taşıyabilir ancak.”

Dilidüzgün (1995, s. 11) yabancı dil ile birlikte kültürün de öğretilmesi gerektiğini ve haberleşme becerilerinin gelişebilmesi için öğrenilen yabancı dile her yönüyle hâkim olmak gerektiğini şöyle savunur:

“Yabancı bir dil öğrenen birinin o dilin konuşulduğu ülkeye gittiğinde yabancılık çekmemesi ve bazı yanlış anlamalara sebep olmaması için dil ile birlikte kültür de verilmelidir. Samimi ortamlar için kullandığımız ifadeyi resmi bir toplantıda kullanmak, bizi zor duruma düşürebilir. Yabancı birisiyle arkadaşlık etmek kendi kültürümüzden birisiyle arkadaşlık etmekten çok daha zordur. İyi bir arkadaşlığı yürütmek için kültürler arasında farklılık gösteren arkadaşlık ilişkilerini ve çeşitlerini bilmek gerekir” (Dilidüzgün, 1995, s. 11).

“Yabancı bir dili öğrenmek için uğraşmak aynı zamanda yabancı bir kültürü de tanıma çabası anlamına gelir” (Tapan, 1990, s. 55). Yabancı dil öğretimi, kültürü tanıma ile aynı anda gerçekleşen bir çabadır. Dil öğrenirken dil ile ilgili yapılarda kültürün de izlerini görmek mümkündür. Böylece dil ile ilgili öğeler yabancı dil öğrenmeye çalışan kişiye kültürün öğretimini de zorunlu kılmaktadır.

Yabancı dil öğretimi belirli ilkelere göre yapılır. Yabancı dil öğretiminde dilin gramer yapısını bilmek o dili tam anlamıyla öğrenmek değildir. Dilin gramer yapısı zihnimize öğrenilen dil ile ilgili yolları gösterir. Bu yollardan nasıl geçileceği ise dil ile

beraber dili öğrenene aktarılan kültür ile mümkündür. Örneğin Türkiye'ye dil öğrenmek için gelen misafir öğrenci, dil bilgisinde yazılışları aynı olup “^” düzeltme işareti ile anlamları farklılaşan kelimelerin var olduğunu öğrenir. Örneğin kar~kâr, hala~hâlâ vb. Öğrencinin bu kelimelerdeki söyleyiş farklılıklarını ayırt etmesi, o dilin günlük hayatında yer alıp dili tabii ortamında öğrenmesi ile mümkündür. Böylece dil ile birlikte kültür öğretimi de gerçekleşecektir.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde öğretmenler, öğrencilere kültür aktarımını doğru bir şekilde sağlamak zorundadır. Öğretmenler kültürün dil öğretiminde çeşitli değerler ile aktarılması belirtilen şu hususları sağlayabilir:

1. Öğrencileri öğrendikleri dilin kültürü ile ilgili öğretici bilgiler vermek
2. Öğrendikleri kültüre karşı peşin hükümlü olmalarını engellemeye çalışmak, hoşgörülü olmalarını sağlamak
3. Öğrencilerin kendi ülkesi öbür ülkeler arasındaki fark ve benzerlikleri görmelerini sağlamak
4. Öğrencilerin hayat ve kültür durumları ile ilgili olumlu davranış geliştirmelerine yardımcı olmak
5. Öğrencilerin ait oldukları kültürün öbürlerinden ayrılan yönlerini görebilmelerini sağlamak
6. Yabancı dil öğreniminde öğrenciyi daha da istekli hâle getirmek (Byram ve Risager, 1999, s. 100).

Yabancı dil öğretiminde kültürden ayrı bir dil öğretimi düşünülmemeyeceği için Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde de ders malzemeleri kültürel öğeleri de içine alarak

hazırlanmalıdır. Böylece dil ile beraber hem öğrenilen dilin kültürel özellikleri aktarılır hem de dil öğretimi öğrenci için daha yararlı hâle getirilmiş olur. Öğrenci öğrendiği dilin kültürünü kendi kültürü ile kıyaslama şansı bulur. Öğrenci, öğrendiği dil ile birlikte bilgisini artırır ve farklı bakış açıları kazanır.

2.4.1. Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Kültürel Aktarım

Yabancı dil öğretimi o dilin mensup olduğu kültürün öğretimi ve aktarımı demektir. Kültür her yönüyle hayatın içerisinde bulunmaktadır. Bu yönüyle yabancı dil öğretiminde o dilin kültürü de dil ile beraber öğrenilir. Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi bir yönüyle de kültürel değerlerin aktarımı sürecidir. Bu süreçte öğrenciye Türk kültürüne ait değerleri aktarmak öğrencinin Türkçeyi daha anlamlı bir şekilde öğrenmesini sağlayacaktır. Böylece Türkçe dersi daha verimli ve etkili hâle gelecektir.

Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenmek sadece dil bilgisi kurallarını öğrenmekle gerçekleşmez. Bir dili öğrenmek için de dili konuşan topluluğun kültürüne ait en önemli değerleri bilmek gerekir. Dil öğretiminde de bu kültürel öğelerin değerlendirilerek kullanılması gerekir.

Yabancı bir dili öğrenmeye çalışmak dil öğrencisi için bir bakıma öğrenilen hedef dilin kültürünü de öğrenmeye çalışma işidir. Böylece dil öğrencisi hem yabancı dili öğrenmiş olur hem de genel kültürünü artırır (Tapan, 1990, s. 55; 1995, s. 156).

2000 yılında Avrupa Konseyi tarafından hazırlanan bildirmede yabancı dil öğretilirken önce dilin sosyokültürel özellikleri

hakkında bilgilendirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Avrupa Konseyinin açıkladığı sosyokültürel nitelikler aşağıda belirtilmiştir:

❖ **Hayat**

- ✓ Yiyecek, içecek, yemek zamanları, sofrada
- ✓ Resmi tatilleri, çalışma zamanları
- ✓ Boş zaman etkinlikleri, okuma alışkanlıkları, yaygın sporlar vb.

❖ **Hayat koşulları**

- ✓ Hayat standartları
- ✓ Ev koşulları
- ✓ Sosyo-ekonomik hâl

❖ **Kişiler arası ilişkiler,**

- ✓ Sınıf ile ilgili yapı ve sınıflar arası ilişkiler
- ✓ Kadın erkek ilişkileri
- ✓ Aile yapıları ve ilişkileri, kuşaklar arası ilişkiler
- ✓ Revaçta olan düşünce toplulukları arası ilişkiler

❖ **Sosyal sınıf**

- ✓ Çalışma toplulukları
- ✓ Gelir seviyesi
- ✓ Gelenekler
- ✓ Sanat
- ✓ Müzik vb.

❖ **Beden dili**

❖ **Sosyal gelenekler**

- ✓ Dakiklik
- ✓ Hediyeler
- ✓ Elbiseler
- ✓ Yasaklar vb.

❖ Âdet olmuş davranışlar

- ✓ Dini kurallara dayalı davranışlar
- ✓ Doğum, evlilik gelenekleri
- ✓ Festivaller, törenler, kutlamalar
- ✓ Danslar, vb. (CEF, 2001, s. 102-103).

Yabancı dil öğretiminde öğrenilen dil ile birlikte dilin kültürel öğelerin etkin bir şekilde kullanılması gerekmektedir. Yabancı dil öğretimi ile beraber öğrenilen kültürel değerler, dil öğrencisinin birikimini artıracaktır.

“İkinci bir dil öğrenmek insana birçok alanda fayda sağlayacaktır. İnsanlar yabancı dil öğrenerek birçok alanda bilgi sahibi olmaktadır. Bununla beraber kendilerine daha iyi iş olanakları sağlayabildiği gibi öbür halkların düşünme ve değer sistemlerini tanıyarak o halkların kültürleri hakkında bilgi sahibi olmakta, daha hoşgörülü ve uzlaşmacı bir tavır almakta rol oynamaktadır. Yabancı dil sayesinde insanlar öbür kültürler ile kendi kültürü arasında karşılaştırma yapma fırsatı da bulmaktadır” (Demir, 2010, s. 48).

Kültürel aktarımın dil sayesinde olması yabancı dil öğretiminin önemini daha da arttırmaktadır. Dil öğretiminde belli başlı ilkeler dilin öğretimini daha etkili hâle getirmektedir. Demirel’in (2010, s. 29-32) yabancı dil öğretiminde temel ilkeler başlığı altında belirlediği özellikler şunlardır:

- Dört temel beceriyi iletirmek
- Öğretim çalışmalarını önceden plan yapmak
- Kolaydan karmaşığa soyuttan somuta doğru öğretmek
- Göze hitap eden ve işitme ile ilgili araçları kullanmak
- Ana dili ihtiyaç duyulduğu zaman kullanmak

- Bir defada yalnızca bir kısmı sunma
- Açıklanan bilgilerin hayata aktarılmasını sağlamak
- Birey ile ilgili farklılıkları dikkate alma
- Öğrencileri şevklendirme ve cesaretlendirme

Yukarıda belirtilen temel ilkeler doğrultusunda yabancı dil öğretiminde en temel ilkenin öğrencinin dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerini geliştirmek olduğu belirtilmiştir. Sever temel dil becerileri ile ilgili şöyle belirtir: “Dil becerileri bu dört etkinlik alanının birbirini bütünleyen ilişkileri içinde edinilir” (2015, s. 9). Böylece dil öğretiminde bu dört etkinliğe dayalı hazırlanan dil çalışmaları dil edinimini kolaylaştırarak dil becerilerini geliştirir.

Öğretim etkinliklerini önceden planlamak, yabancı dil derslerindeki en önemli hazırlıklardan biridir. Önceden belirlenen bütün materyallerin işleyiş sırasının nasıl olacağından dersin sonunda uygulanacak anlama odaklı etkinliğe kadar hepsi ders planına dâhil edilmelidir. Yabancı dil öğretiminde ders ortamında öğrenciye verilecek her bilgi kolaydan karmaşığa, somut olandan soyuta doğru gitmelidir. Yabancı dil öğrenen öğrenciyi, ana dilini öğrenmeye çalışan bir bebeğe benzetebiliriz. Bu sebeple dil öğrenen kişi zaten karmaşık ve soyut olan dil ögesini anlamayacaktır.

Göze hitap eden resimli ve işitmeye dayalı materyaller dil öğretiminde gerekli malzemelerdir. Resimli nesnelere ilişkilendirilen dil öğretimi daha kalıcı hâle gelecektir. İşitmeye dayalı öğeler de öğrencinin hem daha doğru bir dil öğrenimi gerçekleştirmesini hem de konuşma becerisini geliştirmesini sağlayacaktır.

Yabancı dil öğretiminde hedef dil öğrenilirken ana dili kullanmaktan mümkün olduğu kadar kaçınarak öğrencilerin hedef dilde daha fazla konuşmalarına olanak sağlanmalıdır. Yabancı bir dili öğrenmek büyük oranda o dilde düşünmek demektir (Başkan, 2006, s. 29). Yalnızca gerektiğinde ana diline başvurmak yabancı dili öğrenmede daha yararlı olacaktır.

Dil öğretiminde aynı zamanda sadece bir yapının öğretilmesi öğrencinin öğretilen bilgiyi daha iyi öğrenmesini sağlar. Örneğin derste “-yor” şimdiki zaman eki öğretiliyorsa sürekli şimdiki zaman eki ile kurulmuş çeşitli yapılara yer vermek öğrencinin bu bilgiyi daha kalıcı olarak öğrenmesini sağlar.

Kültürel değerlerin dil yoluyla aktarılması dil öğretiminde de söz konusudur. Dil öğretiminde öğrenciye hayatın içinden örnekler vererek hedef dilin kültürünü de göz önünde bulundurmak gerekir. Öğrenci öğrendiği dil ile birlikte bir başka dünyanın kapılarını aralayarak farklı bakış açıları kazanır.

“Bugün ortaya konulan eserlerin kaynaklarının bir biçimde dil ile kültür ve dil ile düşünce arasındaki bağlantı da göz önüne alınarak dil öğretme ve kültür aktarma çalışmalarında kullanılması gerekmektedir” (Özden, 2009, s. 23).

“Yabancılara Türkçe öğretiminde, kültür aktarımının yapılmadığı durumlarda haberleşmede birtakım sorunlar doğmaktadır. Bu sorunlar gülünç durumlara yol açabileceği gibi daha büyük sorunlara da sebep olabilmektedir. Örneğin, öpüşme Türk kültüründe samimiyeti, yakınlığı ve dostluğu ifade eder. Türkiye’de genellikle selamlaşırken iki yanaktan öpülür. Ancak bu selamlaşma biçimi kültürden kültüre farklılık göstermektedir. Örneğin Kore’de aynı cinsten iki kişinin

birbirini yanağından öpmesi hoş karşılamamaktadır. Buna karşın, İran ve Arap ülkelerinde insanlar birbirlerini üç defa yanaklarından öpmektedirler. Aynı şekilde, Arap ülkelerinde iki erkeğin el ele dolaşması normalken, Batı ülkelerinde rastlanılan bir durum değildir” (Bölükbaş ve Keskin, 2010, s. 228).

Yabancı dil öğretimi yalnızca bir dili öğrenmek değil, dil ile beraber farklı bir dünyaya kapı açmaktır. Özil’in (1991, s. 96) de belirttiği gibi: “Yabancı dil edinme, ana dilimizdeki kavramların karşılığını o dilde bulup kullanma değildir. Çeşitli halkların dünya bakışlarına, düşünme ve değer sistemlerine açılan kapıdır, yabancı dil. Bir halkın bireylerinin etkinliklerini, davranış biçimlerini kavrayabilmek, o halkın dilini öğrenmekten geçer.”

Yabancı dil öğretiminde bireylerin durumları göz ardı edilmemelidir. Dil sınıflarında farklı ülkelerden gelen öğrenciler yer alabilir ve bu öğrencilerin ana dilleri farklı dil ailelerine mensup olabilir. Yine dil sınıflarındaki öğrencilerin kültürel farklılıklara sahip olması dikkat edilmesi gereken bir ögedir. Böylece derste yaşanabilecek aksaklıkların önceden değerlendirilerek yapılacak olan ders hazırlığı dil öğretimini de daha faydalı bir hâle getirecektir.

“Öğrencinin yaşadığı düzen içinde var olan, kendi tecrübe alanları ile uyuşan konularla bilmediği bir kültürün içinde karşılaşması onun yeni olanla kendisine yakın olan arasına ilişkiler kurmasını sağlar. Ayrıca iki kültürün benzer ve farklı yanları ile ilgili çıkarımlarda bulunmasına, bir yandan da kendisine yabancı olanı anlayabilmek ihtiyacı ile öğrenmek istediği kültürle ilgili bilgiler edinmek istemesine, öte yandan da kendi kültürünü zorlamasına sebep olacaktır. Kültürlerarası

etkileşime dayanan yabancı dil öğretimi ancak bu iki yönlü işlevi yerine getirirse amacına ulaşmış olur (Tapan 1990, s. 64).

Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kültür aktarımında bulunurken dikkat edilmesi gereken hususlar belirlenmeli ve dil öğretiminde buna dikkat edilmelidir. Demirel, bir dilin yabancı dil olarak öğretiminde yer alması gereken çeşitli ilkeleri genel olarak maddeler hâlinde şöyle belirtiyor:

1. Dil öğretimi dinleme ve konuşma becerilerinin geliştirilmesi hedeflenerek başlaması
2. Öğrencilerin temel olan cümle kalıplarını bilmesini ve ezberleyerek öğrenmesi
3. Öğrencilerin yeni dil alışkanlıkları sağlamasına yardımcı olunması,
4. Öğrenilen dilin seslerini en iyi şekilde çıkarmalarının öğretilmesi,
5. Hedef dil ile ana dil arasında sorun olan ses ve yapıların öğretilmesi,
6. Öğretim materyallerinin kolaydan zora doğru sıralanıp sunulması,
7. Yeni cümle kalıplarının bilinen kelimelerle öğretilmesi,
8. Öğrencilere öğrendiklerini kullanma olanağının sağlanması,
9. Yeni bir yapıyı sunmadan önce örnekler verilmesi,
10. Başlangıç seviyesinde olan öğrencilerin hatalarının hemen düzeltilmesi,
11. Bir defada tek bir sorun ile uğraşılmalı,
12. Hedef dilin o dili ana dili olarak konuşan kişilerin konuştuğu gibi öğretilmesi,

13. Öğretilen dilin kültürünün de öğretilmeye çalışılması,
14. Sınıf içinde öğrenciler ile ilgili farklılıkların dikkate alınması,
15. Öğrencilerin ders esnasında konuşma etkinliklerine daha çok yer vermeleri,
16. Bir konu ile ilgili tüm ayrıntıların bir derste verilmemeye çalışılması,
17. Öğrencilere sorumluluk verilmesi; öğrencilerin bireylerle haberleşmeye geçmeleri gereken çalışmalar için yönlendirilmesi, bu çalışmaların öğrencilerin farklı yönelimlere cevap verecek nitelikte olmasına dikkat edilmesi,
18. Dersi planlarken derse farklılıklar katılmaya dikkat edilmesi,
19. Öğrencinin başarısını değerlendirirken yalnızcadaha önce öğretilmiş konulardansoru sorulması gerekir (Demirel, 2010, s. 32-33).

Dil öğretiminde kültürel aktarımın nasıl olacağı ve bu konuda dikkat edilmesi gerekenler Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde göz ardı edilmemelidir. Dil derslerinde özenli bir şekilde uygulanmalıdır. Kültür aktarımında bulunulurken kullanılacak en önemli ders malzemesi metinlerdir. Metin, dil öğretiminde her türlü kültürel ögenin işlenerek öğrencilere sunulacağı en önemli araçtır. Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde büyük ölçüde metinlerden yararlanıldığı için kültürel aktarımda da metinler büyük önem taşımaktadır.

2.5. Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Kültür Aktarım Aracı Metinler

“Bir yazıyı biçim, anlatım ve noktalama özellikleriyle oluşturan kelimelerin bütünü” (TDK, 2015, s. 1382).

“Metin, belirli bir haberleşme içinde bir ya da birden çok kişi tarafından sözlü ya da yazılı olarak üretilen bir dil dizgesi bütünüdür” (Günay, 2007, s. 44).

“Kültürel değişim süreci içinde bilginin kurgulandığı ve düzenlendiği dile dayalı biçimlerdir” (Şenöz, 2005, s. 13).

Dil göstergelerinin üst üste gelerek oluşturdukları anlamlı bütüne metin denir. Bir dilde anlam bütünlüğü taşıyan yazılı her türlü dil ögesi “metin” olarak değerlendirilir (Özkan, 2016, s. 69).

İnsanlar arasında haberleşmeyi sağlayan dil ile hayatımızın her anında yazılı ya da sözlü olarak çeşitli metinler oluştururuz. Dil öğretiminde en önemli öğelerden biri olan metin, öğrenci için en önemli materyallerden birisidir. Yabancı dil öğretiminde kullanılan metinler, kelime ve cümleden oluşan anlam bütünlüğüne sahip dilin işlendiği araçlardır. Dilin yapısı ve anlamı ile ilgili durumunu en net şekilde gördüğümüz birim olan metin; öğrencinin öğrendiği yabancı dilin bütün öğelerini bir bütün hâlinde gördüğü yapıdır.

“Dil özellikleri açısından metin, birbirini izleyen, sıralı ve anlamlı bütünler oluşturan cümleler dizisidir. Bu diziliş tesadüf değildir, aksine yazar tarafından bilinçli olarak belli bir mantık sırasıyla, dil bilgisi ile ilgili bağlantılar ve metnin işleyişine göre yapılmıştır” (Günay, 2007, s. 44).

“Dilin en iyi ve etkili şekilde kullanıldığı edebî eserler, bir taraftan halkın kültürel değerlerini yansıtırken, öbür taraftan insanın duygularına hitap ederek onların gelişmesine aracılık eder. Edebî metinler; halk açısından kültürel değerleri, birey açısından da eğlendirici olmak üzere çeşitli öğeleri bünyesinde taşır. Bu açıdan edebî metinler; ana dili ve yabancı dil öğrenimi veya öğretiminin vazgeçilmez öğeleridir” (Demir ve Açık, 2011, s. 57).

Yabancı dil öğretiminde öğrenciye sunulmak için hazırlanan metinlerin pek çok işlevi bulunmaktadır. Bunlardan en önemlisi de dilin kültürünü yansıtan kültürel aktarım aracı olmasıdır. Dil öğretiminde kullanılacak metinler kültürel değerleri barındıran özgün metinlerden yararlanılmalıdır. Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde de hem Türk dilinin özgünlüğünü yansıtan hem de kültür aktarımını sağlayacak olan metinler kullanılmalıdır. Özellikle Türkçenin kaynak eserlerinden seçilen ve dil içi çeviriyle bugüne aktarılan metinlerin Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılması kültürel değerlerin aktarılmasında yararlı olacaktır.

Kaynak eserler, Türkçenin ve Türk kültürünün özgünlüğünü, edebî zevkini en iyi yansıtan, halkta yaşayan ve o halkı oluşturan insanlardan biri tarafından yazılan ve halkın yaşayışını, gelenek ve göreneklerini, dilini, değer yargılarını nesilden nesile aktaran eserlerdir. Yazıldıkları dönemde yaşayan insanlarla sıkı bir bağ kuran bu metinler hem dil ile ilgili özelliklerin hem de kültürel değerlerin gelecek nesillere ulaşmasını sağlar.

Kaynak eserlerin günümüze aktarılıp dil öğretiminde kullanılması büyük önem taşımaktadır. Türkçenin kaynak eserleri hem Türkçe hem de Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılması kültürel mirasın gelecek kuşaklara aktarılması açısından değerli bir çalışma olacaktır. Kaynak eserlerin günümüze kazandırılması noktasında çeşitli görüşler yer almaktadır. Kaçalin (2006, s. VII) *Oğuzların Diliyle Dedem Korkud'un Kitabı*'nda, *Dedem Korkud'un Kitabı*'nın günümüze aktarılmasında yapılması gerekenleri şöyle ifade etmiştir:

- a) Yazmalarının renkli resimleri yayımlanmalıdır.
- b) Bu yazmalara dayalı çeviri yazılı metinler yayımlanmalıdır.
- c) Bu metinlere dayalı bugünkü söyleyişle metin örgüsüne dokunulmadan verilmelidir.
- ç) Metin iri harflerle ve bugünkü dile çevrilerek verilmelidir.
- d) Metin aslına uygun resimlendirilerek verilmelidir.

Türkçenin kaynak eserlerinin günümüze kazandırılmasında belirtilen hususlar dikkate alınarak yine her eser kendi özel yapısına uygun farklı şekilde de ele alınabilmelidir.

Türkçe kaynak eserlerden ders kitaplarına metin aktarma; kaynak metnin aslından okunması ve dil içi çevirisinin yapılması, sözlüğünün hazırlanması, metnin aslına sadık kalarak hedef kitleye ve amaca uygun olarak metin aktarma işleminin gerçekleştirilmesi Türkçenin yabancı dil öğretimi açısından faydalı olacaktır. Dil öğretiminde metin kullanılması, öğrenilen dilin inceliklerinin görülmesi, geçmişten günümüze aktarılan kültürün de öğretilmesi bakımından yararlı bir çalışma olacaktır.

Berardo (2006, s. 67) günlük hayattan örnekler sunan ve kültürel değerleri aktaran metinleri kullanan öğrencilerin derse karşı daha çok istekli olduklarını ve böylece bu metinlerin öğrencinin başarı hissini arttırdığını ve okumaya teşvik ettiğini belirtir.

Yabancı dil öğretiminde kültürel değerlerin iletilmesinde kültürel değerleri aktaran metinlerden faydalanmak gerekir. Dil öğretiminde kullanılacak metinlerin günlük hayattan örnekler sunan öğrenci için işlevi olan bir yapıya sahip olması gerekir. Böylece öğrenci öğrendiği yabancı dili daha iyi tanıyıp kendi kültürü ile karşılaştırma imkânı bulacaktır.

Neuner'e göre (akt. Tapan, 1989, s. 185) işlevi yönüyle yabancı dil öğretiminde kullanılan özgün metinler üç ayrı başlıkta toplanır:

- ✓ Kullanım işlevli metinler
- ✓ Bilgi iletici metinler
- ✓ Edebî metinler

Kullanım İşlevli Metinler: Bir ülkenin günlük hayatında kolaylaştırıcı etkiye sahip olarak kullanılan işe yararlı metinlerdir. Taşıt seferleri, harita, şehir planı, trafik işaretleri, ilaç tanıtımahğı, faturalar, yemek tarifleri vb. kullanım işlevli metin türüne örnektir.

Bu metinlerin içeriklerini belirleyen şey günlük hayat biçimleridir. Metinlerde amaç kültürel değerlerin aktarımı ise büyük ölçüde günlük durumların yansıtıldığı karşılıklı konuşmalarda öğrenciye kültürel değerler örtük olarak sunulur. Ağırlığın günlük hayat biçimlerine kaydığı bu çalışmalarda yararlı bir yaklaşım egemendir (Tapan, 1990, s. 56).

Bilgi İletici Metinler: Bilgi iletici metinler dilin kültür dünyası ile ilgili bilgi ileten metinlerdir. Bu tür metinler, öğrencinin tecrübelerini artırmak, farklı bakış açıları kazandırmak, kendi koşullarını başka bir ülkenin koşulları ile karşılaştırmak gibi olanaklar da sağlar. Bu metinler öğretilen dile özgü yabancı kültürün herhangi bir yönüyle ilgili bilgi verir, kültürü tanıtır ve yorumlar.

“Amaç kültüre ilişkin bilgilerin sunulduğu bu metinler içinde aşağıdaki türler ele alınabilir: Gazete, dergi, televizyon, radyo haberleri, yorumlar, makaleler, söyleşiler, mektuplar, sözlük, ansiklopedilerden bölümler, bildiriler, grafik, sayı ile ilgili bilgi çözümlenmeleri, reklamlar ve benzerleri” (Tapan, 1989, s. 186).

Edebî Metinler: Bir dilin en özgün metinleri edebî metinlerdir. Edebî metinler, yabancı dili öğrenen için o dilin, kültürünün yansımaları bulacağı özgün metinlerdir. Edebî metinler ile dil öğrenmeye çalışan öğrenci, günlük hayatta yabancı dili daha etkin kullanılabilir.

Edebî yapıtların hayat ile olan ilişkisine baktığımızda hayata dair gerçekliklerin yazarın dünyasında tekrardan kurgulanarak esere yansıtıldığını görmekteyiz. Böylece hayata dair ne varsa bunlar farklı yönleriyle edebî yapıtlarda yer almaktadır. Yabancı dilde yazılmış olan edebî yapıtlarda o dili öğrenmeye çalışan bir öğrenci için yabancı olan kültür dünyasını görmemiz mümkün (Polat, 1993, s. 184).

“Bir edebî metin hiçbir zaman tek anlamlı değildir. Metnin anlamları farklı durumlarda farklı biçimlerde ortaya çıkabilmektedir. İçinde barındırdığı her türlü zengin yapısı ile çok değişik yorumlara elverişli bir yapıdadır. Bu sebeple edebî

metinler için çoğul okumadan ve metnin çok anlamlılığundan söz edilir” (Günay, 2007, s. 122).

Sever (2015, s. 16) her metin bir dil ürünü olduğundan bahseder ve özellikle edebî metinlerin duygu ve düşünce birikimini en zengin ve etkili biçimde ortaya koyan ürünler olduğunu belirtir.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde özellikle edebî metinlerin kullanımının önemli olduğunu görmekteyiz. Tercanlıoğlu (1994, s. 64) edebî eserlerin dil öğretiminde kullanılmasının yararlı olduğunu belirtmekte ve edebî metinlerden başarılı bir sonuç elde edebilmek için metinlerin seçim aşaması ve uygulanış biçiminde dikkat edilmesi gereken hususları şöyle sıralamaktadır:

- a) Edebî eserlerin seçiminde öğrencilerin yaşlarına uygun ve onların ilgilenecekleri konularda yazılmış eserler seçilmelidir.
- b) Öğrencilerin değer yargılarına çok ters gelmeyecek eserler seçilmelidir.
- c) Dil öğretiminde yararlanılacak olan edebi eserlerin, çağdaş yazarların eserlerinden olmasına dikkat edilmelidir.
- ç) Öğrencilere dil bakımından daha açık ve anlaşılır eserlerden metin seçiminde bulunulmalıdır.
- d) Edebî yapıtlardan seçilen metinlerde yer alan bir kültürde zamanla oluşan farklılıklar aza indirilerek metinler sınıf ortamına bu şekliyle aktarılmalıdır.
- e) Edebî eserlerden öğrencilerin ilgisini çekecek konular seçilerek öğrencilerin konuşma becerilerini geliştirmeye

çalışarak psikolojik ve zihin ile ilgili ve gelişimi sağlanmalıdır.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kültürümüzü oluşturan bütün öğelerin içinde bulunduğu yapıları aktarmamız gerekir. Daha çok günlük hayatta öğrencinin sıkça karşılaşılabileceği durumların metinlerde işlenmesi daha uygun olacaktır. Günlük hayatta yeri olmayan kültürel öğelerin aktarılmaya çalışılması öğrenciye kültür aktarımı bağlamında bir fayda sağlamayacaktır.

Yabancı dil öğretiminde edebi eserlerden faydalanmanın öğrenciye büyük fayda sağlayacağı ve dil öğretimde etkili bir yöntem olduğu düşünülmektedir. Biz de araştırmada metin seçiminde büyük seyyah Evliya Çelebi'nin *Seyahatname*'sinden faydalandık. Kaynak eser olarak belirlediğimiz *Seyahatname*, Türk edebiyatında gezi yazısı türünde yazılmış on ciltten oluşan hacimli bir eserdir.

Dil ve kültür ilişkisi açısından yetkin bir eser olan *Seyahatname*'nin on cildi, tarama yöntemiyle incelendi. Uzman görüşü alınarak öğrencilerin seviyelerine uygun metinler seçildi. Metinler, günümüz Türkçesine uyarlanıp metinlerle bağlantılı dört temel dil becerisine yönelik etkinlik ve çalışma soruları hazırlandı.

Büyük seyyah Evliya Çelebi'nin gezdiği yerlerin çeşitli kültürel öğeleri de eserine aktarması Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde yararlanılabilecek kaynak eser olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bakımdan *Seyahatname*, Türkçeyi öğrenmek için gerek Türkiye'ye gelen gerekse kendi ülkelerinde yabancı dil olarak Türkçeyi öğrenmek isteyen öğrencilerin ilgisini çekebilecek bir eser olarak değerlendirilmektedir.

2.5.1. Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Sürecinde Metin Seçimi

Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde edebî metinlerin kullanımı hem öğretmenler hem de öğrenciler için yararlı bir çalışma olarak karşımıza çıkmaktadır. Öğretmenlerin yabancı dil öğretiminde nitelikli bir edebî eserden metin temininde bulunmaları hem metnin kalitesini artıracak hem de dil öğretiminde öğrenciyi öğrendikleri dilin en yetkin örnekleriyle tanıştırmış olacaktır. Böylece edebi eserlerden dil öğretimi için metin temininde bulunmak Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde de faydalı olacak bir çalışma olarak görülmektedir.

Edebî metinleri dil öğretimine aktarırken metinlerin hangi özellikte olması gerektiğine yönelik çeşitli görüşler bulunmaktadır. Bunlardan bazıları şöyledir:

“Yabancılara Türkçenin öğretiminde amaç, yalnızca birtakım kelimeleri öğretmek değildir. Kişiyi dili, Türk kültürünü yeterli ölçüde kazandırmaktır çünkü Türkçeyi severek, isteyerek öğrenen bir yabancı, Türkiye'nin kültür elçisi durumuna gelmektedir. Dolayısıyla, yabancılara Türkçeyi öğretirken hem dilimizi zorlaştırmadan öğretmeli ve sevdirmeliyiz hem de öncelikle oluşturduğumuz metinlere temel seviyede birçok metin oluşturulmak zorundadır. Türk çocuğuna vereceğiniz en kolay metinler bile bir yabancının anlayamayacağı birçok güçlük doludur. Türk kültürünü iyi yansıtmalıyız Daha sonra ise, orta seviyeden itibaren seçeceğimiz klâsik ve çağımızı yansıtan metinleri, öğrencilere vermemiz gereken dil bilgisi yapılarını da göz önüne almak suretiyle ders ortamına uyarlarken de bu duruma özen göstermeliyiz. Bunları yaparken de

*günümüz Türk insanının çevresiyle kurduğu haberleşme
birinci plânda olmalıdır çünkü dil öğretimi, yaşantıların
kazandırılması demektir.” (Barın, 2003, s. 312-313).*

Nuttall (1996, s. 170-180) dil öğretiminde kullanılacak metinlerin seçilmesinde göz önünde bulundurulması gereken özellikleri şöyle sıralar:

1. *İçeriğe uygun olmalı:* Ders materyali olarak kullanılan metin, çeşitli özellikte ve belirli bir amaç için oluşturulmaktadır. Her metin farklı içeriğe sahiptir ve okuyucu için belirlenen belli başlı hedefleri gerçekleştirmeye yöneliktir. Bu sebeple metnin içerik ile ilgili yapısı dil öğretimindeki en önemli hususlardan bir tanesidir. Metnin içeriği dil öğretiminin gerçekleştirildiği sınıfın genel seviye ele alınmalıdır. Öğrencilerin yaşı ön bilgileri, dil seviyeleri, kültürleri vb. özellikler dikkate alınarak metnin içeriği belirlenmelidir.
2. *Faydalı olmalı:* Seçilecek olan metin dil öğretiminde öğrenciye fayda sağlayacak nitelikte olmalıdır. Derste öğrenciye sunulacak olan metin, dersin belirlenen hedeflerini gerçekleştirmeli, temel dil becerilerini geliştirmeli, öğrencinin günlük hayatı ile bağlantılı işe yarayan bir yapıda hazırlanmalı
3. *Okunabilir olmalı:* Metnin okunabilirliği öğrencilerin dil seviyelerine uygun dil yapılarını içermelidir. Öğrencinin dil seviyesinin çok altında ya da seviyesinin çok üstünde olan bir metin öğrenci için zor bir metindir. Öğrencinin derse karşı isteğini düşürür.
4. *Çeşitli olmalı:* Dil öğretiminde farklı metin türlerine yer verilmelidir ve bu metin türleri hayatta karşılaşılabilecek

farklı metin türlerinden seçilmelidir. Gezi yazısı, biyografi, mektup, afiş, ilan, tanıtım yazıları vb. gibi metin türleri ders ortamına aktarılabilir. Böylece hem öğrencinin derse karşı ilgisi artar ve hem de günlük hayatında karşısına çıkacak çeşitli metin türlerini tanımış olur.

5. *Özgün olmalı:* Yabancı dil öğretiminde kültürel değerlerin iletilmesinde özgün metinlerden faydalanmak gerekir. Dil öğretiminde kullanılacak özgün metinlerin günlük hayattan örnekler sunan öğrenci için işlevi olan bir yapıya sahip olması gerekir. Böylece öğrenci öğrendiği yabancı dili daha iyi tanıyıp kendi kültürü ile karşılaştırma imkânı bulacaktır.
6. *Sunulabilir olmalı:* Ders malzemesi olarak hazırlanan metin, öğrencinin dikkatini çekebilecek ve derse karşı isteğini arttıracak bir yapıda hazırlanmalıdır. Metin resimler ve fotoğraflar ile metnin içeriğini yansıtacak şekilde hazırlanmalı. Kullanılacak renkler metin ile uyumlu olacak şekilde dikkat çekici olmalı. Yazı karakterleri ve puntosu öğrencilerin yaş grubu ve dil seviyesine göre çeşitlendirilmelidir.

Yabancı dil öğretiminde metin seçiminde en önemli öğelerden birisi öncelikle öğrenilen dilin kültürünün en iyi şekilde yansıtılmasıdır. Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi sadece bir dil öğretimi değil aynı zamanda Türk kültürü ve Türk milletinin bakış açısının da öğretimidir. Metinler dil öğretiminde dilin ve kültürün öğretimini yapan önemli bir araçtır. Metinler gerçek hayatla öğrenci arasında kurulan bağıdır. Böylece öğrenci öğrendiği dilin dünyaya bakış açısını daha iyi tanır.

Metinler, öğrencilerin kelime dağarcığını geliştirecek nitelikte olmalıdır. Metnin dilindeki çeşitlilik, yeni bir dil öğrenen öğrenci için kelime bilgisini arttırması ve bir kelimenin farklı şekillerde kullanımını göstermesi bakımından önemlidir. “Türkiye Türkçesinin temel söz varlığının ne ölçüde zengin olduğunu hissettirmek için, kelimelerin aslının nereden geldiğine bakılmaksızın eş anlamlı ya da yakın anlamlı olanların asli, mecazi terim anlamlarının kullanımdaki farklılıklarına dikkat çekmek ve bunun üzerinde öğretimde yeteri kadar durmak gerekir” (Barın, 2003, s. 315).

Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılacak metinlerde, milletin geçmişe ait bütün birikiminin en özgün şekliyle yer aldığı dil hazinesi olan sözlü kültür öğelerinin de yer alması gerekmektedir. “Sözlü kültür ürünleri dünyanın farklı yerlerinde farklı adlarla yer alan ve her halkın kendi düşünce sisteminin ve kültürel yapısının izlerini taşıyan öğelerdir. Ortak duyguların ifade biçimlerindeki farklılıkları yansıtan bu öğeler, bütün bir halkın uzun zaman içinde yarattığı değerlerinin dile yansımış kodlarıdır” (Kalfa, 2013, s. 172).

Sözlü kültür öğelerimizden olan halk hikâyeleri, masallar, efsaneler, destanlar, ninniler, maniler, fıkralar, bilmeceler, deyim ve atasözlerinin yabancı dil öğretiminde kullanılması kültür aktarımında büyük öneme sahiptir. Bir milletin geçmişinden izler taşıyan sözlü kültür ürünleri bir milletin tarih boyunca hayatında büyük yer tutan ve herkes tarafından kabul görmüş halkın hafızasının sözlü ifadeleridir. Bu sebeple Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kültürel mirasımız olan sözlü kültür ürünlerine de yer verilmelidir.

Çeşitli kültürlere ait metinler, farklı milletlere ait olan kural ve kavramlarla ilgili bilgi verir. Değişik düşünce örnekleri sunarak kişiyi hayata karşı hazırlar. “Kişi, farklı düşünce şekillerini görüp benimseyebilir. Metinler, halkın sadece o an için kabul edilen değerlerini yansıtmaz. Farklı zamanlarda geçiyor olsalar bile, düşünceleri uyararak, var olan fikirlere meydan okuyarak ve yeni bilinmeyen kavramlar sunarak kişinin muhakeme gücünü geliştirirler” (Karakuş, 2010, s. 322).

Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kültürel aktarım aracı olan metinlerin seçimi, dikkat edilmesi gereken en önemli hususlardan bir tanesidir. Metin, yabancı dil öğretiminde öğrenci ile bire bir temasa geçen birimdir. Metnin seçiminde nereden seçildiği, özelliği, konusu, dil ile ilgili yapısı, metinde yer alan öğelerin yerli kaynaklardan beslenip beslenmediği vb. gibi özelliklere bakmak gerekir.

Ders kitaplarına ve dil derslerine seçilecek metinlerdeki belirli ölçütleri şöyle sıralayabiliriz:

- Metinler, öğrencinin dil seviyesine uygun olmalıdır. Öğrencinin dil seviyesinin çok üstünde ya da altında olan metinler, öğrenci ile edebî metin arasındaki haberleşmeyi olumsuz etkiler.
- Metin seçiminde konuya uygunluk önemli kriterlerden biridir. Tercih edilen konunun öğrencinin zevkine, hayat tecrübesine ve içerisinde yer aldığı günlük hayatın gerçekliği ile bağlantılı olmalıdır. Öğrencinin eserin kurgusunu anlayıp kendi dünyası ile bağlantı kurabilmesi için konu seçimi önemlidir. Ayrıca kültürlerarası haberleşmeyi amaç edinen dil öğretimi için gereklidir.

- Seçilecek metnin içerdiği konu, öğrencilerin ilgisine, hayatla ilgili tecrübelerine uygun olmalıdır. Kültürlerarası haberleşmenin gerçekleşmesi için kişinin karşılaştığı yapma dünya ve kişilerle bağlantılar kurabilmesi, oradaki duygu ve düşünceleri paylaşabilmesi ancak kişinin ön bilgilerinden yararlanmasıyla olanaklıdır.
- Metinler, yabancı dil öğrencisinin kelime dağarcığını zenginleştirecek yeni kelime ve kelime grupları yer almalı fakat metni oluşturan kelimeler, yüzde beşlik dilimi aşmamalıdır.
- Metinler bütün hâlinde alınmalıdır; ancak eğitim yönünden uygun olmayan ifadeler çıkarılabilir.
- Yabancı dilde yazılmış edebî metnin geri planında çeşitli değerler ve hayat biçimleri yer almaktadır. Bu sebeple edebî metinler, kültürel farklılıkları ve ülke bilgisini de içine alabilen metinler olabilir.
- Metinler öğrencideki bütün dil becerilerini geliştirecek seviyede olmalıdır. Öğrenci böylece öğrendiği yabancı dilde kendisini ifade edebilme becerisi kazanır.
- Metinler, öğrenciyi dil üzerinde üretim yapmaya sevk etmeli ve öğrenilen dil ile ilgili fikir edinmeye ve araştırma yapmaya şevklendirmesi gerekir.
- Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılacak metinler, Türk kültürünün yanı sıra evrensel kültür öğelerini de içermelidir.

- Alımlama² estetiğine sahip olmalıdır.
- Yabancı dil ile ana dil arasında karşılaştırılabilir kültürel özellikleri barındırmalıdır.
- Yabancı dil öğretiminde kullanılan metinler yalnızca okuma becerisini ilerletmeye yönelik olarak değil; konuşma ve yazma becerilerini de ilerletmeye katkı sağlayacak özellikte olmalıdır. Yani iyi bir metin hem konuşma becerisinin geliştirilmesine zemin hazırlamalı hem de yazma için model oluşturmalıdır.
- Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılacak metinlerden seçilmelidir. Bunun içinde Türkçenin uzun yıllar boyunca güncelliğini kaybetmemiş kaynak eserlerinden faydalanılmalıdır.
- Edebî eserlerden seçilen edebî metinlerin bu noktada Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde faydalı olacaktır.
- Metin, öğrencinin seviyesine uygun anlaşılır biçimde sunulmalıdır (Bölükbaş, 2015, s. 924; Şimşek, 2011, s. 43; Dilidüzgün, 1995, s. 57; Kalfa, 2013, s. 71; Polat, 1993, s. 187-188; Gündüz ve Şimşek, 2011, s. 60; Durmuş, 2013, s. 135).

2.5.2. Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Sürecinde Metnin Uyarlanması

Yabancı dil öğrenen öğrenci ile yabancı dilde oluşturulmuş olan metin iki farklı kültürün birbiri ile karşılaşması demektir.

² Haberleşme kopukluğu olmayan, okuyana bir bütün olarak ve parçalar halinde ayrı ayrı görünebilen, mantıksız bir bağ hissettirmeyen ve anlatımı açık ve tamamlayıcı metinlerdir (Şimşek, 2011, s. 46-47).

Dolayısıyla ikisi arasındaki etkileşimde kopukluk olmamasına dikkat edilmelidir. Bunu önlemenin yolu öncelikle öğrencinin seviyesine uygun metin seçilmesidir (Polat, 1993, s. 186). Öğrencinin dil seviyesine göre metin seçiminde bulunmak kültürel etkileşimin daha etkili olmasını sağlayacaktır.

Özgün malzemelerin dil öğretim sürecinin tabii kademeleri olarak ortaya çıkan seviyelere göre çeşitlendirilebilecek içerik sunma olanağından büyük ölçüde uzak olduğu; bunun da dilin ana dili olarak konuşulduğu ortamlarda, böyle bir kaygıdan uzak üretilmiş olmalarından kaynaklandığı kanaati bu yöndeki çalışmalar için önemlidir. Dolayısıyla değiştirilmiş, uyarlanmış metinler seviyelere göre kademelendirilmiş içerikleri sunabilecek bir özellik ile dil öğretim sürecinde buna uygun durumlarda daha fazla ön plana çıkmıştır (Ragan, 2006, Akt. Durmuş, 2013, s. 137).

Metinleri Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanabilmek için metinlerin öğrencinin dil seviyesine uygun bir şekilde uyarlanması gerekir. Metnin uyarlanması öğrenciyi derse karşı şevklendirecektir. “Metin çalışmasını dil çalışmasına döndürmek istemiyorsak üzerinde çalışılacak metnin dil bilgisi ve söz dağarcığı yönünden öğrencinin dil seviyesini aşmamasına özen göstermeliyiz. Aksi durumda metnin dil yapısıyla zorlanan öğrenci, dili çözmeye çalışırken metin ile öğrenci arasındaki haberleşme sağlanamayacaktır” (Dilidüzgün, 1995, s. 57).

“Yabancı öğrencinin öncelikle Türkçe seviyesinin yanı sıra yaş itibarıyla ve kendi ana dilinde hangi eğitim ve öğretim seviyesindeyse buna göre okuma metinleri oluşturulmalıdır (Mesela Suriyeli ilköğretim seviyesindeki yabancı öğrenciler ile yükseköğretim seviyesindekiler...) (Şimşek, 2017, s. 214).

Okuma metni oluştururken iş adamı bir yabancı'nın Türkçe öğrendiği zamanki beklentisi ile ev hanımı bir yabancı'nın ya da akademisyen bir yabancı'nın beklentisi, okuma metinlerinde görmek istedikleri ileri seviyede daha da farklılaşacaktır (Şimşek, s. 214).

Metinlerin dil sevipleri Avrupa Dilleri Ortak Çerçeve Metni'ndeki ölçütlere göre düzenlenmelidir. ADOÇM ölçütleri, dil öğretiminde Avrupa genelinde birlik sağlamak amacıyla oluşturulan Avrupa Konseyi'nin temelini teşkil eden çok dillilik ve çok kültürlülük kavramlarına bağlı kalarak Türkiye'nin de dâhil olduğu pek çok ülkedeki yabancı dil uzmanlarının ortak çabasıyla meydana getirilmiş ve 2001 yılında yayınlanmıştır.

2001 yılını Avrupa Diller Yılı olarak kutlayan Avrupa Konseyi, ADOÇM'ye dayalı olarak Avrupa Dil Gelişim Dosyası'nı 2002 yılından itibaren uygulamaya koymuştur. Avrupa Dil Gelişim Dosyası'ndaki temel amaç, her Avrupa vatandaşının bir dil pasaportuna sahip olmasıdır. Bu pasaportla Avrupa vatandaşlarının çok dilli yetişmelerini sağlamak, onları birden fazla dil öğrenmeye teşvik etmek, onların üniversiteden mezun olana kadar en az üç dil öğrenmelerini sağlamaktır (Demirel 2007, s. 23). Dil pasaportu bir yabancı dildeki yeterlilik seviyelerini gösteren bir belgedir. Bu çalışma Avrupa vatandaşlarının en az bir dil öğrenmesi ve böylece her bireyin çok dillilik üzerine yetişmesini sağlayacaktır. Bu sebeple her vatandaş Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde iş ve hayat imkânını sağlamış olacaktır.

Avrupa'da dil öğretimi Avrupa Konseyi Modern Diller Bölümü tarafından belirlenen Avrupa Dilleri Ortak Çerçeve Programı'na (The Common European Framework of Reference for

Languages) göre yapılmaktadır. Bu program dâhilinde ortak dil seviyeleri belirlenmiş ve yabancı dil öğretiminde kullanılacak yöntemler bu ölçütlere göre şekillenmiştir. Kara'ya (2011, s. 194) göre: Türkenin yabancı dil olarak öğretiminde cihanşumul bir yolun izlenmediği görülmektedir. Dil öğretimde cihanşumul bir tavır ancak pek çok ülkede dil öğretiminde uygulanan ADOÇM dil öğretim çerçevesi ile sağlanabilir. Türkiye'de Avrupa ülkelerindeki yabancı dil öğretim uygulamaları ve ölçütleri dikkate alınıp benimsenmeye başlamıştır.

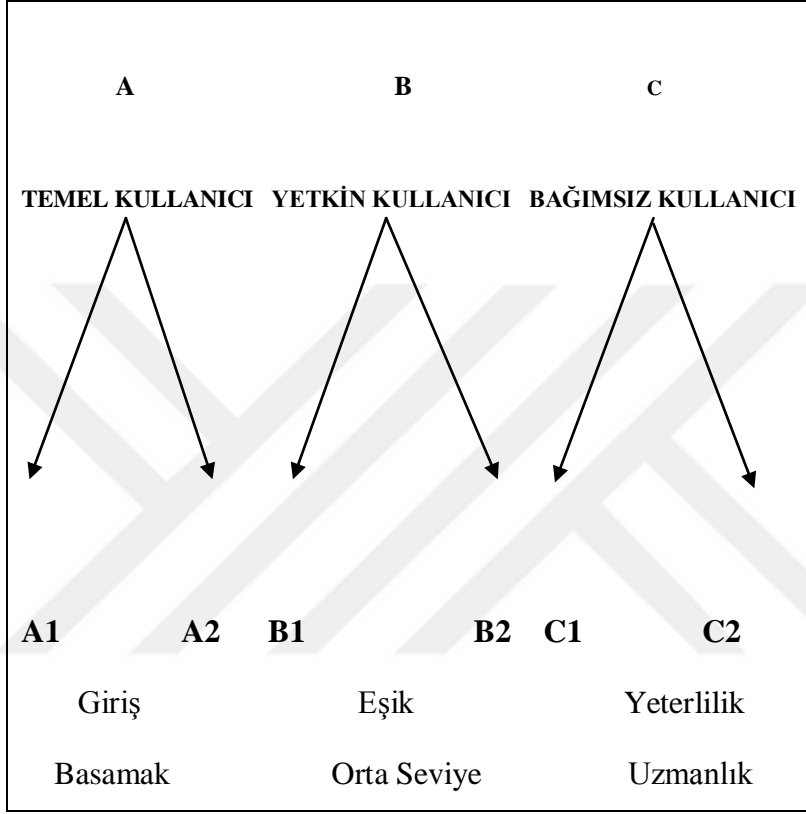
ADOÇM'deki dil seviyeleri üç ayrı öğrenme alanına ve her öğrenme alanı kendi içerisinde iki ayrı seviyeye ayrılmıştır. Altı seviyeden oluşan dil seviyeleri incelendiğinde temel seviye, ara seviye ve ileri seviye olarak değerlendirildiği görülmektedir. Ortak Başvuru seviyelerinde dil öğrenme alanları A, B ve C şeklinde üç genel seviyeli bir bölümlenmeden yola çıkılarak A1-A2, B1-B2, C1-C2 olarak kendi içinde bölünmüştür. ADOÇM'de öğrenme alanlarına yönelik seviyelerin özellikleri aşağıda belirtilmiştir (CEF, 2001, s. 23):

A1 ve A2 Seviyesi; temel seviyedeki dil öğrencilerinin seviyesi olarak belirlenmiştir. Yabancı dile girişte yabancı dil öğrencisinin bulunduğu seviyedir.

B1 ve B2 Seviyesi; temel seviyeden çıkmış, dili kendi kendine öğrenebilecek seviyedeki bir dil öğrencisinin seviyesi olarak belirlenmiştir. Öğrenci bu seviyede bağımsız hareket edebilmektedir.

C1 ve C2 Seviyesi; dili üst seviyede kullanan belirli yeterliliğe ulaşmış yetkin dildir.

Şekil 2.1. Ortak Başvuru Seviyeleri

Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılacak olan metnin dil seviyelerine göre uyarlanması gerekmektedir. Öğrencinin dil seviyesinin altında olan bir metin, öğrenciye kolay gelerek derse karşı güdülenmesini engelleyebilir, derse karşı dikkatini zayıflatabilir. Tam tersi öğrencinin dil seviyesinin çok üstünde olan bir metin de öğrencinin derse karşı isteğini düşürüp dil öğrenimi sürecini olumsuz etkileyebilir.

Krashen'a (1985) göre dil öğretiminde öğrenciye sunulan 'anlaşılır girdi' öğrenenin dil seviyesinin biraz üzerinde yani (i+1) olarak verilebilir. Bu formülde 'i' öğrencinin dil seviyesi

olarak belirtilir. '+1' ise yabancı dil öğrencisinin şu an içinde bulunduğu seviyenin biraz ilerisi olarak ifade edilmektedir. Öğrenciler, yabancı dil öğrenirken bir aşamadan öbür aşamaya geçebilmeleri için bilmedikleri bir dil yapısını anlamaları 'anlaşılır girdi' sayesinde olacaktır.

Dil öğretiminde kullanılacak olan metindeki dil ile ilgili yapı, öğrencinin dil seviyesinin bir kademe üstünde olacak şekilde hazırlanabilir. Örneğin A1 seviyesindeki bir öğrenci, A2 seviyesine göre hazırlanmış bir metni edinmiş olduğu ön bilgileriyle çözümlenecektir. Böylece bir üst seviyeye ilerlemiş olacaktır.

Dil öğretiminde, bir metni oluştururken dikkat edilmesi gereken temel hususlardan bir tanesi metni, öğrencinin seviyesine uygun bir hâle getirmektir. Metinlerin bazıları okuma becerisini geliştirme amacına yönelik üretilmekte ya da seçilen özgün (authentic) parçalar seviyelere ya da konulara uygun hâle getirilip sunulmak üzere değişiklik (modification) yapılarak oluşturulmaktadır (Durmuş, 2013, s. 135).

Dil öğretiminde kullanılacak olan özgün metinlerin üzerinde herhangi bir uyarılama yapılmadan doğrudan öğrenciye verilerek dil öğretiminde kullanılması özellikle A1-A2 seviyelerinde anlama sorunlarına sebep olmaktadır. Öğrencilerin seviyesine göre uyarlanmamış olan metin temel seviyedeki dil öğrencileri için yararlı bir çalışma olmaktan uzak kalmaktadır. "Bu sebeple özellikle başlangıç seviyesinde özgün metinlerin ders malzemesi olarak kullanılmaları için metinlerin öğrencilerin seviyesine uygun şekilde uyarlanması gerekmektedir" (Bölükbaş, 2015, s. 926-927).

ADOÇM’de öğrencilerin dil seviyelerine göre yeterliliklerinin neler olabileceği belirtilmiştir. Dil seviyelerine göre belirlenen yeterlilikler Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde uyarlanacak olan metinlerde de yol gösterici olabilmektedir. ADOÇM’de dil seviyelerine yönelik yeterliliklere göre çerçeve metninde belirlenen ‘ortak yetenek seviyeleri’ aşağıda tablo 1’de belirtildiği şekildedir (CEF, 2001; s. 24):

Tablo 2.1. Ortak Yetenek Seviyeleri

YETKİN KULLANICI	C2	Çaba göstermeden duyduğu ve okuduğu her şeyi anlar. Farklı kaynaklardan yazılı ve sözlü olgu ve kanıtları tutarlı bir biçimde özetleyerek yeniden oluşturabilir. Tabii bir biçimde, son derece akıcı ve net bir biçimde kendini ifade edebilir. Farklı konuların yer aldığı karmaşık yapıdaki anlaşılması zor mana farklılıklarını ayırt edebilir.
	C1	Uzun ve zorlu metinlerden oluşan geniş bir basamağı anlayabilir ve örtük anlamları kavrayabilir. Kelimelerini uzun uzadıya aramak zorunda olmaksızın tabii ve akıcı bir biçimde kendini ifade edebilir. Halk ile ilgili, mesleki ya da akademik hayatı içinde dilini esnek ve etkin bir biçimde kullanabilir. Karmaşık konularda açık ve sıralı bir biçimde kendini anlatabilir ve düzenleme, ekleme ve söylem bağdaşıklığı gereçleri üzerindeki denetimini gösterebilir.
BAĞIMSIZ KULLANICI	B2	Uzmanlık alanına ilişkin teknik bir tartışma da dâhil olmak üzere karmaşık bir metin içindeki somut ya da soyut konuların özünü anlayabilir. Tabii bir konuşucuyla ne kendisi ne de karşısındaki için bir gerilim içermeyen bir konuşma türünde tabii ve rahatlık içinde haberleşir.

	B1	Açık ve herkes tarafından anlaşılabilir bir dil kullanıldığında ve iş, okul, eğlence ve öbür bildik şeyler ile ilgili ana konuları anlayabilir. Erek dilin konuşulduğu bir bölgeye yapılan yolculuk sırasında karşılaşılan durumların çoğunda sorunların altından kalkabilir. Bildik ve ilgi alanına giren konular üzerine yalın ve tutarlı bir söylem üretebilir. Bir olayı, bir tecrübeyi ya da bir düşüneyi anlatabilir, bir beklentiyi betimleyebilir ve bir projeye veya bir düşünceye ilişkin gerekçeler ya da açıklamaları kısaca dile getirebilir.
TEMEL KULLANICI	A2	Basit bir cümleyi ve direkt öncelikli ihtiyaç alanlarıyla ilgili (Yalın ve kişi ile ilgili bilgiler ve aile bilgileri, alışverişler, yakın çevre, iş vb.) çokça kullanılan deyimleri anlayabilir. Bildik ve alışlagelen konular üzerinde yalnızca yalın ve direkt bilgi alışverişini gerektiren kolay ve bildik etkinlikler çerçevesinde haberleşebilir. Eğitim durumunu yakın akrabalarını yalın bir şekilde anlatabilir ve en ihtiyaç duyduğu günlük olayları anlatabilir.
	A1	Günlük hayatta kullanılan olağan cümleler ile ihtiyaçlarını karşılamayı hedefleyen son derece yalın ifadeleri anlayabilir ve kullanabilir. Kendini tanıtabilir ve bir kişiye, kendisiyle ilgili sorular sorabilir. Örneğin evi ve yakını olan kimseleri ve ona ait olan şeyler üzerinde aynı cinsten sorulara yanıt verebilir. Konuşan kişi yavaş bir şekilde ve tek tek konuşursa o da karşısındakıyla kolay bir şekilde irtibata geçebilir.

Avrupa Dilleri Ortak Çerçeve Metni'ne göre öğrenilecek olan diller farklı olsa da seviyeye göre her dilde bireyden beklenen yeterlilikler aynıdır. Bu sebeple A2 seviyesinde Türkçe öğrenen bir öğrenciden günlük hayatta sık kullanılan deyimleri bilmesi beklendiği gibi A2 seviyesinde İngilizce öğrenen öğrenciden de aynı yeterlilik beklenir.

Araştırmada Evliya Çelebi'nin *Seyahatname*'sinden seçtiğimiz metinler, ADOÇM'ye göre A2 seviyesindeki bir öğrencinin anlayabileceği dil seviyesine göre uyarlanmıştır. Ayrıca uzman görüşüne dayalı olarak belirlenen metinler, EK-2'deki metin değerlendirme formundaki ölçütlere seçilmiştir. A2 dil seviyesinde bulunan bir öğrenci, uyarlanan metinler ile hem dil seviyesindeki yeterliliğe ulaşacak hem de öğrencinin bulunduğu seviyeden bir üst seviyeye ulaşması daha kolay olacaktır.

2.5.3. Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Sürecinde Metinlerin Dil Becerilerine Göre Hazırlanması

Tablo 2.2. Temel Dil Becerileri

Avrupa Dilleri Öğretimi Ortak Çerçeve Metni	
Temel Dil Becerileri	
Dinleme	
Karşılıklı Konuşma	Sözlü Anlatım
Okuma	
Yazma	

Metinler dil öğretiminde dört temel dil becerisini öğrenciye kazandıracak olan en önemli materyallerden birisidir. Yabancı dil öğretiminde metinler, dil seviyelerine göre uyarlanmalıdır ve öğrencilerin dil becerilerini geliştirmeye yönelik olarak hazırlanmalıdır. “Okunabilir bir metin olma ve okuma becerisini

geliştirmeye yönelik olmalıdır. Ayrıca öbür beceriler ile birlikte sunulmaya uygun türdeki okuma metinleri sık olarak tercih edilmelidir çünkü işin içine ne kadar çok beceri katılırsa hedefteki beceri ile birlikte bütün dil gelişimi de o derecede etkili olur” (Şimşek, 2017, s. 213). Seçilen ve uyarlanan metinler, başta okuma olmak üzere dinleme, yazma ve konuşma becerilerini alıştıırma, etkinlik, uygulama ve benzerleri ile yabancı dil öğrencisine kazandırmalıdır.

“Metinler ders ortamına aktarılırken dikkate alınması gereken temel nokta öğrencilerin metin ile karşılıklı haberleşme içine girmeleri olduğundan, öğrencilerin yaratıcılıklarını ve hayal güçlerini canlandıracak etkinliklerin hazırlanması gerekir. Bu sebeple, öğrencilerin metinle verimli bir haberleşmeye girmeleri ve metni daha kolay alımlamalarını sağlayacak alıştıırmaların geliştirilmesi gerekir. Bu da öğrencilerin metni anlayıp anlamadıklarını sınavıcı alıştıırmalardan önce öğrencilerin metni anlamalarını sağlayıcı etkinliklerin düzenlenmesiyle olur” (Bölükbaş ve Keskin, 2010, s. 230).

Dil öğretiminde okuma, dinleme, yazma, konuşma gibi dil becerilerinin kazandırılmasının yanında dil bilgisi öğretimi de temel dil becerilerinin edinimi sürecinde önemli bir rol oynamaktadır. Dil bilgisi öğretimi ayrı bir dil becerisi olarak ele alınmayıp öbür dil becerileri içerisinde öğretilmeye çalışılmalıdır.

Dil bilgisi öğretiminde, hiçbir gramer kitabının o dilin kendisi yerine geçemeyeceğini; dil bilgisi özelliklerinin dilin kullanılışından çıkarılmış ve dilin işleyişini gösteren kurallardan başka bir şey olmadığını unutmamak gerekir (Başkan, 2006, s.

14). Yabancı dil öğretiminde öğrenciye bir ders süresince sadece dil bilgisi kurallarını anlatmak yerine, bu kurallar dört temel dil becerisinin geliştirilmesi sürecinde bütün becerilere yayılarak anlatılmalıdır. Her bir becerinin kazandırılmasında dil bilgisi ile ilgili kuralların öğretimi de bu becerilerin geliştirilmesi sırasında birlikte yapılmalıdır. Metne yönelik hazırlanan etkinlikler ile öğrencide geliştirilmesi hedeflenen dört temel dil becerisi ile öğrenilen dile ait dil bilgisi kuralları da verilmeye çalışılmalıdır. Öğrenciye verilecek olan dil bilgisi kuralı, öğrenciyi boğmadan metnin dil özellikleri içerisinde gösterilmelidir.

2.5.3.1. Okuma Becerisi

Okuma, dikkatin, belleğin, algılama sürecinin, kavrama süreci ile birlikte devrede olduğu bir işlemdir. Bu açıdan yabancı dilde okuma ana dile göre daha fazla gereklidir çünkü okuyucu o dilin kültürel boyutuna, kelime dağarcığına, cümle yapısına değin yeterli bilgiye sahip değildir (Er, 2005, s. 215). Okuma faaliyetinin yabancı dil öğretiminde sıkça yapılması gerekmektedir. Öğrenilen dilin kültürüne ve dil yapısına hâkim olmak için okuma becerisinin geliştirilmesi gerekmektedir. Bu da öğrencinin okuma faaliyetini arttırmasına bağlıdır.

Okuma eylemi içerisinde pek çok farklı amacı barındırmaktadır ve hepsinin de ortak sonucu okunulan metnin anlaşılmasıdır. Metnin anlaşılması ise yazarın anlatmak istediği ana düşüncenin okuyucu tarafından çözümlenmesidir. Ana dildeki bir metin okunduğu zaman metinde geçen her kelime ve cümlenin üzerinde tek tek durarak anlamlandırma çabasına girilmez. Böylece dil öğretiminde de metnin bütününden çıkarılacak

anlamın anlaşılması okuma eyleminin amacına ulaştığını gösterir.

Okuduğunu anlama sürecinde metin üzerinde bazı aşamalardan geçilmesi gerektiğini belirtilmiştir (Tazebay, 2005, akt. Balcı, 2013, s. 15):

1. Metnin yapısını çözümleme: Okumanın gerçekleşebilmesi için bu yapının dikkat çeken özelliklerinin doğru kavranması gerekir.
2. Metnin içeriğini anlama ve yorumlama: Mesajı taşıyan dil birimlerinin doğru anlaşılması okuduğunu anlamayı kolaylaştıracaktır.
3. Metni eleştirme: Okuduğunu anlamanın üst basamağıdır. Olumlu ya da olumsuz değerlendirmelerden oluşabilir.

Okuma eyleminin amacının ilgi, yetenek ve yabancı dil seviyesine göre değişiklik gösterdiğini belirten Demirel (2010, s. 109-110) okuma eyleminde ortak olan amaçları ise şöyle sıralar:

- a) Doğru, sürekli ve anlayarak okuma becerisini kazanmak
- b) Kelime hazinesini zenginleştirmek
- c) Okumanın bilgi kazanmanın yollarından biri olduğunu kavramak
- ç) Doğru ve güzel dille yazılmış metinleri okuyarak anlatım gücünü geliştirmek
- d) Okumayı zevkli bir alışkanlık hâline getirmek

Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde hazırlanan metinler yukarıda ifade edilen amaçlar doğrultusunda hazırlanmaktadır. Dil öğretiminde kullanılacak olan okuma metni öğrencinin okuma becerisini geliştirirken okuma eylemini alışkanlık hâle getirecektir. Demirel (2010, s. 110) bu amaçların yanı sıra

okumadaki asıl amacın metinde yazarın asıl anlatmak istediği mesajın anlaşılması olduğunu dile getirir ve bir metinde tek tek kelime ve cümleleri anlamının zor olduğunu fakat yazarın mesajı anlaşılırsa okumanın amacına ulaşılacağını ifade etmiştir.

Okuma becerisinin metnin bütünü anlamak gerektiği görüşüne göre “Okuma sembollerin duyu organları yoluyla algılanıp anlamlandırıldığı zekâ ile ilgili bir süreçtir. Önemli olan kelimelerin, cümlelerin tek tek anlamına ulaşmak değil, metni bütün olarak görüp altında yatan anlamı algılayıp anlamaktır” (İşci, 2012, s. 6).

Avrupa Dilleri Ortak Çerçeve Metni’nde alımlama faaliyetleri ve stratejileri içerisinde yer alan okuma becerisinde kullanıcı, okuyucu olarak bir ya da daha fazla yazar tarafından üretilmiş yazılı metinleri girdi olarak alır ve bu metinler üzerinde işlem yapar. Buna göre okuma faaliyetlerine örnekler (CEF, 2001, s. 68-71):

- Genel yönlendirme için okumak;
- Bilgi için okumak (Örnek: Kaynak çalışmalarını kullanmak);
- Yönergeleri okumak ve takip etmek;
- Zevk için okumak.

Dil kullanıcısı aşağıdaki sebepler için okuyabilir:

- Ana fikri anlama
- Belirli bilgi edinme;
- Ayrıntılı anlama;
- Akıl yürütme vs.

ADOÇM’de okuma faaliyetleri için açıklayıcı ölçekler hazırlanmıştır. Bu okuma faaliyetleri şöyledir:

- Genel okuduğunu anlama;
- Yazışmaları okuma;
- Yönlendirme için okuma;
- Bilgi ve tartışma için okuma;
- Talimatları okuma.

Er’e (2005, s. 216) göre yabancı dilde okuma becerisini geliştirecek olan bir öğrencinin okuma eylemini daha etkili hâle getirmesini sağlayan öğeler şöyledir:

- Okuma işleminin anlamak için yapıldığını bilmeli. Aynı anda birkaç sözcüğü algılayabilmeli.
- Büyük kesitler hâlinde okuyabilmeli.
- Fikirler arasında bağlantı kurmak için cümle bilgisini ve metindeki birleştirme belirtkelerini kullanabilmeli.
- Metinde yazılanlarla kendi bilgisini sürekli olarak karşılaştırmalı.
- Okumayı bitirdikten sora amaca ulaşmış olup olmadığını tartışmalı.
- Edindiği bilgileri doğrulamalıdır.

2.5.3.2. Dinleme Becerisi

“Dinleme, duyulanlar/işitilenler içinden seçim yapma, bunları algılama ve değerlendirerek tepki verme eyleminin adıdır. İşitmenin istem dışı olmasına karşılık dinleme idari bir eylemdir” (Gündüz ve Şimşek, 2014, s. 13).

“İşittiğimizi anlamak ve saklamak ya da işittiğimizi anlamak amacıyla dikkat harcamaktır” (Sever, 2015, s. 10).

Sever (2015, s. 10) haberleşmenin ve öğrenmenin en temel yolu olarak belirttiği dinleme becerisini şöyle açıklar:

“Haberleşme sürecinde, öğrenmenin gerçekleşebilmesi için “kaynak” tarafından iletilenlerin “alıcı” tarafından paylaşılması gerekir. Alıcının iletilenlerden hareketle, yeni yaşantılar kazanabilmesi ise dinleme becerisindeki birikimiyle yakından ilgilidir. Kaynak tarafından söze dönüştürülen bilgi, haber, tutum, duygu ve düşüncelerin algılanıp anlamlandırılması, kavranması ve yorumlanması birtakım bilgi, beceri ve alışkanlıklar gerektirir.”

Avrupa Dilleri Ortak Çerçeve Metni’nde alımlama faaliyetleri ve stratejileri içerisinde yer alan dinleme becerisinde dil kullanıcısı bir dinleyici olarak bir ya da daha fazla konuşmacı tarafından üretilmiş bir konuşma girdisini alır ve işlem yapar. Dinleme faaliyetlerinin içinde şunlar bulunmaktadır (CEF, 2001, s. 64-65):

- Kamu duyurusu (bilgi, yönerge, uyarılar, vs.) dinlemek
- Medyayı (radyo, televizyon, kayıtlar, sinema) dinlemek
- Canlı bir izleyici kitlesinin (tiyatro, kamu toplantıları, halka belirli bir konu üzerinde konuşma, eğlenceler, vs.) üyesi olarak dinlemek
- Kulak misafiri olunan konuşmaları vs. dinlemek

Her vakada kullanıcı aşağıdaki sebepler için dinliyor olabilir:

- Ana fikir
- Belirli bilgi
- Ayrıntılı anlama
- Akıl yürütme vs.

ADOÇM’de bazı dinleme faaliyetleri için açıklayıcı ölçekler hazırlanmıştır. Dinleme faaliyetleri şunlardır:

- Genel işitmeye dayalı anlama
- Anadili konuşan kişiler arasındaki etkileşimi anlama
- Canlı bir izleyici kitlesinin üyesi olarak dinleme
- Duyuru ve yönerge dinleme
- İşitmeye dayalı medya ve kayıtları dinleme.

Dinleme, yabancı dil öğrencisi için seslerle birlikte hedef dili anlayıp çözümlemesini sağlayan bir beceridir. Günlük hayatta karşılaşılan pek çok öge, duyarak edinilmeye çalışılan bir araç hâline gelebilmektedir. Dinleme becerisine sahip bir öğrenci, yabancı dili duyarak ve gördükleri ile ilişkilendirerek edinir.

Başkan (2006, s. 109) yabancı dil öğretiminde öğrencinin kelimelerin nasıl söylendiğini merak etmesinin hem kelimelerin kolay bir şekilde öğrenilmesini hem de kelime dağarcığını genişleteceğini ifade eder. Böylece iyi bir dinleme becerisine sahip bir öğrenci, kelimeleri daha kolay bir şekilde öğrenecektir.

Dinleme eğitimi yapılırken dikkat edilmesi gereken hususlar şöyle belirtilmektedir (Gündüz ve Şimşek, 2014, s. 91; Sever, 2015, s. 12):

- ✓ Dinleme eğitimi, anlamaya yönelik olmalı ve anladığını anlatma amacı taşımalıdır. Seçilmiş bir metin öğrencilere dinletildikten sonra onlardan metinle ilgili soruları cevaplandırmaları istenmelidir.
- ✓ Çalışmalarda sınıf seviyesine uygun olarak metnin uzunluğuna dikkat edilmeli, metnin tamamı, bir bölümü ya da birkaç paragrafını öğrencilerin dinlemesi sağlanmalıdır.

- ✓ Öğrencilere bir hikâye okuduktan sonra öğrencilerden hikâyenin serim, düğüm ve çözüm bölümlerini bulmaları istenebilir.
- ✓ Öğrencilerden dinledikleri bir metinden hareketle yeni bir metin yazmaları istenebilir.
- ✓ Öğrencilere bir konferans, bant tiyatrosu, radyo tiyatrosu, hikâye masal ya da romandan bir bölüm dinletilerek anlatmaları istenebilir.
- ✓ Öğrencilerin dikkatle dinlemesi yönergesiyle okunan metne başlık bulmaları istenebilir.
- ✓ Betimleme cümleleri dinletilerek hangi kelime türlerine daha çok yer verildiğinin tespiti yaptırılabilir.
- ✓ Seçilen ya da yazılan bir yazıdaki yanlışlar buldurulabilir.
- ✓ Öğrencilerden okunan bir yazının türünü tahmin etmeleri istenebilir
- ✓ Seviyeye uygun bir metnin (Masal, şiir öykü, makale, deneme vb.) ilkelere uygun olarak okunması, olayın ya da içeriğin öğrencilerin kendi cümleleriyle sözlü ve yazılı olarak özetlenmesi istenebilir.
- ✓ İzlenen bir film ya da oyunda geçen olayın resimlerle anlatılmasına yönelik çalışmalar yapılması istenebilir.

2.5.3.3. Yazma Becerisi

“Yazma duyduklarımızı, düşündüklerimizi, tasarladıklarımızı, görüp yaşadıklarımızı yazı ile anlatmaktır. Konuşma gibi, başkalarıyla haberleşmenin kendimizi anlatmanın bir yoludur” (Sever, 2015, s. 24).

Yazma becerisi “El ve göz eğitimine dayanmakla uzun süreli bir alıştırma sonucu kazanılan bir etkinliktir. Yazma etkinliği, hem bir düşünme aracı hem de düşünceleri, duyguları, hayalleri ve izlenimleri ifade edebilmek için birtakım sembol ve işaretleri belli bir disipline göre düzenleme becerisidir” (Gündüz ve Şimşek, 2011, s. 17).

Yazılı üretim faaliyetlerinde, dil kullanıcısı yazar olarak bir ya da daha fazla okuyucu tarafından okunmak üzere kabul edilen bir yazılı metin üretir. Yazma faaliyeti örneklerinden bazıları (CEF, 2001, s. 60):

- Form ve anket doldurmak
- Dergilere, gazetelere, haber bültenlerine makale yazmak;
- Sergilemek için posterler hazırlamak;
- Rapor yazmak, not tutmak,
- Gelecekte referans olması için notlar almak;
- Dikte edilenlerden ileti yazmak;
- Yaratıcı ve hayal gücüne dayanarak yazmak;
- Kişi ile ilgili veya iş mektupları yazmak vs.

ADOÇM’de yazma faaliyetleri için açıklayıcı ölçekler hazırlanmıştır:

- Toplam yazma üretimi;
- Yaratıcı yazma
- Raporlar ve denemeler

Yazma becerisini kazanmak, yabancı dil öğretiminde öğrenci için en somut göstergedir. Dil öğretiminde bu becerinin kullanılmasının, farklı alfabeleri kullanan milletler için çeşitlilik gösterdiği bilinmektedir. Örneğin Arap alfabesini kullanan Afganistanlı bir öğrencinin Türkiye’de Türkçeyi Latin harfleri

ile öğrenmesi, dili öğrenmede gösterdiği çabanın yanında bir de yazma becerisine de ayrıca önem vermesi gerekmektedir. Öğrenci her ne kadar ifade etmek istediği durumu belirten kelimeleri biliyor olsa da alfabe farklılığı sebebiyle öğrencide bu becerinin daha yavaş gelişeceğini görebiliriz. Böylece harf sistemindeki farklıların yazma becerisinde etkili olduğu görülebilmektedir.

2.5.3.4. Konuşma Becerisi

Konuşma, düşündüklerimizi karşımızdakine belirli kurallara göre ses ile iletmektir. Konuşma becerisi, bir dilin öğrenildiğini gösteren en somut göstergedir. Bu sebeple dili öğrenen öğrenci ve öğretmen açısından büyük öneme sahiptir.

Avrupa Dilleri Ortak Çerçeve Metni'nde sözlü üretim (konuşma) aktivitelerinde dil kullanıcısı bir ya da daha fazla dinleyici tarafından alınan bir sözlü metin üretir. Metinde konuşma aktivitesi olan bazı örnekler (CEF, 2001, s. 57-59):

- Halka hitap etmek (bilgi, talimat vs.)
- İzleyiciye hitap etmek (halka açık toplantılarda konuşmalar, üniversitede ders vermek, vaaz, eğlence, spor yorumları, satış sunumu, pazarlama)

Sözlü üretim etkinlikleri içeriklerine dair bazı örnekler şöyledir:

- Yazılı bir metni yüksek sesle okumak
- Notlara, bir yazılı metine veya göze hitap eden araçlara (diyagram, resim, tablo, vs.) bakarak konuşmak
- Önceden hazırlık yapılmış bir rolü oynamak
- Kendiliğinden konuşmak
- Şarkı söylemek

Aşağıda belirtilen sözlü üretim etkinlikleri için açıklayıcı ölçekler sunulmuştur:

- Genel sözlü üretim
- Devam eden tek kişinin yaptığı konuşma: Tecrübeyi anlatma.
- Devam eden tek kişinin yaptığı konuşma: Bir vakayı sunmak (Örnek: tartışmaya açmak)
- Halka duyuru
- İzleyiciye hitap etmek

Okuma, dinleme, yazma ve konuşma becerilerini geliştirecek olan metinlerde bulunması gereken özellikleri şöyle sıralayabiliriz:

- Okuma becerisini geliştirmeye yönelik hazırlanan metinler, öğrencinin dil seviyesine uygun ve anlam yönünden bir bütün olarak hazırlanmalıdır. Her okuma metni, algılama estetiği dediğimiz metni okuyan kişinin düşünce yapısını tetikleyici bir bütün olarak düzenlenmelidir (Şimşek, 2011, s. 47-48).
- Yabancı dil öğretiminde öğrenci dinleme ile sözlü dile maruz kalır ve öğrenilen bu yeni dili duyarak öğrenir. Dinleme, duyduğumuz seslere anlam verme olduğundan karmaşık bir süreçtir. Dinleme becerisini geliştirecek olan metin, daha önceden hazırlanan okuma metninin üzerine inşa edilerek düzenlenebilir. Yabancı dil öğrencisinin seviyesine göre uyarlanmış olan bu metin ile okuduğunu anlama ve çeşitli dil bilgisi kurallarını öğrenciye sezdirme şeklinde metnin sonunda yapılacak uygulamalar hazırlanabilir.

- Yabancı dil öğretiminde öğrenciden beklenen hedef, öğrencinin öğrendiği yabancı dili konuşabilmesidir. Konuşma becerisini elde etmek dil öğretiminin başından itibaren öğrenciden beklenen somut bir adımdır. Konuşmayı öğrenmeye çalışan bir öğrencinin bir de telaffuz dediğimiz seslerin ve kelimelerin söyleyiş biçimlerini de öğrenmesi gerekir. Dili öğrenmek o dilde sesleri çıkarıp kelimeleri söylemekle başlar. Yabancı dil öğretiminde telaffuz öğretimine başlangıç seviyelerinde (A1 ve A2) başlanmalıdır. Öğrencinin dil seviyesi arttıkça telaffuzdan kaynaklanan problemlerinin de artacağı görüleceği için yanlışlıkların başlangıç seviyesinde düzeltilmesi gerekir (Demirel, 2010, s. 104).
- YTÖ'de şüphesiz en önemli ilke, dört temel dil becerisinin aynı anda ve eş derecede işlenmesidir. Türkçenin yabancılara öğretiminde ilk bakışta kullanılabilirlik ve uygulama denildiğinde akla konuşma, dinleme ve anlama becerisi gelmektedir. Ancak, konuşma, dinleme ve anlama becerisini kazandıracak olan ana materyalin onlar için hazırlanan metinler olduğu unutulmamalıdır (Şimşek, 2017, s. 213).
- Yabancı dil öğretiminde yazma becerisi dili öğrenen ve öğretene için somut bir göstergedir. Yazma becerisinde dili ve dilin kurallarını doğru kullanmanın yanı sıra bir mesajı doğru olarak ifade edebilme de çok önemlidir. Bu sebeple dil öğretiminde yazma becerisini mekanik bir süreç olarak değil eleştirel bir düşünme süreci olarak algılamak ve bilmek gerekir (Demirel, 2010, s. 117).

2.6. Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Metin Türü Olarak *Seyahatname*

Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılacak kaynak eserlerden seçilecek metinler, kültürel aktarımı sağlayacak özellikleri kapsayan nitelikte olmalıdır. Dil öğreticileri derslerde kullanacağı metinleri seçerken kullanacağı metinlerin türlerini de dikkatle seçmelidir. Bu konuda önlerinde geniş bir seçeneğe sahip olan öğretmenler bu seçimi yaparken özenli davranmaları gerekir.

Richard (2001) metin türleri ile ilgili şöyle ifade eder: “Özgün metinlerin en büyük problemin yanlış türde bir metin seçilmesi durumunda, metindeki söz varlığının öğrencinin ihtiyaçlarıyla ilgili olmayacağı ve metinde yer alan çok fazla sayıda dile ait yapının, öğrenci için zorluk yaratabileceği şeklindedir” (Richard, 2001, Akt. Berardo, 2006, s. 65).

Yabancı dil öğretiminde kullanılacak metin kadar metnin türü de önemlidir. Metin türlerinde öğrenciye aktarılmak istenen kültürel değerlerin neler olabileceğine göre temaların seçimine de ayrıca dikkat edilmelidir.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılmak üzere pek çok metin türü bulunmaktadır. Bu metin türlerini şöyle sıralayabiliriz:

- a) Masal
- b) Destan
- c) Efsane
- ç) Fabl
- d) Şiir

- e) Hikâye-Roman
- f) Hayat Hikâyesi
- g) Deneme
- h) Köşe Yazısı/Fıkra
- i) Sohbet
- j) Gezi Yazısı/Seyahatname
- k) Tiyatro
- l) Mektup
- m) Eleştiri
- n) Anı
- o) Günlük
- p) Röportaj
- r) Makale

Araştırmada metin temininde bulunabileceğimiz yukarıda belirttiğimiz türler içerisinde gezi yazısı, Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde farklı kültürlerden Türkçe öğrenmek isteyen öğrenciler için faydalı olacak bir tür olarak karşımıza çıkmaktadır. Türk edebiyatında seyahatname denilince ilk akla gelen eser Evliya Çelebi'nin *Seyahatname*'sidir.

“Evliya Çelebi'nin bu büyük eseri, Türk edebiyatında bu tür eserlere ‘isim babalığı’ yapması bakımından da önemlidir. Bugün, seyahatname denince hemen Evliya Çelebi *Seyahatname*'sinin hatırlanması böyle bir anlam taşır. Eser, kendinden yüzyıllar sonra yazılan benzeri eserlere başka yönden de öncülük etmiştir. Devrinin şöhretli insanlarıyla, devlet adamlarıyla az çok tanınmış

ilgi çekici kişilikleriyle konuşması ve onlardan aldığı bilgileri aktarması esere bir röportaj özelliği de kazandırır. Klasik edebiyat dönemi nesrinin 17. yüzyıldaki en önemli örneklerinden olan *Seyahatname*'nin edebî bakımdan incelenmeye değer olduğu da şüphesizdir” (Asiltürk, 2009, s. 921).

Evliya Çelebi *Seyahatname*'sinin Türk edebiyatındaki seyahatname türünün zirvesinde olduğu herkes tarafından bilinen bir gerçektir. Kaynak eser olarak belirlediğimiz Evliya Çelebi'nin *Seyahatname*'si gezi yazısı türünde yazılmış bir eser olup farklı coğrafyalarda yaşamış öğrenciler için dikkat çekici bir eserdir. Hem farklı kültürleri tanıtan hem de zengin bir kelime hazinesine sahip olması yönüyle Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılabilir kaynak eser olarak değerlendirilmektedir.

Seyahatnameler bizim edebiyatımızda genellikle ayrı bir tür olarak kabul görmemiş, anı (hatırat) veya günlük türü içinde sayılmıştır. Oysa seyahatnameler kendilerine ait özellikleri olan, pek çok yönden anı veya günlükten ayrı tutulması gereken bir yazı türüdür (Asiltürk, 2009, s. 912).

Gezip görülen yerlerin, oralarda yaşayan insanların, yaşayışlarının, gelenek ve göreneklerinin yazarların kendi bakış açısıyla anlatıldığı bu metinler; öznel oldukları gibi sadece olanı anlatma yoluna gidildiğinde ise anlatılan bölgeye bir ayna tutma vazifesi taşırlar (Karakuş, 2010, s. 58).

Gezi yazılarında yalnız gezilip görülen yerlerin tabii özelliklerinin belirtilmesiyle yetinilmez. O yerlerdeki insanların gelenek, görenek ve zevkleri de tanıtılmaya çalışılır. Doğru bilgi ve gözlemlere dayalı gezi yazıları tarih, coğrafya, halk bilim gibi

bilim dalları için de yararlı birer kaynak olarak değerlendirilebilir (Kavcar, Oğuzkan ve Aksoy, 2012, s. 204). Evliya Çelebi'nin *Seyahatname*'si bu yönüyle en güzel örneklerden birisidir. Bu yönüyle Türkçenin yabancılara öğretiminde ilgi çekici bir kaynak olarak karşımıza çıkmaktadır.

“Gezi yazısı kullanımı daha çok son dönemlerde karşımıza çıkmaktadır. Seyahat eseri, seyahatname dediğimiz, dar veya geniş bir coğrafyada seyyahın gezip gördüğü yerler hakkındaki izlenimlerini anlattığı eserlere, son zamanlarda “gezi, gezi yazısı” kavramları kullanılmaktadır. Gezi eserleri (seyahatnameler) içerikleri bakımından kendi zamanlarına olduğu kadar sonraki zamanlara, sonraki çağlara da seslenebilme özelliğine sahiptir. Gezinlerin bıraktıkları eserler sayesinde yabancı olduğu coğrafyalara ilişkin bilgiler edinebildiğimiz gibi, içinde yaşasak bile özelliklerinin farkında olmadığımız yurt köşelerini tanıma şansı buluruz” (Asiltürk, 2009, s. 912).

Seyahatname, Türk Edebiyatında önemli bir edebî türdür. Seyahatname geleneğine baktığımızda karşımıza pek çok önemli eserler çıkmaktadır. Türk edebiyatındaki seyahatname geleneğini oluşturan eserleri sıralayalım:

Acâibü'l-Letâif: Hoca Gıyaseddin Nakkaş tarafından 1422'de tamamlanmıştır. *Hitay Sefaretnamesi* adıyla anılır. Timür'ün oğlu Mirza Şahruh'un Çin imparatoruna gönderdiği elçilik heyetinin Herat'tan başlayan ve üç yıl devam eden yolculuğunu anlatır. Farsça kaleme alınan bu eser daha sonra Türkçeye çevrilmiştir.

Hitâynâme: Ali Ekber-i Hitâî tarafından 1515-1516'da meydana getirilmiştir. Çin'i ziyaret eden seyyahın eseri önce Yavuz Sultan Selim'e, ölümünden sonra ise Kanuni Sultan Süleyman'a sunulmuştur. Bu eserin dili Farsça olup eser sonradan Türkçeye aktarılmıştır. *Hitâynâme*'nin Türkçeye çevirisi *Kanunnâme-yi Çin ü Hitâ* adıyla yapılmıştır. 11. yüzyılın hemen başlarında Çin'de iktidarda bulunan Ming hanedanından, Çinlilerle Moğollar arasındaki çarpışmalardan, Çin hanedanının İslâmiyet'e duyduğu ilgiden geniş olarak söz eder.

Kitab-ı Bahriye: Pirî Reis tarafından yazılan eser, 1521'de tamamlanarak 1525'te yeniden düzenlenip Kanunî Sultan Süleyman'a sunulmuştur. Tam bir seyahatname olmamakla birlikte seyahat kitabında aranan özelliklerin çoğunu taşımaktadır. Ele alınan coğrafyanın insanlarından fazla söz edilmemiş olması yönüyle bir coğrafya eseri olarak değerlendirilmektedir. Pirî Reis *Kitab-ı Bahriye*'sinde Akdeniz'i coğrafi açıdan bütün olarak çeşitli yönleriyle tanıtmaktadır. Piri Reis'in *Kitab-ı Bahriye* adlı eserinde harita, pusula, dünyanın yuvarlak oluşu, Columbus'un Amerika'yı keşfi gibi konularda bilgiler verilir.

Mir'atü'l-Memâlik: Seydi Ali Reis tarafından 1557'de yazılmıştır. Seydi Ali Reis, 1553'te Kanuni tarafından Mısır kaptanlığına tayin edilmesinin hemen ardından dört yıl sürecek maceralı bir yolculuğa çıkmış ve *Mir'atü'l-Memâlik*'te bu yolculuğunu ayrıntılı olarak anlatmıştır. Seydi Ali Reis eserini, Hindistan'dan Bağdat'a döndüğü zaman yol arkadaşlarının, bu yolculuk sırasında gördüğü şehirleri, seyrettiği acayip ve garâibi, ziyaret ettiği türbeleri ve bu yolculukta çektiği meşakkati anlatan bir kitap yazmasını istemesi üzerine kaleme almıştır.

Kitâbü'l-muhît fî 'ilmi'l-eflâk ve'l-ebhur: Seydi Ali Reis'in, gemicilere Hint denizlerini tanıttığı ve kısaca *Muhit* olarak anılan eseri 1554'te kaleme almıştır. Bu denizcilik ve coğrafya eserinde de deniz seyahatlerinin izlenimleri vardır. Seydi Ali Reis'in *Muhit* adlı eseri aynı zamanda Kâtip Çelebi'nin *Cihannümâ* adlı eserinin yazılmasındaki ana kaynak eserlerden biri olarak kabul edilir.

Babürnâme: Babür Şah'ın (1483-1530) *Vekayi* adıyla da anılan ve Çağatay Türkçesi'yle yazdığı Türk edebiyatının önemli eserleri arasındadır. *Babürnâme* sadece yazıldığı lehçenin değil, bütünüyle klasik Türk edebiyatı tarihinin sade nesirle yazılan en önemli örneklerindedir. Bu eser aslında otobiyografik bilgi veren bir hatırat olmakla birlikte, Babür Şah'ın seyahat izlenimlerini de aktardığı için aynı zamanda bir seyahat kitabı sayılır. Kitabında Afganistan, Türkistan ve Hindistan'ın 10. yüzyıl sonları ile 11. yüzyıl başlarındaki sosyal ve ekonomik durumu hakkında doğrudan gözlemlere dayanan bilgiler yer alır. *Babürnâme* coğrafya, tarih, bitki bilimi, hayvan bilimi, halk bilim, medeniyet, sosyoloji gibi alanlarda başka kaynaklarda bulunması hemen hemen imkânsız görülen orijinal bilgiler hazinesi gibidir.

Acâibnâme-yi Hindistan: Ahmed İbn İbrahim-i Tokadî'nin hem ticaret hem de seyahat amacıyla yaptığı Hindistan gezisini anlattığı manzum seyahatnamesi, 11. yüzyıl sonlarının Hindistan coğrafyasını tanıtmaya bakımından önemlidir. Kâbil üzerinden Hindistan'a giden Tokadî, burada mal değişimi yoluyla epeyce servet sahibi olur. Basra, Yemen, Hicaz güzergâhıyla memlekete dönen seyyah, Sultan 3. Murad Han devrinde yazdığı iki yüz

kırk sekiz sayfalık eserinde bu seyahatte yaşadıklarını hikâye eder.

Menâzıru'l-Avâlim: Trabzonlu Âşık Mehmed Çelebi'nin *Menâzıru'l-Avâlim* isimli büyük seyahatnamesi de XVI. yüzyıl sonlarında (1597) meydana getirilmiş bir eserdir. Âşık, uzun yıllar sürdürdüğü uğraşlardan, yaptığı araştırmalardan, gezilerden sonra kitabını 1596'da Şam'da tamamlamıştır. Eserinin kimi bölümlerini başka kaynaklardan faydalanarak oluşturmuştur. Aslında bir coğrafya kitabı sayılabilecek olan ve “çeşitli âlemlerin manzaralarını” tasvir eden eserde en canlı kısımları, şairin bizzat gördüğü yerleri anlattığı parçalar meydana getirir. Eserde Kafkasya hakkında da hayli bilgi mevcuttur (Asiltürk, 2009, s. 914-917).

Türk-İslam âlemine mensup seyyahlar ve denizcilerce kaleme alınmış bu seyahatnamelerde görüleceği üzere gezilip dolaşılan bölgeler ekseriyetle Şark ile sınırlı kalmıştır. Ancak bilindiği üzere Evliya Çelebi'nin *Seyahatname*'sinde Avrupa'ya ait bölümler de mevcuttur. Batılı seyyahlarca da Şarka olan bu ilgi sürdürülmüştür. (Kahraman, 2013, s. 14).

Türk büyükleri arasında mümtaz bir yere sahip ve dünyanın iyi tanıdığı şahsiyetlerden biri olan Evliya Çelebi, dünya seyyahlarının en büyüğüdür. Yarım asır boyunca gezip dolaştığı yerleri, titiz bir şekilde anlattığı on ciltlik *Seyahatname*'si dünyanın saygın eserleri arasında yerini almıştır (Kahraman, 2011, s. V).

Seyahatname pek çok araştırmaya kaynak olabilecek başvuru niteliğinde bir eserdir. “Evliya Çelebi'nin gezdiği her ülke ve şehrin tarihi hakkında kimi zaman duyduklarına gördüklerine

kimi zaman tarih kitaplarına kimi zaman da hayal gücüne dayanarak kıymetli bilgiler vermesi eseri 17. yüzyıl ve öncesi İslam ve Osmanlı tarihini araştırmak isteyenlerin başvuracakları önemli bir kaynak hâline getirmiştir” (Dülger, 2006, s. 6).

2.7. Evliya Çelebi

Avrupa Konseyi, Evliya Çelebi’yi “21. Yüzyılda İnsanlığa Yön Veren En Önemli 20 Kişiden Biri” ilan etmiştir ve Evliya Çelebi şu ifadelerle tanıtılmış: “Osmanlı’daki en önemli gezgin. 40 yıldan fazla bir zaman devletin uçsuz bucaksız topraklarında gezdi. *Seyahatname*, Osmanlı Devletindeki kültürel hayata dair önemli rehberlerden biri olarak kabul ediliyor” (Çelik Şavk, 2011, s. 56).

Lowry (2012, s. 1) Evliya Çelebi’nin *Seyahatname*’sinde anlattığı yolculuk tarzından yola çıkarak onun profesyonel bir gezgin olduğunu söyler.

“Hayatı hakkında bilinenler seyahat hatıralarını topladığı on ciltlik muazzam eserine dayanır. Tam ve gerçek adı belli değildir. Evliya Çelebi adı muhtemelen lakabından gelmekte olup hocası İmam Evliya Mehmed Efendi’ye nisbetle alınmış olmalıdır” (Mücteba İlgürel, Evliya Çelebi, *İslâm Ansiklopedisi*, s. 529).

Evliya Çelebi *Seyahatname*’sinde kendisini “dünya gezgini ve insan dostu” sıfatını kullanarak “*seyyâh-ı âlem ve nedîm-i beniâdem*” olarak tanıtır (Dankoff, 2010, s. 29). Kendisine “Dünya Gezgini Evliya” yazılı bir yüzük takmıştır (Finkel, Clow, Landry, 2011, s. 26).

Evliya Çelebi *Seyahatname*'sinde farklı kimliklerle kendisini tanıtmaktadır. 17. Yüzyıl Osmanlı Devleti döneminin kültürel yapısında yetişen bir bireye göre çok yönlü bir yapıya sahip olduğunu görmekteyiz. Dankoff (2010, s. 137) *Seyahatname*'de Evliya Çelebi'nin bu özeliğini dört şekilde yansıttığını söylemektedir:

1. Halk ile ilgili Konum: Çelebi
2. Tip: Derviş
3. Görev: Müezzin
4. Uğraş: Seyyah

Seyahatname'den yola çıkarak Evliya Çelebi'nin ailesi, çocukluğu, gençliği, eğitimi, kişi ile ilgili özellikleri, hayata bakışı, dil ve üslubu vb. pek çok önemli bilgiye ulaşmak mümkündür. Eser bir seyahatname olmasının yanında otobiyografik bir özelliğe de sahiptir.

2.7.1. Evliya Çelebi'nin Hayatı

Evliya Çelebi'nin hayatı ile ilgili bilgilere *Seyahatname* adlı eserinden ulaşmaktayız. Çocukluğu ve memleketi ile ilgili bilgilere de yer verdiği eserde çocukluğunun İstanbul'da geçtiğini ve Unkapanı'nda Sağrıcılar Mahallesi'nde dededen kalma bir evde 10 Muharrem 1020/25 Mart 1611 tarihinde dünyaya geldiğinden bahseder. Çocukluk döneminde bir süre Kütahya'ya gittiğini daha sonra babasının ailevi problemlerden dolayı buradaki bütün mal varlığını satarak Bursa'ya geçtiklerini anlatır. Bursa'da bir müddet kaldıktan sonra tekrar İstanbul'a dönerek buraya yerleşirler (Kahraman, 2011, s. 89).

Evliya Çelebi, *Seyahatnamesi*'nde: “*Bu cami sahibi bu hakirin cedd-i izamları büraderlerindendir kim silsile-yi nihayetleri*

Türk-i Türkan Hacı Ahmed-i Yesevi Hazretlerine andan İmam Bakır ve on birinci İmam Hüseyne müntehilerdir” diyerek şeceresinin Hz. Muhammed’e kadar değilse bile Ahmed-i Yesevi’ye kadar gidebileceğine inanmamızı ister (Dankoff, 2010, s. 43).

17. yüzyılda saray kuyumcubaşısı Derviş Muhammed Zillî Efendi’nin oğlu olarak İstanbul’da dünyaya gelen Evliya Çelebi, yirmi beş yaşında saraya kabul edilir. Sultan IV. Murad ile arkadaşlığı herkes tarafından bilinmektedir. IV. Murad, canı sıkıldığında Evliya Çelebi’yi yanına çağırarak onunla vakit geçirir ve kendisinden “def-i gam” yani “kederlerimden uzaklaştıran kişi” olarak bahseder. Ayrıca padişahın musahibi olmuştur (Kahraman, Dağlı, 2003, s. 210).

Melek Ahmed Paşa, Evliya Çelebi’nin hayatında büyük öneme sahipti. Melek Ahmed Paşa, Evliya Çelebi’nin sarayda görev almasında ve Paşa’nın daha sonraki görevlerinde birlikte hizmet etmelerinde etkili olmuştur. Hatta Evliya Çelebi’nin Melek Ahmed Paşa ile Köprülü Mehmed Paşa arasında ulak vazifesi gördüğü bilinmektedir (Çelik Şavk, 2011 ve Dankoff, 2010).

Evliya Çelebi Sünni bir Müslüman, bir Osmanlı Türkü, bir İstanbullu idi. Osmanlı sarayında eğitim görmüştü. Bu referansları paylaşan Osmanlı elit sınıfındandı. Aynı zamanda edindiği izlenimleri nakleden bir aracıydı (Dankoff, 2010, s. 69). Evliya Çelebi ile dostluğu herkes tarafından bilinen IV. Mehmed Han ilgili övgülerini eserinde şöyle dile getirir:

“Sultanlar seçkini sultanoğlu sultan Sultan İbrahim Han oğlu Sultan IV. Mehmed Han'a Allah saltanatını ve mülkünü kıyamete kadar ebedi kılsın sayısız ve kıyassız hayır dualar ederiz. Zira sultanlar kanununda yazılı ve

melikler geleneğinde vardır ki her işte, her fikir ve zikirde Allah'ın gölgesi padişahın övülmesinde sayısız sevap vardır”(Kahraman, 2011, s. 2).

Ailesinin Osmanlı sarayıyla sıkı bağları vardı. Yetişme döneminde, İstanbul'un bütün yönlerini sonsuz bir merakla araştırırdı ve aynı zamanda Kanuni Sultan Süleyman'ın çok uzaklara yayılan fetihleri ile ilgili rivayet ve hikâyeleri büyük bir şevkle öğrendi. Evliya, doğumundan vefatına kadar Osmanlı Devleti'nde altı padişahın devrine tanıklık etmiştir:

1. 1. Ahmed (1603-1617)
2. 1. Mustafa (1617-1623)
3. 2. Osman (1618-1622)
4. 4. Murad (1623-1640)
5. 1. İbrahim (1640-1648)
6. 4. Mehmed (1648-1687)

Evliya Çelebi hiç evlenmemiştir. Eserindeki bilgilerden iyi ata bindiği, iyi cirit oynadığı, gayet çevik ve hareketli bir insan olduğu, herkesle iyi geçindiği, hoş sohbet nüktedan olup katıldığı meclislerde sözünü dinlettiği anlaşılmaktadır (Mücteba İlgürel, Evliya Çelebi, *İslam Ansiklopedisi*, s. 531).

Evliya Çelebi elli yılı aşkın süren seyahat macerası ile hayatının büyük bir bölümünü gezip görerek ve gözlemlediklerini not ederek geçirmiş bir seyyahıdır. Evliya Çelebi'nin hayatı ve şahsi özellikleri ile ilgili ayrıntılı bilgiye otobiyografik bir eser özelliğine sahip *Seyahatname*'den ulaşılabilmektedir. Ömrünü seyahat ederek geçirmiş büyük seyyahın hayatını kendi dilinden tanımak en güzel ve doğrusu olacaktır.

“Evliya Çelebi dillere meraklıdır. *Seyahatname*’de doğulu-batılı pek çok dilin adı zikredilmiştir. Yunan ve Latin dillerini de öğrenen Evliya Çelebi sade ve samimi ifadesiyle zaman zaman eserini okuyucuyla konuşur gibi yazmıştır. *Seyahatname*’de çok sayıda yöreye ait ağız ve lehçeler görülmektedir. Olaylara ironik bir şekilde yaklaşır, insanların taklidini yapar ayrıca dikkat çekmek için aslı olmayan haber ve olaylar ortaya koyar. Eserinde olağanüstü olaylara ve mübalağalı anlatıma yer verir (Barmarmay, 2016, s. 4-5).

Evliya Çelebi’nin hayatının son dönemine ait yeterli bilgiye ulaşılamamaktadır. Ömrünün sonlarına doğru Mısır’da bulunduğu ve eserinin onuncu cildini burada yazdığı tahmin edilmektedir. “Bir kısım araştırmacı onun 71 yaşlarında, 1682 yıllarına doğru İstanbul’da; bir kısım araştırmacı ise 1682’de Mısır’dan dönerken yolda ya da İstanbul’da öldüğünü belirtmektedir. Bazı araştırmacılara göre ise, *Seyahatname*’de anlatılan olayların tarihlerine dayalı olarak Evliya Çelebi 1683 yılında yaşıyor olmalıdır” (Çelik Şavk, 2011, s. 15).

Evliya Çelebi’nin nerede öldüğü ve gömüldüğüne dair kesin bilgiler olmasa da, Mısır’dan İstanbul’a döndükten sonra öldüğüne ve Meyyitzade kabri civarındaki aile kabristanlığına gömüldüğüne dair iddialar vardır (Dülger, 2006, s. 2).

2.7.2. Evliya Çelebi’nin Şahsi Özellikleri

Seyahatname’den yola çıkarak edindiğimiz bilgilere göre Evliya Çelebi uzun yıllar at üzerinde seyahat eden biri olarak gezmeyi seven meraklı biridir. İnsan münasebetlerinde eğlenen ve eğlendiren, saygılı, nazik ve sabırlı birisi olarak karşımıza çıkar.

Ayrıntıyı seven, zekâsı yüksek, mizah yönü güçlü, sağlam yaradılışlı bir yapıya sahip olduğu bilinmektedir.

Yarım asra yaklaşan seyahatleri sayesinde engin bilgi ve tecrübe sahibi olan Evliya Çelebi; edip, şair, aynı zamanda hattat, nakkaş ve musikişinastı. Bu kabiliyetlerini çeşitli yerlerde ispat etmiştir (Mücteba İlgürel, Evliya Çelebi, *İslam Ansiklopedisi*, s. 531).

Evliya Çelebi'nin en önemli özelliklerinden birisi sanata ve sanat eserlerine karşı duyduğu ilgidir ve bunu eserinin pek çok yerinde görmemiz mümkündür. *Seyahatname*'de cami, kale, sur, hisar, arasta, hamam, manastır, kilise, mezar, türbe gibi tarihi değere sahip eserleri ayrıntılı olarak anlatmıştır. Bitlis'te minyatürlü bir yazmanın minyatürlerinin Kadızâdeli bir molla tarafından çakı ile tahrip edilmesi karşısında gösterdiği şiddetli tepki onun sanat eserlerine karşı olan duyarlılığının somut bir örneğidir (Dankoff ve Tezcan, 2011, s. 41).

Evliya Çelebi iyi bir hattât ve hakkâkdır. *Seyahatname*'de mermer üzerine bizzat kendisinin yazdığı kitabelerden bahseder. Foça'da Atik Ali Paşa Camii'nde bir sütuna kazınmış Evliya Çelebi'nin el yazısı bulunmaktadır (Yalçın, 2014, s. 96).

Seyyahlık bir meslektir ve seyyahlık yoğun bir gözlemin ürünüdür. Seyyahlığında belli incelikleri bulunmaktadır. Bir seyyah gezdiği yerlere nasıl bakacağını bilir. Gezmeye ve görmeye tutkundur. “Evliya Çelebi de seyyahlık mesleğinin ustasıdır. Yolculuklarında birçok maceralar yaşamış, hayatı boyunca yolculuğa çıkmıştır. Yolculukları boyunca seyahat haricinde sefer, savaş, elçilik gibi meşgaleleri de olmuştur ancak

onun bir gözü daima seyahatinde ve derleyeceği bilgilerdedir” (Uğraş, 2012, s. 15).

Çelik Şavk (2011, s. 33-54) eserinde, seyahati kendisine hayat tarzı hâline getirmiş olan Evliya Çelebi'nin yalnızca bir gezgin olmayıp çok yönlü özelliğini şöyle sıralar, kısaca açıklayalım:

Bir tarihçidir: Eserde 17. yüzyıl Osmanlı Devleti dönemine ve gezip gördüğü pek çok yabancı ülkenin hiçbir yerde bulunmayan tarihi bilgilerine yer vermiştir. Bu bilgileri kayıt altına alarak bir vakanüvis gibi davranmıştır.

Bir halkbilimcidir: Gezip gördüğü ülkelerde yaşayan halkların kültür ile ilgili değerini ve sözlü kültür ürünlerini bir halkbilimci gibi inceleyip değerlendirmiştir.

Bir musikişinastır: Çocukluğundan beri musiki ile yakından ilgilenmiştir ve sarayda çok iyi bir müzik eğitimi almıştır. “Daha sonra onu iyi bir hânende ve müzisyen yapan beceriler aynı zamanda iyi bir hâfız ve müezzîn de olmasını sağladı” (Dankoff, 2010, s. 157).

Bir ressamdır: El sanatlarına meraklı bir insan olup başarılı çizimleri bulunmaktadır. Çizim ve resme yatkınlığı, Evliya'nın Bitlis'teki Abdal Han hazinesi kataloğunda görülmektedir (Dankoff, 2010, s. 69).

Bir haritacıdır: Evliya Çelebi'nin harita ilmi alanında başarılı olduğu görülmektedir. Nil nehri boyunca gözlemlerine dayalı olarak çizdiği bir haritası mevcuttur. *Seyahatname* ile harita arasında yalnız bilgi paralelliği değil, söz varlığı açısından da paralellik olduğu görülür” (Dankoff ve Tezcan, 2011, s. 41).

Bir dilbilimcidir: Eserinde Türk dilinin köklü ve tarihi bir dil olduğu üzerinde durur ve 17. yüzyıl Osmanlı Türkçesi'nin bölge

ile ilgili farklılıklarına dayalı temel bilgiler verir. Bugün *Seyahatname* bu yönü ile birçok dil çalışmasına kaynaklık etmiştir. Evliya Çelebi'nin *Seyahatname*'sinde, o dönemdeki edebî Türkçe, birçok yabancı dil, Türk dilinin bazı lehçeleri ve ağızları üzerine çok önemli bilgiler bulunmaktadır. Hatta *Seyahatname*'de tanıtılan dillerden bazıları hakkında mevcut en eski bilgilerimiz Evliya Çelebi'nin orada bahsettiklerine dayanmaktadır (Gülsevin, 2012, s. 99).

Bir zanaatkâr ve mimardır: Evliya'nın *Seyahatname*'de değinilen tarihî eserlerin tasvirindeki güçlü betimlemeler ve kullandığı terminoloji uzmanlara göre onun nitelikli bir mimarî bilgiye sahip olduğunu göstermektedir. “Gezip gördüğü yerlerdeki binaların özellikle camilerin mimari özelliklerini, süslemelerini, ahşap oymalarını büyük bir ilgi ile anlatır” (Dankoff ve Tezcan, 2011, s. 16).

Bir gazidir: Senelerce at üzerinde seyahat eden, cirit oynayan, iyi silâh kullanan Evliya Çelebi'nin, çevik ve sıhhatli bir yapıya sahip ve birçok savaşa etkin biçimde katılmış bir savaşçı olduğu kabul edilmektedir.

Bir çaşnigirdir: Gittiği yerlerin mutfak kültürüyle ilgili ayrıntılı bilgiler veren Evliya Çelebi, ağzının tadını bilen biridir. Bazı yemekleri “övülmeye değer” nitelemesiyle vurgulayarak hem katıldığı ziyafetlerde yediği hem gördüğü birçok yemeğe eserinde yer vermiştir.

Evliya Çelebi insanı hayrete düşürecek titiz bir araştırmacıdır. Gezip gördüğü yer ile ilgili çok ayrıntılı incelemelerde bulunur ve insanlara dahası da var dedittecek kadar şaşırtacak geniş bilgi birikimini sunar. “Evliya, şâyân-ı hayret bir müdekkiktir. O, gezdiği bu

geniş ülkede gördüğü her şeyi sormuş, öğrenmiş, tetkik etmiş ve kitabına geçirmiştir. Uğradığı bir kasabada bulunan bütün sarayları, köşkleri, hanları, hamamları, sebilleri, çeşmeleri, eski eserleri, âbideleri birer birer sayılarıyla birlikte eserine geçirir. Sâde bu kadar değil... Bütün bu binaların büyüklüğünü, tezyinâtını; bu binaların kimler tarafından yaptırıldığını, mimarlarını, kaç mal olduğunu, her birisinin kapısı üzerinde, içinde olan kitabeleri, tarihleri bir bir kaydeder. Sade bu kadar değil... Uğradığı kasabanın ahali hakkında enteresan malumat toplar. Dinlerini, âyinlerini, lisanlarını (bazı telâffuz nümuneleri vererek), giyinişlerini, yiyip içtiklerini, âdet ve anelerini tetkik eder. Öyle ki bunları okurken o devirde o kasabada yaşadığınızı zannedersiniz” (Danışman, 1969, s. 10).

Evliya Çelebi, seyahati sırasında çok ilginç yerler görmüş ve yeni insanlarla tanışmıştır. Birçok olaya şahit olup ilginç olayları okuyucuya anlatarak kitabına renk katmıştır. Gezileri sırasında birçok kez ölümle burun buruna geldi. Savaşlara katılarak hem savaşları hem de o yerleri anlattı. Bu yönüyle Evliya Çelebi'nin bir savaş muhabiri gibi olayları aktardığını söyleyebiliriz. Seyit Ali Kahraman, Evliya Çelebi'nin bu özelliğini şöyle ifade eder:

“Evliya Çelebi, bütün bunların dışında, kendisi yazmasa da anlattıklarından çıkarılacak özelliklere sahiptir. Buna göre Evliya Çelebi bir tarihçidir, bir coğrafyacı, mimarlık tarihçisi, halk bilimci, musiki bilgini, folklor derleyicisi, botanikçi, hayvanbilimci, yeme-içme kültürü araştırmacısı, dilbilimci, şair, hakkâk ve hattattır. Ancak Evliya Çelebi'nin bugüne kadar hakkında yazılan yazılarda dikkat çekilmeyen çok önemli bir özelliği daha vardır; o

da Evliya Çelebi'nin aynı zamanda bir savaş muhabiri oluşudur" (2013, s. 53).

Evliya Çelebi'nin araştırmacılar tarafından gözden kaçan bir özelliği de doğaya olan büyük tutkusudur. Ziyaretgâh ve mesiregâhlara duyduğu hayranlığı *Seyahatname*'de dile getirmektedir. Özellikle eserde tasvir ettiği ağaçların çoğu günümüzde hâlen ayaktadır. Yine akarsular da eserinde yer verdiği tabiata ait öğelerdir (Lowry, 2012, s. 25-31).

Savaş ve barış zamanlarının seyyahı Evliya Çelebi, 17. yüzyıl Osmanlı coğrafyasının tamamında ve komşu memleketlerindeki insanı en güzel şekliyle anlatmıştır. Eserinde gezdiği ve gördüğü yerlerdeki toplulukları en önemli özelliklerini belirtmiştir. "Halk ve toplulukları anlatırken etnografik ve bir nevi kültürel antropoloji hakkında çeşitli bilgiler vermiştir. Seyyah'ın kaydettiği bu bilgiler toplulukları anlamak bağlamında önemli bir durumdadır çünkü bir Osmanlı aydınının gözünden değişik toplulukların nasıl bir imgeye sahip olduklarını anlamaya çalışmak oldukça değerlidir" (Eğnim, 2013).

2.7.3. Evliya Çelebi'nin *Seyahatname*'si

Türk-İslam edebiyatında gezi yazısı türünün en önemli kaynak eserlerinden biri, Evliya Çelebi *Seyahatnamesi*'dir (Kahraman, 2013, s. 11).

Evliya Çelebi'nin dünya çapında tanınmış büyük bir yazar olduğunu gözler önüne seren bir gelişme olarak 2011 yılı UNESCO tarafından Evliya Çelebi yılı olarak ilan edilmiştir. UNESCO ünlü gezgin Evliya Çelebi'nin 400'üncü doğum yılına rastlayan 2011 yılını, 2010 Ekim ayında UNESCO ile ilişkilendirilen anma yıl dönümleri kapsamına almıştır. "Dil,

halk bilimi, sanat tarihi, harita bilimi, dinler tarihi, tasavvuf tarihi ve yerel tarih vb. araştırmaların en önemli kaynaklarından olan *Seyahatname*'siyle ünlü Evliya Çelebi, 2010 yılında dünyanın çeşitli ülkelerinde ve Türkiye'de çeşitli etkinliklerle anılmıştır" (Çelik Şavk, 2011, s. 57).

Evliya Çelebi'nin *Seyahatname*'yi yazmasında iki önemli amacı olduğundan bahsedilir. Birincisi, Osmanlı Devletini ve etrafını eserine her yönüyle aksettirmektir. İkincisi ise seyahatlerinin eksiksiz bir kaydını tutmaktır. Bu amaçla gezilerini birinci şahıs ağzından aktarması önem kazanmaktadır (Dankoff, 2010, s. 40).

Seyahatname'nin 1814 yılında Avusturyalı Türkolog Hammer tarafından keşfedilmesinden sonra birçok yabancı bilim adamı Evliya Çelebi hakkında araştırmalar yapmış eseri birçok dile çevrilmiş ve yayımlanmıştır. Gezi güzergâhı ve gittiği yerler onun eserinde geçen yönleri ile yeniden incelenmiştir (Çelik Şavk, 2011, s. 21; Yalçın, 2014, s. 9).

2.7.3.1. *Seyahatname*'nin Ortaya Çıkışı

İlgürel (1995, s. 529) Evliya Çelebi'nin seyahat etme düşüncesinin ortaya çıkışını şöyle açıklar: "İlk seyahat heyecanını, Kanuni Sultan Süleyman devrinden Sultan İbrahim'e kadar gelen padişahlara hizmet ettiğini belirttiği babasının sohbetlerinden aldığı ayrıca babasının arkadaşlarından ve dostlarından dinlediği çeşitli seyahat maceralarının da ona ilham verdiği söylenebilir."

Evliya Çelebi'nin sahip olması karşı bilgisi ve hayal dünyası seyahat etme şevkini engelleyememiştir. "Seyahatleri için babasının onayına ve nasihatine ihtiyaç duydu. Babası, ona bir

günlük tutmasını söyleyen ve hatta ‘*Seyahatname*’ adını öneren kişiydi” (Dankoff 2010, s. 45).

Evliya Çelebi, eserinde seyahatlerinin sebebini, 1040 Muharreminin aşure gecesini (19 Ağustos 1630) gördüğü bir rüyaya bağlamaktadır. Evliya Çelebi *Seyahatname*’sinin birinci cildinde eserini yazmaya başlama sebebini şöyle anlatır:

İstanbul’da olan köyleri, çevresinde olan bağları, bahçeleri görünce içine büyük seyahat arzuları düşer, “Aya, anne, baba, üstat ve kardeş kahrından kurtulup dünyayı nasıl dolaşırım?” (Kahraman ve Dağlı, 2003, s. 1). Gezip dolaşmak ve Mekke’de Kâbe’yi ve Hazreti Peygamber’in yattığı şehir olan Medine’yi ziyaret etmeyi çok isteyen Evliya Çelebi, “Aya âlemi seyredip Arz-ı Mukaddese’ye, Mısır ve Şam’a, Mekke ve Medine’ye varıp o Varlıkların Övücü’nün Ravza-i Mutahhara’sına (Peygamber Efendimizin mübarek mezarlarına) yüz sürmek kısmet ola mı?” diye ağlayıp inler, sızlanır ve serseri olurum” der (Kahraman ve Dağlı, 2003, s. 1).

Bir gün rüyasında kendisini Eminönü’ndeki Ahi Çelebi Camii’nde bulur. Tarih 19 Ağustos 1630’dur. Camiinin içine büyük bir kalabalık dolar. Hemen yanındaki zata bunların kim olduklarını sorar. Kendisine cevap veren ve rehberlik eden Cennetle müjdelenenlerden ve okçuların piri Sad bin Ebi Vakkas’tır. Gelenlerin peygamber ruhları, sahabeler ve tabiiler olduğunu ve Kırım’da zorda kalan İslâm askerlerine yardıma gittiklerini söyler. O sırada kapı açılır ve bütün hazır olanlar ayağa kalkarlar. Gelen zat Hz. Peygamber’dir. Cemaat sabah namazı için toplanmıştır. Sad bin Ebi Vakkas, Evliya Çelebi’ye ezanı Bilal-i Habeşî’nin okuyacağını ve kendisinin de kamet getirmesi gerektiğini bildirir. Namaz kılındıktan sonra elinden

tutup Hazreti Peygamber'e takdim eder ve ondan şefaahat dilemesini söyler. Evliya Çelebi de: "Şefaahat ya Resulallah diyeceğim yerde seyahat ya Resulallah demişim" diye belirtir (Kahraman, Dağlı, 2003, s. 4). Peygamber (s.m) gülümseyip de "Allah'ım, şefaati, seyahati ve ziyareti sağlık ve esenlikle kolaylaştır" der. Uykudan uandıktan sonra rüyasını Kasımpaşa Mevlevihane Şeyhi Abdullah Dede'ye yorumlatır ve rüyasında gördüğü herkesin kabirlerini ziyaret edeceği ve Hazreti. Peygamber'in şefaahatine nail olacağı müjdesini alır. (Kahraman, Dağlı, 2003, s. 5). Evliya Çelebi için elli bir yıl sürecek olan uzun seyahati başlamış olur.

Evliya Çelebi'nin *Seyahatnamesi* görülen rüyanın etkisiyle karar verilip başlayan ve elli bir yıl boyunca süren seyahati neticesinde ortaya çıkmıştır. Önce İstanbul ile başlayan ve en sonunda Mısır'da sonlanan seyahati, günümüze kadar gelip hâlâ kalıcılığını koruyan Türkçeye kazandırılmış bir kaynak eserin meydana gelmesini sağlamıştır.

Kıtalararasında dolaşıp pek çok kültürü tanıma fırsatı bulan Evliya Çelebi, gezip gördüğü yerleri on ciltten oluşan hacimli eseri *Seyahatname*'ye aktarmıştır: *Seyahatname*, son durağı olan Mısır'da yazılmış ve 1740'lı yıllarda İstanbul'a getirilmiştir. Asıl nüshası Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'nde bulunan bu eser on cilt ve dört bin sayfadan oluşmaktadır (Kahraman, 2013, s. 33).

Seyahatname'nin ciltlerinin içeriğı ve gittiğı başlıca şehirler şunlardır:

Birinci cilt: Osmanlı Devleti'nin başkenti olan İstanbul'un tarihini, çeşitli dönemlerdeki siyasi durumunu, yetiştirdiğı

büyük devlet adamlarını, bilginleri ve sanatçıları, esnaf topluluğunu, tarihi ve mimari yapıları ve mesire yerlerini bütün ayrıntılarıyla anlatır. 1630-1640 yılları arasındaki dönemin İstanbul'unu gözler önüne serer.

İkinci cilt: İstanbul dışındaki ilk seyahatini Bursa'ya yapmıştır. İzmit, Samsun, Bolu, Rize, Trabzon, Mudanya, Gürcistan, Kırım, Azak, Hanya, Amasya Erzurum, Kafkasya, Nahçıvan, Erdebil, Revan, Bakü, Tebriz, Tiflis, Erzincan, Gümüşhane, Çorum, Ankara hakkında geniş bilgi verir.

Üçüncü cilt: Üsküdar-Şam güzergâhında bulunan şehirlerle kasaba ve köyleri ele alan Evliya Çelebi, bu cildin sonlarında ise Trakya ve Balkanlar'daki küçük gezilerini anlatır. Konya, Şam, Filistin, Gazze, Halep, Urfa, Maraş, Kayseri, Sivas, Çankırı, Şumnu, Rusçuk, Silistre, Köstence, Sofya, Edirne.

Dördüncü cilt: İstanbul'dan yola çıkan seyyahın Van'a kadar olan gezisini anlattığı ve bu yolculuk esnasında yaşadığı olaylarla uğradığı yerler hakkında bilgi verdiği görülür. Evliya Çelebi'nin Malatya, Diyarbakır, Mardin, Bitlis, Van, Isfahan, Hemedan, Tahran, Bağdat, Basra, Erbil, Musul'u anlattığı görülür.

Beşinci cilt: Tokat, Amasya, Varna, İlvov, Akkirman, Kiev, Bükreş, Belgrad, Venedik, Temeşvar, Saraybosna, Özü, Zagreb, Yenipazar, Priştine, Üsküp, Manastır, Semendire, Tiran, Podgoriçe, Slovenya, Lehistan, Sarıkamış, Çanakkale, Üsküp taraflarında yaptığı gezileri kaynaklardan aldığı bilgilerle destekleyerek aktarır.

Altıncı cilt: Macaristan ve Almanya'dan uzun uzun bahseden Evliya Çelebi Plevne, Vidin, Mohācs/Mihaç, Eszteryon, Ujvar,

Amsterdam, Dobra-Venedik, Szigetvār, Kanizsa, Zagrep, Budin, Podgoriçe, İştib, Pēsc, Ciğerdelen, Őziçe, Taşlıca'yı anlatır.

Yedinci cilt: Avusturya, Kırım ve Kafkasya dolaylarından bahseder: Karlofça, Eğri, Viyana, Kişinev, Gözleve, Kırım, Bahçerasar, Akmescid, Sudak, Kefe Kalesi, Eflak-Boğdan, Bükreş, Ukrayna, Çerkezistan, Dağıstan, Kalmukistan, Saray, Moskova.

Sekizinci cilt: Avusturya, Kırım ve Kafkasya dolaylarından bahseder: Dimetoka, Gümölcine, Kavala, Dırama, Siroz, Selānik, Karaferye, Alasonya, Tırhala, Atina, Mora, Navarin, Kefalonya, Anavari, Moton, Koron, Anapoli, Girit Adası, Hanya, Kandiye, Sudak, Mora, Avlonya, Elbasan, Ohri, İştib, Tekirdağ.

Dokuzuncu cilt: İstanbul ile Mekke-Medine arasındaki yolculuğu sırasında uğradığı şehirler, kasaba ve köyler hakkında bilgi verir, başından gečen olayları anlatır. Bu yerler Kütahya, Afyonkarahisar, Uřak, Manisa, İzmir, Aydın, Denizli, Muęla, Antalya, Karaman, Adana, Marař, Ayntab, Halep, řam, Trablus-řam, Beyrut, Sayda, Kudüs, Medine, Mekke.

Onuncu cilt: Mısır ve civarında yer alan ölkeler olan Kahire, İskenderiye, İsne, İsvan, Funcistan, Sudan, Habeşistan, Somali, Cibuti, Kenya, Eritre, Tanzanya'dan bahsedilmiştir.

Zuhuri Danışman (1969, s. 10) *Seyahatname* ile ilgili bir seyahatname olmakla beraber, çok çeşitli bilgileri ihtiva ettiğini şöyle ifade eder: "Onda tarih, coğrafya, hāl tercümeleri, kitabeler, dil, folklor, iktisadî hayat ve daha pek çeşitli malumat vardır." *Seyahatname* gezi türünde yazılmış bir eser olmanın ötesinde çeşitli bilim dalları ve hayata dair pek çok bilginin yer

aldığı geniş bir genel kültüre sahip bir eserdir. Bu yönüyle pek çok araştırmaya kaynaklık edecek nitelikte önemli bir kaynak eserdir.

2.7.3.2. *Seyahatname*'nin Dil ve Üslup Özellikleri

Geniş bir genel kültüre sahip olan Evliya Çelebi'nin *Seyahatname*'si, gezilip görülen yerlerin yazarın gözlemlerinden yola çıkarak anlatıldığı gezi yazısı türünün dışında daha pek çok türü de içinde barındıran yazarın üstün zekâsıyla ve kabiliyetiyle vücut bulmuş bir eserdir. Eserde yaklaşık yüz yetmiş bin madde başı kelime, 3,5 milyon civarında da toplam kelime kullanımı (corpus) hesaplanmıştır (Akar, 2015, s. 285). Eserin kelime hazinesi niteliğinde olması, Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kelime öğretimine katkı sağlayacaktır.

17. yüzyılda Evliya Çelebi tarafından yazılmış olan *Seyahatname*'de olaylar gerçekçi bir gözle izlenmiştir. Eserde olayların zaman zaman fantastik bir anlatım içinde anlatıldığı görülmektedir. Ayrıca eser halkın anlayacağı bir dilde yazılmıştır.

Evliya Çelebi *Seyahatname*'si dil araştırmaları bakımından da dikkate değer bir metindir. Osmanlı halk Türkçesinin neredeyse bütün söz varlığına yer veren eserde, atasözleri, deyimler, söz kalıpları, diller, lehçe ve şiveler, yer adları gibi dil araştırmalarına konu olacak birçok malzeme bulunmaktadır (Akar, 2015, s. 285). Bir kelime hazinesi olan eser, bu alanda çalışma yapacak araştırmacılar önemli bir eser olarak görülmektedir.

17. yüzyılda yazılmış on ciltten oluşan hacimli bir eser olan *Seyahatname*, yazılmasının üzerinden yaklaşık dört asır gibi

uzun bir süre geçmesine rağmen eserin dilinin hâlâ anlaşılır olması Evliya Çelebi'nin dilinin dönemin dil özelliklerine göre sade olduğunu göstermektedir. 17. yüzyılda Osmanlı Türkçesi kullanılmakta ve dil Arapça ve Farsçanın etkisinde bulunmaktaydı. Bu sebeple Evliya Çelebi *Seyahatnamesi*'nde döneminin ağır ve süslü dili yerine, daha anlaşılır bir dil kullanmıştır. *Seyahatname*'nin sade ve anlaşılır olan dil ve üslup özelliğini göz önünde bulundurularak eser, Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılabilir bir kaynak eser olarak belirlenmiştir.

Her iyi yazarın bir üslubu vardır ve her yazar dili kullanırken belirli ölçülerde özel tasarruflarda bulunabilir. Ancak Evliya Çelebi hem yazım özellikleri hem kelime türetme (daha güzel bir tabirle, *kelime uydurma*) hem de uydurma etimolojilerle kelimeye yeni şekil verme bakımından son derece yaratıcı bir karakter olarak görülmektedir (Gülsevin, 2012, s. 102).

Evliyâ Çelebi'nin çağdaşı olan nesir yazarlarından ayrılabilir özellikleri vardır. Öncelikle, devrine ve devrindeki yazarlara göre sade bir dili vardır. Güçlü tasvirleri, sıcak mizahı, seciler ve mübalağalar ile süslü üslubu Evliyâ Çelebi'nin önemli ayrılcı noktalarıdır (Dülger, 2006, s. 6).

Evliya Çelebi *Seyahatname*'de gezdiği ülkelerin bulunduğu coğrafyasını, ekonomik seviyelerini, günlük hayat tarzlarını, kültürel yapılarını, dini özelliklerini, karakterlerini, halk ile ilgili münasebetlerini, örf, adet ve ananelerini, fiziki özelliklerini, ahlaki yapılarını vb. daha pek çok özelliğini gözler önüne serer. Eğlenceli anlatımı, şakacı yapısı ve anlatımındaki rahatlığı bir nevi dünyaya olan bakış açısını ortaya çıkarır.

Eserin kimi yerlerinde abartılı ifadelerden ve gerçek dışılıktan söz etmek mümkündür; fakat bu durum aslında eserin değerini azaltır bir mahiyette değil, tam aksine bu yönü ile de orijinalliğini ortaya koyan bir özellik olarak algılanmalıdır (Karakuş, 2010, s. 95).

17. yüzyılda Türkçe açısından dikkat çeken eserlerin başında Evliya Çelebi'nin *Seyahatnamesi* gelir. Evliya Çelebi'nin (1611-1682) Osmanlı coğrafyasında elli yıl dolaşarak yazdığı on ciltlik Seyahatname'si dil, tarih, coğrafya, edebiyat, sosyoloji, felsefe, arkeoloji, dinler tarihi, botanik bilim dallarında önemli başvuru kaynaklarından biridir (Akar, 2015, s. 285).

Evliya Çelebi'nin yazılarında genel ifade güzelliğinin olduğu görülmektedir. On ciltten oluşan hacimli bir eseri kaleme alması dili kullanmadaki ustalığına dayanmaktadır. Üslubu ise okuyucuyu kendisine çeken bir özelliğe sahiptir. Samimi ve içten anlatımı eserin geneline hâkimdir.

Evliya Çelebi'nin dili eserde bazı yerlerde görülen dil bilgisi yanlışlarına karşın okuyucuyu etkilemektedir. Üslubunda fark edilen yazı diline uygun düşmeyen bazı karakterler ve şekiller, o yöredeki halkın konuşma dili ile ilgili bilgi verme amacına yönelik olmalıdır. Gerçekte Evliya Çelebi gezdiği coğrafyadaki halkın diline ve konuşma tarzına ayrıca büyük önem vermiştir. Sade ve samimi üslubu ve karşısındaki ile konuşuyormuş gibi yazılmış cümlelerle herkese hitap etmeyi amaçlamıştır. *Seyahatname*'yi bir hatıra olarak gören araştırmacılar da görülmektedir.

VII. yüzyıl İstanbul konuşma diline çok yakın bir üslupla yazılan eserde abartıya kaçan akıcı, sürükleyici ve eğlenceli bir

dil ile zengin kelime dağarcığı dikkat çeker. Seyahatname’de metinler arasına yerleştirilen hikâyeler, efsaneler ve bazen de kurguya dayalı mitolojik öyküler dikkat çeker (Akar, 2015, s. 285). Evliya Çelebi’nin olaylara yaklaşımı incelendiğinde çoğu kez alaycı bir yaklaşımda bulunduğu görülür. Karşılaştığı kimselerin taklidini yapmaktan çekinmez.

Evliya Çelebi, elli yıla yakın bir süre devam ettirdiği gezilerinin izlenimlerini ortaya koyarken yer yer abartmalara düşmüş, yüzyılın gerçeklerine aykırı bilgiler vermiş; hayal ile gerçeği, tasarlanmış hayatı birbirine karıştırmıştır fakat gerçeğin hayal ile belirli bir ölçüde harmanlanması seyahatnamelerde bazen rastlanabilen özellikler arasındadır. Hiçbir seyahatname bir coğrafya kitabı gibi kesin bilgilerle meydana getirilmiş değildir. Çok güçlü bir hayal gücüne sahip olduğu anlaşılan Evliya Çelebi’nin dev eserini bu yönünü göz önünde bulundurarak kabul etmek belki daha doğru olacaktır. Ayrıca, mübalağanın Klasik edebiyat döneminde hem şiirde hem de düz yazıda sıkça başvurulan bir söz sanatı olduğu da hatırlanırsa belki bu özelliğiyle *Seyahatname*’yi üslup bakımından başarılı bulmak bile gerekecektir (Asiltürk, 2009, s. 919).

Evliya Çelebi, değer verdiği ve gelecekte kayıt altında bulunmasının önemli olduğunu düşündüğü bölümleri gerçekçi bir anlatımla ele almıştır fakat sıkıcı olabileceğini düşündüğü veya ilgi çekmek istediği kısımlarda ise şahsi ifadelerden kaçınmamıştır (Çelik Şavk, 2011, s. 32).

2.7.3.3. *Seyahatname*’nin Nüshaları

Seyahatname Evliya Çelebi’nin son durağı olan Mısır’da yazılmış ve 1740’lı yıllarda İstanbul’a getirilmiştir. Asıl nüshası

Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'nde bulunan bu eser on cilt ve dört bin sayfadan oluşmaktadır (Kahraman, 2011, s. 115).

Tamamı on cilt olan Evliya Çelebi *Seyahatname*'sinin en güvenilir olarak kabul edilen nüshası Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'nde bulunan nüshasıdır (Yalçın, 2014, s. 9).

Evliya Çelebi *Seyahatname*'sinin nüshaları İstanbul, Viyana ve Londra'da bulunmaktadır. İstanbul'da bulunan nüshalar çeşitli kütüphanelerde yer almaktadır. Bu kütüphaneler: Fatih (Millet) Kütüphanesi, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Süleymaniye Kütüphanesi, Topkapı Sarayı Müzesi Bağdat Köşkü Kitapları ve Revan Köşkü Kitapları'dır.

Yazarın el yazma nüshası kabul edilen birinci ve ikinci kitabın bir arada ciltli bulunduğu Topkapı Sarayı Kütüphanesi Bağdat Köşkü'nde 304-305-306-307-308-300-303 numaralı yazmalar yer almaktadır (Dağlı, 1994, s. XXX):

- 304 numaralı yazmada bir ve ikinci ciltler bir arada ciltlenmiştir.
- 305 numaralı yazmada üç ve dördüncü ciltler bir arada ciltlenmiştir.
- 307 numaralı yazmada beşinci cilt yer almaktadır.
- Revan Köşkü Kitapları bölümünde ise 1457 numarada kayıtlı nüsha bulunmaktadır. Altıncı cilt yer almaktadır.
- 308 numaralı yazmada yedi ve sekizinci ciltler bir arada ciltlenmiştir.
- 306 numaralı yazmada dokuzuncu cilt yer almaktadır.
- 300-303 numaralı yazma tam takımdır.

İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde yer alan nüshalar ise 5939 ve 2371 numarada kayıtlı yazmalardır. 5939 numaralı yazmada onuncu cilt yer almaktadır.

Süleymaniye Kütüphanesi'nde iki yazma nüsha bulunmaktadır. Bunlar Beşir Ağa nüshası ve Pertev Paşa nüshasıdır. Beşir Ağa nüshası 452 numaralı yazma olarak kayıtlıdır.

Pertev Paşa nüshası 458-462 numarada kayıtlıdır. Tam takımdır (Dağlı, 1994).

III. BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli

Araştırma modeli olarak nitel araştırma yöntemlerinden tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli araştırmaya konu olan kişi, olay ya da olguyu olduğu şekilde betimleyerek herhangi bir değişiklik yapma ve etkileme amacı olmayan bir çalışmadır. Önemli olan ortada bulunanı objektif bir şekilde kendi şartları içerisinde gözlemleyip değerlendirerek açıklamaktır (Karasar, 2007, s. 77).

Tarama yönteminin tek başına kullanıldığı çalışmalar bulunmaktadır (Karasar, 2007, s. 77). Araştırma metin merkezli bir çalışmadır. Çalışmada farklı kültürler ile etkileşimi bulunan ve gezip gördüğü yerleri anlatan Türk seyyah Evliya Çelebi'nin *Seyahatname* adlı eseri tarama yöntemi kullanılarak incelenmiştir. Ayrıca çalışmaya kaynak olan eserler de incelenerek metinlerin seçilmesinde izlenecek yol belirlenmiştir.

Seyahatname'den belirlediğimiz metinler, uzman görüşüne dayalı olarak EK-2'deki formda yer alan ölçütlere göre değerlendirilmiştir.³ Değerlendirmenin sonucunda altı metin seçilmiş ve bu metinler, Avrupa Dilleri Ortak Çerçeve Metni'ne göre düzenlenmiştir. A2 seviyesindeki metinlerde bulunması gereken özelliklere göre metinler uyarlanmıştır. Araştırmada

³ Metinlerin seçilmesinde Türkçe eğitimi alanında 1 profesör, 1 doçent doktor, 1 araştırma görevlisi, 2 Türkçe öğretmenin görüşünden yararlanılmıştır.

uyarlanan metinlere dayalı olarak kelime bölümü ve dört dil becerisine göre hazırlanmış etkinlikler hazırlanmıştır.

Elde edilen verilerden ortaya çıkan bulgular doğrultusunda sonuç ve öneriler ortaya konulmuştur.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmada kaynak eser olarak belirlenen Evliya Çelebi'nin *Seyahatname*'si evreni teşkil etmektedir. İnceleme sonucunda elde edilen sonuçlar *Seyahatname* için geçerlidir.

Örneklemeimiz evreni temsil edecek şekilde Evliya Çelebi'nin *Seyahatname*'sinden seçilen parçalardır. Örneklemeimizdeki parçalar, Evliya Çelebi *Seyahatnamesi*'nin transkripsiyonlu dizisi ve Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi *Seyahatnamesi* (Kahraman) c. 1-10 incelenerek belirlenmiştir. Seçilen metinler uzman görüşü alınarak seçilmiş ve incelenmiştir.

Bulgular kısmında yer alan altı metin, *Seyahatname*'den seçilen yirmi metin arasından belirlenen özellikler doğrultusunda uygun bulunmuştur. Metin seçimi, kaynak eserin özelliklerini yansıtabilme özelliğine, dilinin anlaşılabilirliğine, Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılabilir olmasına ve EK-2'deki değerlendirme formuna göre yapılmıştır.

3.3. Veri Toplama Yöntemi

Araştırmamızda verilerin toplanmasında doküman incelemesi yönteminden faydalanılmıştır. Doküman incelemesi araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazalı materyallerin çözümlenmesini kapsamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2000, s. 140).

Verilerin toplanması analize konu olan veriden (*Seyahatname*'den) örneklem seçimi yapılarak gerçekleştirilmiştir. Bu amaçla belirlenen dokümanın belirli bölümlerinden örneklem seçimi yapılmıştır

Seyahatname'nin incelenmesi ve uzman görüşü neticesinde eserden metinler seçilerek uyarlanmış, metinlere dayalı olarak kelime bölümü ve etkinlik çalışması hazırlanmıştır.

3.4. Veri Toplama Araçları

Verilerin toplanması analize konu olan veriden (*Seyahatname*'den) örneklem seçimi yapılarak gerçekleştirilmiştir. Bu amaçla belirlenen dokümanın belirli bölümlerinden örneklem seçimi yapılmıştır.

3.5. Verilerin Çözümlemesi

Verilerin çözümlemesinde çalışmanın amacına uygun olarak *Seyahatname*'den seçilen metinlerden temalar oluşturulmuştur. Metin seçimi ve hazırlanan etkinlikler bu temalara uygun olarak düzenlenmiştir. Elde edilen bulgular neticesinde çalışmanın sonuç bölümünde genel ifadelere yer verilerek önerilerde bulunulmuştur.

IV. BÖLÜM

BULGULAR

4.1. Metinler

4.1.1. Çeviri Yazılı Metin

Der beyān-ı Ayaşofya-yı Kebīr

Bu vezondo *kraluḡ* duḡter-i *pākize-aḡteri* Makedon[ya] şehrlerinden Şofya şehrinde mütevellid olup babasınu İslāmbol'ı binā *ētdügin* istimā' *ēdüp* iki *biḡ* milyon *māl-i* *ḡazāyinleri* Sirem ve Semendire 'arabalarına taḡmīl *ēdüp* İslāmbol'da Ayāşofya deyrine mübāşeret *ētdükde* *Hāzret-i Hıẓr* gelüp mühimmāt-ı levāzımāt- (10) -ların benden alu ve şu resm-i muşanna' üzre vaẓ'-ı temelī *eyleḡ* *dēyü* *Hāzret-i Hıẓr* ta'līmīyle Ayāşofya'nu bināsına şürū' *ētdiler*. İbtidā zemīnini *ka*'ra varınca *ḡafr-ı* 'aẓīm *ēdüp* bir ay *kāmīl* temeline raşaş-ı *ḡāşşı* *ēridüp* nehr-i 'aẓīm gibi aḡıdup ibtidā zemīne *ḡurşum* temel bıraḡtılar. Anu üzerine *biḡ* bir 'amūd-ı müntehālar üzre *tāḡlar* ve *toloz* *ḡubbeler* inşā' *ēttiler* kim altı su şahrıncı olup *āb-*ı *raḡmet* ile *māl-a-māl* ola ve İslāmbol'da zelzele-yi 'aẓīmeler olmaḡ-ıla cümle binālaru esasın boş *ēdüp* zelzeleden emīn olmak *mülāḡazası-y-ıla* Ayāşofya'nu *zīr-i* zemīnin (15) şahrınc *ētdiler*. *Hālā* *Ḳırḡ* Çeşme şuyı ile memlūdur ve *cā-be-cā* yerlerin ta'mīr için ve raḡnedār yerlerin gözetmek için

Ayāşofya altında Ayāşofya *ķayıķlar* vardır ve *cāmi'üñ tā* vasa^tında *bakır ķapaķlı* bir *ķāh-ı mā* vardır. Andan delveler ile Őu çeküp ba'zı kimseneler noş-ı *āb ēdüp* def'-i '*aşān ēderler*. Andan *cānib-i erba'asınuy* derd [ü] *dīvārınuy* 'imāretine şürū' eyleyüp cümle (...) bu *şommāķī* ve *zenbūrī* ve *ruķāmī* ve *yaraķānī* ve *beyāz* mermer-i mücellā ser-āmed 'amūdlar üzre dörd *ķabaķa tāk-i* havarnaķlar üzre bir *ķubbe-yi* ser-nigūn raşaş-ı *nīlgūn* ile *mestūr* bir *ķubbe-yi* ma'mūr ētdiler ve *ķible* *ķarafında* *nīm* *ķubbe* içre yine *nīm* *ķubbede* *mihrāb* vaz' olunmuşdur. Ve *ķible* *ķapusu* üzre daķı *nīm* *ķubbeler* ile *mebnīdūr*. İnşā'allāh *cāmi'*ler *evşā*fında 'alā't tafşīl *tahrīr* olunur.

4.1.2. Günümüz Türkçesine Göre Okunmuş Metin:

Büyük Ayasofya'nın Beyanı

Bu Vezendo kralın pakize-ahter duhter Makedonya şehirlerinden Sofya şehrinde mütevellit olup babasının İstanbul'u bina ettiğini istima edip hazayin mallarını Sirem ve Semendire arabalarına tahmil edip İstanbul'da Ayasofya deyrine mübaşeret ettiğinde Hızır Hazretleri gelip levazimat mühimmatlarını benden alın ve Őu sanatlı resim üzere esası vaz eyleyin dedi. Hızır Hazretlerinin talimiyle Ayasofya'nın binasına şürū ettiler. İbtida zeminin ka'ra varıncaya kadar azim hafr edip bir ay kâmil temeline has rasası eritip azim nehir gibi akıtıp ibtida zemine kurşun temel bıraktılar. Onun üzerine bin bir münteha amudları üzere taklar ve toloz kubbeler inşa ettiler ki altı su sahrnıcı olup rahmet suyu ile mal-a-mal ola ve İstanbul'da azim zelzeleler olmağıla cümle binaların esasını boş

edip zelzeleden emin olmak mülâhazasıyla Ayasofya'nın zemin zirini sahrnıç ettiler. Hâlâ Kırk Çeşme suyu ile memludur. Ve ca-be-ca yerlerini tamir için ve rahnedar yerlerini gözetmek için Ayasofya altında kayıklar vardır. Ve caminin tâ vasatında bakır kapaklı bir ma çahı vardır. Ondan delvler ile su çekip bazı kimseler ab noş edip atşan def ederler. Ondan erbaa canibi der ü divarının imaretine şüru eyleyip (...) bu somakî ve zenburî ve ruhamî ve yarakani ve mücella mermeri ser-amed amudlar üzere dört tabaka havarnak takları üzere bir ser-nigûn kubbesi nilgün rasası ile mestur bir mamur kubbe etdiler ve kible tarafında nim kubbe içeride yine nim kubbede mihrap vaz olunmuştur. Ve kible kapısı üzere dahi nim kubbeler ile mebnidir. İnşaallah camiler evsafında ala'-t-tafsil tahrir yazılır.

4.1.3. Tasarruf Edilmiş Metin

Büyük Ayasofya'nın Beyanı

Bu Vezendon kralın yıldız gibi temiz bir kızı Makedonya şehirlerinden Sofya şehrinde doğdu. Babasının İstanbul'u yaptığını duyup iki milyon hazine mallarını Sirem ve Semendire arabalarına yükleyip İstanbul'da Ayasofya Kilisesi'ne başladığında Hz. Hızır gelip "Mühimmat ve levazımatlarını benden alın ve şu sanatlı resim üzerine temel koyun" diye Hz. Hızır öğretmesiyle Ayasofya'nın yapımına başladılar.

Önce yere büyük çukur temel açıp tam bir ay temeline has kurşunu eritip büyük nehir gibi akıtıp önce yere kurşun temel bıraktılar.

Onun üzerine bin bir yüksek sütunlar üzere kemerler toloz kubbeler inşa ettiler ki altı su sarnıcı olup rahmet suyu ile dopdolu ola ve İstanbul'da büyük depremler olduğundan bütün binaların temelini boş edip depremden emin olmak düşüncesiyle

Ayasofya'nın en alt katını sarnıç ettiler. Hâlâ Kırkçeşme suyu ile doludur.

Bazı yerlerini tamir ve yaralanan yerlerini gözetmek için Ayasofya altında kayıklar vardır. Camiin tâ ortasında bakır kapaklı bir su kuyusu vardır. Ondan kovalar ile su çekip bazı kimseler su içerek susuzluklarını giderirler.

Sonra dört tarafın duvarlarının yapımına başlayıp somaki, zembûri, ruhamî ve sarı ve beyaz cilâlı yüksek mermer direkler üzere dört kat kemerler üzerinde bir kubbe, mavi kurşun ile örtülü mamur bir kubbe yaptılar. Kible tarafında yarım kubbe içre yine yarım kubbede mihrap konulmuştur. Kible kapısı üzerine de yarım kubbeler yapılmıştır. İnşallah camiler anlatılırken ayrıntılarıyla yazılır.

4.1.4. Müdahale Edilmiş Metin

4.1.4.1. Büyük Ayasofya

Bu Kral Vezendon'un temiz yıldız kızı, Balkan'da Sofya Şehrinde doğdu. Babasının inşa ettiğini duyup iki milyar hazine malını Sirem ve Semendire arabalarına yükledi.

İstanbul'da Ayasofya Kilisesi'nin inşasına başlandığında Hızır Hazretleri gelip: "Levazım mühimmatları benden alın ve şu sanatlı resim üzerine esaslıca koyun" dedi. Hz. Hızır'ın öğretmesi ile Ayasofya'nın inşasına başladılar. nce sağlam zemini bulana kadar büyük bir çukur kazdı.

Tam bir ay temeline has kurşunu eritip nehir gibi akıtıp önce zeminine kurşun temel attılar. Onun üzerine bin bir yüksek sütun üstüne kemerler, tonoz kubbeler inşa ettiler. Ayasofya'nın altı su sarnıcı olup içi rahmet suyu ile dopdolu olsun.

İstanbul'da büyük depremler olmak ile bütün binaların temelini boş bırakıp depremden emin olmak düşüncesiyle Ayasofya'nın en alt katını sarnıç yaptılar. Ayasofya'nın en altı hâlâ Kırkçeşme suyu ile doludur.

Ayasofya'nın bazı yerlerini tamir etmek ve zarar görmüş yerlerini gözden geçirmek için Ayasofya altında kayıklar vardır. Caminin tâ ortasında bakır kapaklı bir su kuyusu vardır. Bazı kimseler ondan kovalar ile su çekip tatlı su içerek susuzluklarını giderirler.

Sonra dört tarafın duvarlarının inşasına başlandı. Bütün somaki, zenbûri, ruhamî, sarı ve beyaz parlak yüksek mermer direkler üstüne ve dört kat kemer üzereine bir baş aşağı gelmiş lacivert kurşun ile örtülü mamur bir kubbe yaptılar.

Kible tarafında yarım kubbe içeride yine yarım kubbede mihrap konulmuştur. Ve kible kapısı üzerine de yarım kubbeler yapılmıştır. İnşaallah camilerin özellikleri uzun uzadıya yazılacak.

Evliya Çelebi

KELİME DAĞARCIĞI

deprem	:Yer sarsıntısı, zelzele.
direk	:Uzun ağaç, sütun.
has	:Katıksız, en iyi cins, saf.
hazine	:1. Devlet malının ve parasının saklandığı yer. 2. Taşınabilir büyük servet.
kemer	:1. Pencere, kapı gibi yerlerde duvar ağırlıklarını, iki yanındaki ayaklara bindiren ters 'u' biçimindeki bağlantı. 2. Tonozlu kapı, tonozlu köprü gibi geçitlerin yere bakan üst eşikleri.
kurşun	:Yumuşak ve bükülebilen, maviye yakın siyah renkteki metal.
kible	:Müslümanların namaz kılarken yöneldikleri Kâbe'nin bulunduğu yön.
kubbe	:Yarım küre tavan.
kuyu	:Silindir şeklinde derin çukur.
lacivert	:Koyu mavi renk.
levazım	:Lazım olanlar.
mamur	:Bakımlı mekânlardan oluşan yer.
mühimmat	: 1. Lüzumlu şeyler. 2. Savaş gereçlerine verilen genel ad.
sarnıç	:Yer altında bulunan su deposu.
sütun	:Taştan yapılan destek.
temel	:Yapının zemine oturduğu sağlam kaya.
tonoz/toloz	:Bina köşelerinde ana kubbeye bağlantı kuran yarım kubbecik.

4.2.1. Çeviri Yazılı Metin

Der-beyān-ı sergüzešt [ü] serencam-ı **hak̄ir̄** [ü] fak̄ir̄ ve **hak̄ikat** kelb-i mu‘allem Pālu ve Hūnā ve Çakır

Nām esed-mişāl kelbleri zincir̄lerinden yedeğe alup üç ‘aded dağı kelb-i zağarlar dağı şikār arayarak dešt-i hāmūnı gešt [ü] güzār ederken at üzre bu **hak̄ir̄ü** göñline geldi kim, İlahī pādīshāhī ve Mevlāyī, bu ‘abd-i kemterüñi 1074 senesinden berü bu 1076 senesi āhırine varınca üç senede vilāyet-i Alman ve vilāyet-i Donkarkız ve vilāyet-i Danimarķa vilāyet-i İsfac, vilāyet-i Nemse, vilāyet-i Filemenk, vilāyet-i Çeh, vilāyet-i K̄orol, vilāyet-i Leh, vilāyet-i Erdel, vilāyet-i Eflak, vilāyet-i Boğdan, vilāyet-i K̄ırım, vilāyet-i Dāğistān, vilāyet-i ‘Acem ve yine vilāyet-i Çerkezistān, ve vilāyet-i Heşdekistān, vilāyet-i K̄almıgīstān, vilāyet-i Maşkovistān. Bu on **doğuz** pāre vilāyetleri şihhat ü selāmetle seyāhat étdürdin. Biñ biñ saña **hamd** [ü] **senā**’ kim bu **ķadar** kāfiristānda beni bir ān müşevveşü’l-**hāl** [ü] **bī**-dermān étmeyüp bu Moşkov vilāyetlerinde şihhat [ü] selāmetle ile bu şāmşon kelblerüm-ile beni şayd [u] şikārda gezdürürken şad kez saña şükr olsun” deyi göñül yolu-ile ‘ālem ağıyārdan bī-ğaber bükā-ālūd olup minnet-i Hūdā édüp bir cānibe teveccüh éttüm. Amma şāmşon kelblerümüñ her biri birer arslan-ı Bağdād’a beñzer idi. Hadd-i zātında biñ elli bir tārīğinden elli dört tārīğine varınca Leh ve

Çeh ve **Ḳraḳōw** kāfiristānlar bu **ḳadar** seyāḥat ve sefer **ēttik**, eyle kelbleri bir diyārda görmedim. Sübū‘-ı şehr-i Vāsıṭ’a beyz[er] idi. **Hatta** niçe muta‘aşşīb kimseneler, “Va’llāhi Evliyā Çelebi, **ḳatı** murdārsın kim köpek beslersün” dēdiklerinde, “Va’llāhi bürāderler, ben vā‘iz ve nāsiḥ ve **şāḥib**-i sülūk ve pīr-i peşvā degülüm. ‘Avāndan bir seyyāḥ-ı ‘ālem ve nedīm-i ādem ḡarībū’d-diyār bir kimseneyüm. Bu kelb-i mu‘allemler-ile şayd [u] şikār **ēdüp** gezerüm ve kelbler de sehlice **ḥaḳīḳat** severüm. Eđer kelbde olan **ḥaḳīḳat** beni ādemde olsa **ḳırḳ** günde bir ādem kāmīl **şāḥib**-i ‘ayyār olurdı. Ve bu kelbler benimle gēzüp çadırcıḡımı ve atlarımı her gece bekledikleri baḡa yētişür” dēyü cevāp **ēderüm**. “Be hey ādem kelbde ne **ḥaḳīḳat** olsa gerek. Hemān anlara verdigūy ekmeḡi fuḳāralara vēr. Yoḡsa **ḥālūy** Allāh **ḳatında** ḡarābdur dēyü neçe muta‘aşşībıblardur **ḥaḳīre** zebān-dırāzlıklar **ēderlerdi**. Aşlā anlarūy aşvāt-ı ḡamī[r]lerini istimā‘ **ētmeyüp** kelbler ve tāzi zaḡarlar atlar def‘-i sevdā **ēdüp** eglenerek şayd [u] şikāra gāhice māil idüm. **Hikmet-i Bārī** Pālu nām **şāmşon** kelb bu vilāyet-i Maşḳov’da ol **ḳadar** büyüyüp semīn ve cesīm oldı kim göyā vilāyet-i Sivās’da şehr-i Merzivān’ūy ve diyā[r-ı] Mışır’da Circe şehriniy **ḡimār**ları **ḳadar** mefret kelb oldı. **Hattā** bulūḡuna ermemiş bir ḡulāmum her bār bu Pālu nām kelbe binüp bī-bāk ü bī-pervā bir sā‘at **ḳadar** götürürdi. **Ḳaçan** kelb yorulsa hemān yaṭurdı. Ve oḡlan

yine atına süvār olurdu ya'nî t̄ā bu mertebe dı[z]mān **ķ**aplan **ķ**adar kelb-i mu'allem olmışdı. Bunlar ile **ķ**ahrā-yı Heyhāt'da bir**ķ**aç beyābān **ķ**oyunları alup bir hayli meşāfe-yi ba'īdede bir **ķ**al'a nümā[ya]n olup anda varup **ķ**al'a **ķ**atmānına buluşup 'ālāl-fevr **ķ**oyunu**ķ** biri**ķ** kebāp edüp tenāvül etdük. **ķ**apudān ve **ķ**atmānlarıyla **ķ**üsn-i ülfet ederek **ķ**ış günleri olmāk ile günler **ķ**ışa olup va**ķ**t-i 'aşr oldu**ķ**da yine yola revāne olup **ķ**at-i menāzil ve **ķ**tayy-ı merā**ķ**il ederek nehr-i Ten'den bir azmak kenārında Du'ānice nām bir geçidi būz üzre geçüp andan **ķ**ırım **ķ**āki olan Azak **ķ**al'ası cānibine geçüp Şāhī-kirmen nümāyān olup anı da geçüp ahir-ı kār Heyhāt **ķ**ahrāsında ahşām elçini**ķ** sākın oldu**ķ**ı **ķ**al'a dahı haylī mesāfe-yi ba'īdede **ķ**alup ā**ķ**iru'l-emr Cerekli nām bir mahalde atlarımız ve kendülerümüz ve kelblerümüz bī-tāb ü bī-mecāl **ķ**alup bi'z-zarūri bu **ķ**ahrā-yı Heyhāt'da kilīmlerimiz döşeyüp havā mu'tedildür dēyü **ķ**āb-ı rā**ķ**ata yatdı**ķ**.

4.2.2. Günümüz Türkçesiyle Okunmuş Metin

Hakirin Sergüzeşt ve Serencamı Fakir Bî-riya Evliya

Nam esed misal kelpleri zincirlerinden yedeğe alıp üç adet dahi Zağar kelpler dahi şikar arayarak hamun deştini geşt ve güzar ederken at üzerinde hakirin gönlüne geldi ki: “İlahi Padişahi ve Mevlayi, bu kemter abдини 1074 senesinden beri bu 1076 senesi ahirine varınca üç senede Alman vilayeti ve Donkarkız vilayeti ve Danimarka vilayeti, İsveç vilayeti, Nemse vilayeti, Filemenk

vilayeti, Çeh vilayeti, Korol vilayeti, Leh vilayeti, Erdel vilayeti, Eflak Vilayeti, Boğdan vilayeti, Kırım vilayeti, Dağıstan vilayeti, Acem vilayeti ve yine Çerkezistan vilayeti ve Heşdekistan vilayeti, Kalmıgistan vilayeti, Maskovistan. Bu on dokuz pare vilayetleri sıhhat ve selametle seyahat ettirdin. Bin bin sana hamd ü sena ki bu kadar kâfiristanda beni bir an hâli müşevveş ve bi-derman etmeyip bu Moskov vilâyetlerinde sıhhat ve selametle bu samson kelplerimle beni sayd ve şikarda gezdirirken sad kez sana şükür olun diye gönül yoluyla âlem ağyardan bi-haber büka-alud olup Hûda'ya minnet edip bir canibe teveccüh ettim. Ama Samson kelplerimin her biri birer Bağdat aslanına benzer idi. Aslında 1051 tarihinden 1054 tarihine varınca Leh ve Çek ve Krakov kâfiristanlarında bu kadar seyahat ve sefer ettik, öyle kelpleri bir diyarda görmedim. Vasıt şehri sübuya benzerdi. Hatta nice mutaassıp kimseler,

“Vallahi Evliya Çelebi katı murdarsın ki köpek beslersin.” dediklerinde,

“Vallahi büraderler, ben vaiz ve nasih ve süluk sahibi ve pişva piri değilim. Avandan bir âlem seyyahı ve âdem nedimi diyar garibi bir kimseyim. Bu muallem kelpler ile sayd ve şikâr edip gezerim ve kelplerde sehelce hakikat severim. Eğer kelpte olan hakikat beni âdemde olsa kırk gün kâmil ayyar sahibi olurdu. Ve bu kelpler benimle gezip çadırcığımı ve atlarımı her gece bekledikleri bana yetişir” diye cevap ederim. “Be hey âdem, kelpte ne hakikat olsa gerek. Hemen onlara verdiğin ekmeği fukaralara ver. Yoksa hâlin Allah katında haraptır.” diye nice mutassıplardır hakire zeban-dırazlık edelerdi. Asla onların hamir asvatlarını istima etmeyip kelpler, tazı zağarlar, atlar sevdayı def edip eğlenerek sayd ve şikara kahice mail idim.

Bari hikmeti Palu nam samson kelp, bu Moskov vilayetinde o kadar büyüyüp semin ve cesim oldu ki güya Sivas Vilayetinde Merzivan şehrinde ve Mısır diyarında Circe şehrinin hımarları kadar mefret kelp oldu. Hatta buluşuna ermemiş bir gulamım her an bu Palu nam kelbe bi-bak ve bi-perva bir saat kadar götürürdü. Kaçan kelp yorulsa hemen yatardı ve oğlan yine atına süvar olurdu. Yani ta bu merteye dızman kaplan kadar muallem kelp olmuştu.

Bunlar ile Heyhat Sahrası'nda birkaç beyaban koyunları alıp bir hayli baide mesafede bir kale nümayan olup anda varıp kale hatmanıya buluşup ale'l-fevr koyunun birini kebab edip tenavül ettik. Kaptan ve hatmanlarıyla ülfet hüsnü ederek kış günleri olmak ile günler kısa olup asır vakti olduğunda yine yola revane olup menazili kat ve meraklı tayy ederek Ten Nehri'nden bir azmak kenarında Duanice nam bir geçidi buz üzere geçip andan Kırım haki olan Azak Kalesi canibine gidip Şahikirmen nümayan olup onu da geçip kâr ahirinde Heyhat Sahrası'nda akşam elçinin sakin olduğu kale dahi hayli baide mesafede kalıp emrin ahirinde Cerikli nam bir mahalde atlarımız, kendilerimiz ve kelplerimiz bi-tab ve bi-mecal kalıp bi'z-zaruri bu Heyhat Sahrası'nda kilimlerimizi döşeyip “Hava mutedildir” diye rahat haba yattık.

4.2.3. Tasarruf Edilmiş Metin

Palü Hüna ve Çakır Adlı Eğitimli Köpeklerimle Bu Değersiz Fakirin Başından Geçenleri ve Yaşadıklarını Anlatır

Aslan gibi köpekleri zincirlerinden yedeğe alıp üç adet zağar köpeği ile av arayarak ovaları çölleri gezip dolaşırken at üzerinde hakirin gönlüne geldi ki: “İlahi Padişahım ve Mevlam,

bu değerli kulunu 1074 [1664] senesinden beri bu 1076 [1665/6] senesi sonuna varıncaya kadar üç senede Alman vilâyeti ve Donkarkız vilâyeti ve Danimarka vilâyeti, İsveç vilâyeti, Nemse vilâyeti, Filemenk vilâyeti, Çeh vilâyeti, Korol vilayeti, Leh vilâyeti, Erdel vilayeti, Eflak vilâyeti, Boğdan vilâyeti, Kırım vilâyeti, Dağistan vilayeti, Acem vilayeti ve yine Çerkezistan vilâyeti ve Heşdekistan vilâyeti, Kalmığistan vilâyeti, Maskovistan da gezdirdin.

Bu on dokuz parça vilayeti sağlık ve esenlikle seyahat ettirdin. Sana binlerce hamd ü sena ki bu kadar kâfiristanda beni bir an hasta ve dermansız etmeyip bu Moskov vilâyetlerinde sağlık ve esenlikle bu samson köpeklerimle beni avda gezdirirken bin kez sana şükür olun diye gönül yoluyla herkesten habersiz ağlamaklı olup Tanrı'ya minnet edip bir tarafa yöneldim. Ama samson köpeklerimin her biri birer Bağdat aslanına benzer idi.

Aslında 1051 [1641] tarihinden 1054 [1644] tarihine kadar Leh, Çek, Krakov kâfiristanlarında bu kadar seyahat ve sefer ettik, öyle köpekleri bir diyarda görmedim. Vasıt şehri aslanına benzerdi. Hatta nice mutaassıp kimseler,

“Vallahi Evliya Çelebi katı murdarsın ki köpek beslersin.” dediklerinde,

“Vallahi biraderler, ben vaiz; nasihatçi, derviş ve şeyh değilim. Halktan bir âlem seyyahı ve insan dostu garip bir kimseyim. Bu eğitimli köpeklerim ile avlanıp gezerim ve köpeklerdeki hakikati severim. Eğer köpekte olan hakikat, insanda olsa kırk günde bir insan tam olgunluğa ererdi.

Bu köpekler benimle gezip çadırcığımı ve atlarımı her gece bekledikleri bana yetişir” diye cevap veririm.

“Be hey adam, köpekte ne hakikat olabilir. Hemen onlara verdiği ekmeği fukaralara ver. Yoksa hâlin Allah katında haraptır.” diye nice mutaassıplar hakire dil uzatırlardı. Asla onların eşek seslerini duymayıp köpekler, tazı zağarlar, atlar sıkıntıyı def edip eğlenerek avlanmaya devam ederdim.

Allah’ın hikmeti Palu adlı samson köpek, bu Moskov vilayetinde o kadar büyüyüp şişman ve iri oldu ki sanki Sivas Vilayetinde, Merzifon ve Mısır diyarında Circe şehrinin eşekleri kadar iri köpek oldu. Hatta ergenliğe ermemiş bir kölem her an bu Palu adlı köpeğe binince onu rahatlıkla bir saat kadar götürürdü. Köpek yorulursa hemen yatardı ve oğlan yine atına binerdi. Yani ta bu merteye dızman kaplan kadar eğitilmiş bir köpek olmuştu.

Bunlar ile Heyhat Sahrası’nda birkaç yaban koyunları alıp bir hayli uzak mesafede bir kale gözükmeye oraya varıp kale hatmanı ile buluşup hemen koyunun birini kebab yapıp yedik. Kaptan ve hatmanlarıyla arkadaşlık ederek kış günleri olduğundan günler kısa olup ikindi vakti olduğunda yine yola koyulduk. Menzilleri kat ederek Ten Nehri’nden bir azmak kenarında Duanice adlı bir geçidi buz üzerinden geçtik. Oradan Kırım toprağı olan Azak Kalesi yönüne gidip Şahinkirman gözüktü, onu da geçtik. Sonunda Heyhat Ovası’nda akşam elçinin kaldığı kale de hayli uzak mesafede kalınca Cerikli adlı bir yerde atlarımız, kendimiz ve köpeklerimiz güçsüz kuvvetsiz kaldık. Mecburen bu Heyhat Sahrası’nda kilimlerimizi döşeyip “Hava mutedildir” diye rahat uykusuna yattık.

4.2.4. Müdahale Edilmiş Metin

4.2.4.1. Eğitilmiş Köpeklerle Evliya'nın Başından Geçenler

Aslan gibi köpekleri zincirleri ile tutup götürdü. Üç adet zağar köpeği ile de av avlayıp ovaları çölleri gezip dolaştığım zaman atın üzerindeyken benim gönlüme şöyle ilham geldi: “İlahi Padişahım ve Mevlam, bu değerli kulunu 1664 senesinden bu 1666 senesinin sonuna kadar üç senede Almanya, Donkarkız, Danimarka, İsveç, Avusturya, Hollanda, Çekistan, Korol, Polonya, Erdel, Eflak, Boğdan, Kırım, Dağıstan, İran ve yine Çerkezistan, Heşdekistan, Kalmıkistan, Moskova memleketlerinde gezdirdin. Bu on dokuz ayrı memlekette sıhhat ve selametle seyahat ettirdin. Sana binlerce hamd ü senâ bunca kafiristanda beni bir an perişan ve dermansız bırakmadın. Bu Moskova vilayetlerinde sıhhat ve selametle samson köpeklerimle beni avda gezdirirken bin kez sana şükür olsun” dedim. Gönül yoluyla herkesten habersiz ağlamaklı olup Allah’a sığınıp bir tarafa yöneldim.

Ama samson köpeklerimin her biri birer Bağdat aslanına benziyordu. Aslında 1641 tarihinden 1644'e kadar Polonya, Çekistan, Krakov kafiristanlarında bu kadar seyahat ve sefer ettik öyle köpekleri başka bir diyarda görmedim. Vasıt şehri aslanına benziyordu. Hatta nice mutassıp kimseler: “Vallahi Evliya Çelebi çok pismiştir köpek besliyorsun.” dediklerinde:

“Vallahi kardeşler, ben vaiz, öğütçü, tarikat mensubu ve şeyh yaşını başını almış bir âlem seyyahı âdem yoldaşı kendi hâlinde bir kimseyim. Bu eğitimli köpekler ile avlanıp geziyorum ve köpeklerdeki hakikati seviyorum. Eğer köpekte olan hakikat âdemoğlunda olsa kırk günde bir adam iyi bir iş bitirici olurdu.

Bu köpeklerin benimle gezip çadırımı ve atlarımı her gece bekledikleri bana yeter.” diye cevap verdim. “Be hey adam, köpekte ne hikmet olabilir ki onlara verdiğin ekmeği fukaralara ver. Yoksa hâlin Allah katında haraptır.” diye pek çok mutaassıp bana dil uzatırdı. Asla onların eşek seslerine hiç kulak vermeyip bekçi köpekleri, av köpekleri, arama kurtarma köpekleri, atlarla efkâr dağıtıp sayd u şikâra arada bir çıkardım.

Allah'ın hikmeti Palu adlı samson köpek bu Rus vilayetinde o kadar büyüdü, semirdi, serpildi.

Sanki Sivas’da, Merzifon’da ve Mısır diyarında Circe şehrinin eşekleri kadar büyük bir köpek oldu. Hatta ergen olmamış bir hizmetçim her zaman bu Palu adlı köpeğe binip onu korkmadan çekinmeden bir saat kadar götürürdü. Köpek yorulunca hemen yatardı ve oğlan yine atına binerdi. Yani tâ bu mertebe dızman kaplan kadar eğitilmiş bir köpek olmuştu.

Bunlar ile Heyhat Sahrası’nda birkaç yaban koyunu aldık. Bir hayli uzak mesafede bir kale gözüktü. Oraya varıp kale hatmanı ile buluşup hemen oracıkta koyunun birini kebab yapıp yedik. Kaptan ve hatmanı ile güzel dostluk kurduk. Kış olduğundan günler kısaydı. İkinci vakti olduğunda yine yola koyulduk.

Uzaklıkları kat edip Ten Nehri'nden bir azmak kenarındaki Duanice adlı bir geçidi buz üzerinden geçtik. Oradan Kırım toprağı olan Azak Kalesi yönüne gittik. Şahinkirman gözüktü, onu da geçtik. İşin sonunda Heyhat Sahrası'nda akşam elçinin kaldığı kale de hayli uzak mesafede kaldı.

Sonunda Cerikli adlı bir yerde atlarımız, kendimiz ve köpeklerimiz güçten kuvvetten düşüp zaruri olarak bu Heyhat Sahrası'nda kilimlerimizi döşeyip:

“Hava mutedildir” diye rahatça bir uyku çektik.

Evliya Çelebi

KELİME DAĞARCIĞI

azmak	:Nehir veya dereden taşıp ayrılan küçük su birikintisi.
çadır	:Keçe, deri, kıl dokuma ve sık dokunmuş kalın bezden yapılarak direklerle tutturulan taşınabilir barınak.
def etmek	:Kovmak.
derman	:Güç, takat, mecal.
derviş	:Alçak gönüllü ve her şeyi hoş gören kimse.
dızman	:Büyük.
elçi	:Bir devleti başka bir devletin katında temsil eden.
garip	:Kimsesiz, zavallı.
harap	:Perişan.
hatman	:Askeri bir rütbe, kale muhafızı.
kat etmek	:Bir yeri aşarak geçmek, yol almak.
minnet etmek	:Yapılan bir iyiliğe karşı kendini borçlu sayma, gönül borcu.
murdar	:Kirli, pis.
mutaassıp	:Bir düşünceye ve inanişe karşı aşırı ölçüde bağlanıp ondan başka bir düşünce ve inanişi kabul etmeyen bağınaz, tutucu kimse.
olgun	:Bilgi, görgü ve hoşgörüsü gereği kadar gelişmiş, ağırbaşlı kimse.
samson	:Kangal köpeği.
seyyah	:Gezgin, turist.
sayd u şikâr	:Av eğlencesi.
sadakat	:İçten bağlılık.
şükür	:Allah'a duyulan minneti dile getirme.
tazı	:Av köpeği.
yedeğe almak	:Arkasından çekerek götürmek.
zağar	:Manisa ve Batı Toroslar'da bulunan Türkistan kökenli izci köpeği.

4.3.1. Çeviri Yazılı Metin

Evşāf-ı Anbārān-ı Gılāl Binā-yı Hāzret-i Yūsuf

Evvel zamān kim Mıŝır'da Melik Reyyān pādiŝāh idi. Hāzret-i Yūsuf'ı esr̄ dēyü Mıŝır'da ŝatup Mıŝır 'azizi aldıkda Züleyhā'nuŝ ta'aŝŝukı kesretinden Hāzret-i Yūsuf'a iftirā edüp sicne k̄odılar. Andan yine zindāna iki yiğit dağı kodılar āye[t]:

“Ve deḥale mea'hu's-sicne fetayāni k̄āle eḥaduhümā innī erānī'a'ŝiru ḥamran ve k̄āle'l-āḥar u innī erānī'aḥmilü fevka ra'sī hubzan. ta'kulu'ŝayru minhu nebbi'nā bi-ta'vālihi innā nerāke mine'l-muḥsinīn.” [Kur'ân, 12. Yusuf, 36]

Maẓmūn-ı tefsīr-i ŝerīf oldur kim Hāzret-i Yūsuf ile zindana iki yiğit dağı komıŝlardı. Bunlar birer vākıa' görüp Hāzret-i Yūsuf'a dēdiler. Biri ēyitti: Baŝumdan ekmeğı kuŝlar yēdi dēdükde hemān Hāzret-i Yūsuf ta'bīr edüp, seni ŝalb ēderler dēdi. Hıkm̄et-i Ḥudā ol sā'at ol fetāyı ḥaciler zindāndan çıkarup ŝalb ētdiler. Netice-yi kelām Hāzret-i Yūsuf zindān içre maḥbūs dururken mu'abbirlik ile iŝtihār buldı. Andan Melik Reyyān dağı bir vākı'a gördi, āye[t]:

“Ve k̄āle'l-melikü innī erā seb'a beḥarān simān ya'kuluhunne seb'ān 'icān ve seb'a sünbülān. Huḍr ve uḥara yābisāt yā eyyühā'l-mele'u eftāni fi' rü'yāye in küntüm li-r-rüyā ta'burān.” [Kur'ân, 12. Yusuf, 43]

Āyeti Melik vākı'a gördüğü kıŝŝasıdır. Hāzret-i Yūsuf'ı zindāndan çıkarup Melik Reyyān'ı düşini ta'bīr edüp ēydür:

Yā Melik mülküde yedi [P 209^a] sene *kaht*-ı ‘azîm olur deyü ta‘bîr edüp Melik *Hazret-i Yūsuf*’ı siccînden ħalaş edüp *Hazret-i Yūsuf*’u re‘y-i tedbîri-y-ile Melik anbārlar binā etmeğe mübāşeret etdi. Amma ecel Melik müsemması tamām olup mürūr-ı eyyām ile be-emr-i *Hudā* ħilāfet *Hazret-i Yūsuf*’a intikāl edüp bu anbārları inşā etdi. *Hākikāt* yedi yıl *kaht* [u] ġalā olup Mısır’u Yusuf *kıtlığı* meşhūrdur. İşte anbār-ı Yusuf’u aşlı böyle binā olmuşdı.

4.3.2. Günümüz Türkçesine Göre Okunmuş Metin

Yusuf Hazretlerinin Ambarları

Mısır’da Melik Reyyan padişah olduğu zaman Yusuf Hazretlerini esir diye Mısır’da satıp Mısır azizi aldığında Züleyha’nın ta‘aşşukunun kesretinden Yusuf Hazretlerine iftira edip sicne koydular. Ondan yine zindana iki yiğit dahi koydular, ayet:

“Ve dehale mea ‘hu’s-sicne fetayani kâle ehaduhüma inni erani a’siru hamran ve kale’l-aharu inni erani ahmilü fevka ra’si hubzan. Ta’kulu’t-tayru minhu nebbi’na bi-ta’vilihi innâ nerake mine’l-muhsinin.

Şerif tefsirin mazmunu odur ki: Yusuf Hazretleri ile zindana iki yiğit dahi koymuşlardı. Bunlar birer vakıa görüp Yusuf Hazretlerine dediler. Biri eyitti: “Başımdan ekmeği kuşlar yedi” dediğinde hemen Yusuf Hazretleri tabir edip: “Seni salb ederler” dedi. Hudâ’nın hikmeti o saat o fetayı haciler zindandan çıkarıp salb ettiler. Netice-yi kelâm, Yusuf Hazretleri zindan içinde

mahpus dururken muabbirlik ile iştihar buldu. Ondan Melik Reyryan dahi bir vakıa gördü, ayet:

“Ve kâle’l-melikü inni erâ seb’a bekarâtin simânin yâkuluhünne seb’un ‘icâfun ve seb’a sünbûlatin. Hudrin ve uhara yâbisâtin yâ eyyüha’l-mele’u eftûni fi rü’yâye in küntüm li-r-rüyâ ta’bürin.”

Ayeti Melik’in vakıa gördüğü kıssasıdır. Yusuf Hazretlerini zindandan çıkarıp Melik Reyryan’ın düşünüyü tabir edip eydir: “Ya Melik! Mülkünde yedi sene azim kaht olur” diye tabir edip Melik, Yusuf Hazretlerini sicinden halas edip Yusuf Hazretleri’nin tedbir reyyle Melik anbarlar bina etmeye mübaşeret etti. Ama Melikin müsemma eceli tamam olup eyyam mürûrı ile Hüdâ’nın emriyle hilafet Yusuf Hazretlerine intikal edip bu anbarları inşa etti. Hakikat yedi yıl kaht ve gala olup Mısır’ın Yusuf kıtlığı meşhurdur. İşte Yusuf ambarlarının aslı böyle bina olmuştu.

4.3.3. Tasarruf Edilmiş Metin

Yusuf Hazretlerinin Ambarları

Mısır’da Melik Reyryan padişah iken Hazret-i Yusuf’u esir diye Mısır’da satıp Mısır azizi alır. Züleyha aşkı yüzünden Hazret-i Yusuf’a iftira edince zindana koydular. Ardından yine zindana iki yiğit daha koydular, “ Hapse, onunla beraber, iki genç daha girdi. Biri:

“Rüyamda şaraplık üzüm sıktığımı gördüm’ dedi; öbürü başımın üzerinde, kuşların yediği bir ekmek taşıdığımı gördüm’ dedi.” Bize bunu yorumla; senin iyi bir kimse olduğunu görüyoruz. [Kur’ân, 12. Yusuf, 36] ayetteki rüyanın yorumu: Hazret-i

Yusuf ile zindana iki yiğit daha koymuşlardı. Bunlar birer rüya görüp Hazret-i Yusuf'a dediler. Biri,

“Başımdan ekmeği kuşlar yedi” deyince hemen Hazret-i Yusuf yorumlayıp,

“Seni asarlar” dedi.

Allah'ın hikmeti o saat o genci zindandan çıkarıp astılar.

Sözün kısası, Hazret-i Yusuf zindan içinde mahpus dururken rüya yorumculuğuyla meşhur oldu. Sonra Melik Reyyan da bir rüya gördü:

“Hükümdar: Ben, yedi semiz ineği yedi zayıf ineğin yediğini; yedi yeşil başak ve bir o kadar da kurumuş başak görüyorum” [Kur'ân, 12. Yusuf, 43] ayeti Melik'in rüya gördüğünün hikâyesidir.

Hazret-i Yusuf'u zindandan çıkarıp Melik Reyyan'ın düşünüyormuşlardı:

“Ey Melik! Mülkünde yedi sene büyük kıtlık olur” diye yorumlayınca Melik Hazret-i Yusuf'u zindandan çıkarıp Hazret-i Yusuf'un görüşüyle Melik ambarlar yapmaya başladı ama Melik'in ömrü tamam olup Allah'ın hikmeti vezirlik Hazret-i Yusuf'a intikal edince bu ambarları inşa etti. Gerçekten yedi yıl kıtlık oldu, Mısır'ın Yusuf kıtlığı meşhurdur. İşte Yusuf ambarları böyle yapılmıştır.

4.3.4. Müdahale Edilmiş Metin

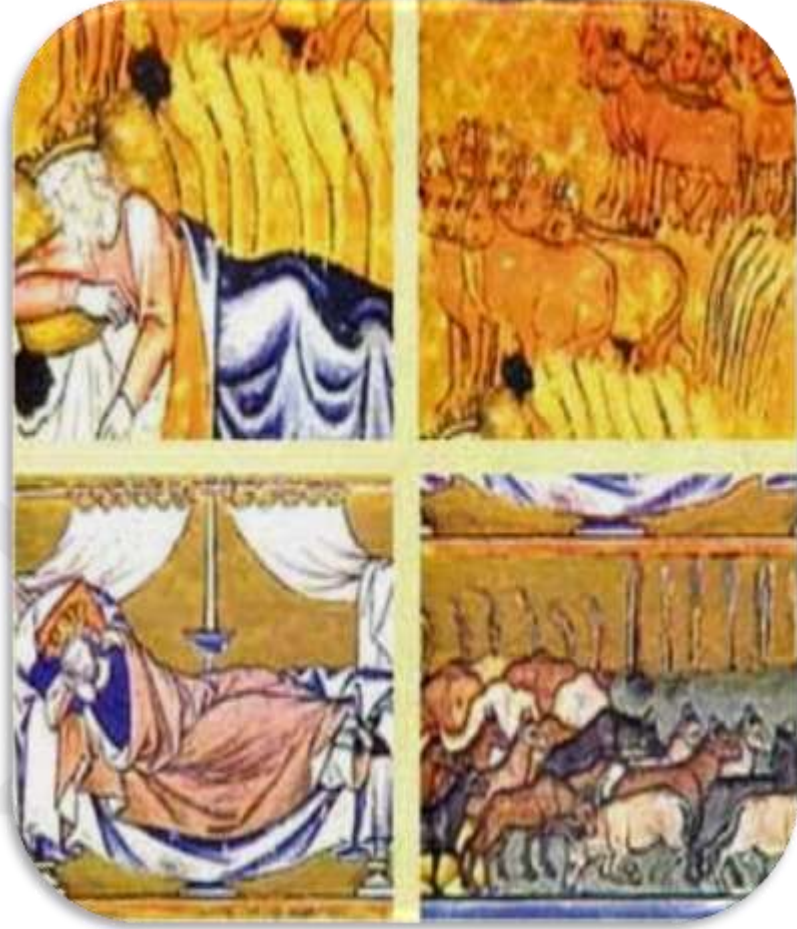
4.3.4.1. Hazret-i Yusuf'un Ambarları

Evvel zaman ki Mısır'da Melik Reyyan padişahı. Yusuf Hazretleri, esir diye Mısır'da tüccar satıp onu Mısır azizi aldığıında Mısır azizinin eşi Züleyha'nın aşkının çokluğundan Yusuf Hazretlerine iftira atıp Yusuf Hazretlerini zindana koydular. Ardından yine zindana iki yiğit daha koydular. *Kur'ân*, 12. Yusuf, 35. ayette:

“Hapse, Yusuf Hazretleri ile beraber, iki delikanlı daha girdi. Biri: ‘Rüyamda şaraplık üzüm sıktığımı gördüm’ dedi; öbürü: ‘Başımın üzerinde, kuşların yediği bir ekmek taşıdığımı gördüm’ dedi. Bize bunu yorumla; senin iyi bir kimse olduğunu görüyoruz.”

Şerefli tefsirin manası odur ki: “Yusuf Hazretleri ile zindana iki delikanlı daha koymuşlardı. Bunlar birer rüya görüp Yusuf Hazretlerine anlattılar. Biri dedi ki:

“Başımdan ekmeği kuşlar yedi” dediğinde hemen Yusuf Hazretleri rüyayı tabir edip:

“Seni asarlar” dedi.

Allah’ın hikmeti o saat o genci zindandan çıkarıp astılar.

Sözün kısası, Yusuf Hazretleri zindan içinde hapis dururken rüya tabirciliğiyle meşhur oldu. Ardından Melik Reyyan dahi bir rüya gördü. *Kur’ân*, 12. Yusuf, 44. ayette:

“Hükümdar: Ben, yedi semiz ineği yedi zayıf ineğin yediğini; yedi yeşil başak ve bir o kadar da kurumuş başak görüyorum.”

Bu âyet, Melik'in rüya gördüğü kıssasıdır. Yusuf Hazretlerini zindandan çıkarıp Yusuf Hazretleri, Melik Reyyan'ın düşünüyü tabir edip söyledi: "Ya Melik! Mülkünde yedi sene büyük kıtlık olur" diye tabir etti.

Melik, Yusuf Hazretlerini zindandan kurtarıp Yusuf Hazretlerinin görüşüyle ambarlar bina etmeğe başladı. Ama ecel geldi. Melik'in ömrü tamamlandı. Geçen günler Allah'ın emri ile hilafet; Yusuf Hazretlerine intikal etti, bu ambarları inşa etti. Hakikaten yedi yıl kıtlık ve pahalılık oldu. Mısır'ın Yusuf kıtlığı meşhurdur. İşte Yusuf ambarlarının aslı böyle bina olmuştu.

Evliya Çelebi

KELİME DAĞARCIĞI

ambar	:Tahıl saklanan yer.
aziz	:Eski Mısır'da üst yönetici.
başak	:Ekin tanelerinin bulunduğu küçük baş.
esir	:1. Savaşta düşman eline düşen kimse, tutsak. 2. Köle, kul.
hapisane	:Suçluların kapatıldığı yer.
hilafet	:1. Birinin yerini tutma. 2. Peygamberin vekilliği, halifelik.
iftira	:Bir kişiye yapmadığı suçu isnat etme.
inşa	:Yapma, kurma.
intikal	:Her hangi bir şeyin bir yer veya kişiden başka bir yer ya da kişiye geçmesi, geçişi.
kıtlık	:Susuzluk, savaş vb. çeşitli sebeplerle yiyeceğin bulunmaması.
meşhur	:Şöhretli, ünlü, tanınmış.
pahalılık	:Fiyatların yüksek olması.
rüya	:Uykuda gösterilen düş.
semiz	:Vücudun yağlı olması, tavlı.
tabir etmek	: Rüya yormak.
zindan	: Hapishane.

4.4.1. Çeviri Yazılı Metin

Kuyumcular Esnafı

Bu kuyumcular eşnāfına iştiḥār vèren Sulṭān Selīm-i evvel ve Sulṭān Süleymān Ḥān'dur. Zīrā bu iki padişāh cevānbahtları Ṭarab-efzūn şehri taḥtgāhında raḥm-ı māderden müştakḳ olup ikisi de kuyumcılıḳ kārın taḥsīl etmişdi ḥatta Unḳapānı'nuḡ iç yüzinde Kuyumcı Rūm Koşanta nām bir kefere Süleymān Ḥān'nuḡ üstādı idi. Bir kerre bu Koşanta Süleymān Şehzade'ye elem-zede olup biḡ deynek uram dēyü yemīn eder. Aḡir Süleymān Ḥān vālidesi Koşanta'ya biḡ altun vèrüp cürmin 'afv etmeḡi recā eder. Recāsı maḳbūle geçmeyüp biḡ altun Süleymān Ḥān'a ḥaddeden tel çekdürüp beş yüz çubuk tel etdürüp beş yüz çubūḳ tel ile Şehzāde Süleymān'nun pāyına iki kerre ḍarb edüp biḡ deyenek olmuş olup Şehzāde Süleymān āzade olduḡı meşhūr-afāḳdur ḥatta ḥaḳīr ol pīr Kuyumcı Koşanta'nı birḳaç kerre görmek olmuş idi. Pādişāhlara görüp naḳl edüp cemī'-i tekālīfden beri bir deyri diri ḳoca kefere idi. Ba'dehu Süleymān Ḥān pādişāh olduḳda kuyumcībāşılara iltifāten Şakḳā Çeşmesin binā edüp öninde bir havādar yerde bāḡlı bāḡçeli ve bir cāmi' ḥammāmlı ve müte'addid ḳā'a ve hücreli ve bir ṭavīl dīvānḡāne-misāl ortası yollı iki ṭarafı kuyumcı dezzāhlarında ḡalīfeler işleyecek ḥücreler ile arāste bir

kārḥāne édüp on biy şahan ve beş yüz kazgan ve tencere ve sā'ir
bakır āvānları vakf édüp ḥayrāt-ı 'azīm etdi.

4.4.2. Günümüz Türkçesine Göre Okunmuş Metin

Kuyumcular Esnafı

Bu kuyumcular esnafına iştihar veren ilkin Selim Sultan Han ve Sultan Süleyman Han'dır. Zira bu iki padişah-ı civanbahtları Tarabefzun şehri tahtgâhında mader rahminden müştak olup ikisi de kuyumculuk kârını tahsil etmişti. Hatta Unkapanı'nın iç yüzünde kuyumcu Rum Kostanta nam bir kefere Süleyman Han'ın üstadıydı. Bir kere bu Kostanta, Süleyman şehzadeye elemzede olup: "Bin deynek vuram." diye yemin eder. Ahir Süleyman Han'ın validesi Kostanta'ya bin altın verip cürmünü afv etmeyi rica eder. Ricası makbule geçmeyip bin altını Süleyman Han'a haddeden tel çektirip beş yüz çubuk tel ettirip beş yüz çubuk tel ile Şehzade Süleyman'ın pâyına iki kere darp edip bin deynek olmuş olup Şehzade Süleyman'ın azade olduğu meşhur-afaktır hatta hakir o pir Kuyumcu Konstanta'nı birkaç kere görmek olmuş idi. Padişahlara görüp nakledip tekalif cemisinden beri bir deyri diri koca kefere idi. Badehü Süleyman Han padişah olduğunda kuyumcubaşılara iltifaten Sakka Çeşmesi'ni bina edip önünde bir havadar yerde, bağlı bahçeli, ve bir cami, hamamlı ve müteaddit ka'a ve hücreli ve bir tavil divânthane-misal ortası yollu iki tarafı kuyumcu tezgâhlarında halifeler işleyecek hücreler araste bir karhane edip on bin sahan ve beş yüz kazan ve tencere ve sair bakır avanları vakfedip azim hayrat etti

4.4.3. Tasarruf Edilmiş Metin

Kuyumcular Esnafı

Bu kuyumcular esnafına şöhret veren ilkin Selim Han ve Süleyman Han'dır. Zira bu iki talihli iki padişah Trabzon şehri tahtgâhında annesinin karnından doğup ikisi de kuyumculuk işini öğrenmişlerdi. Hatta Unkaparı'nın iç yüzünde kuyumcu Rum Kostanta adlı bir kefere Süleyman Han'ın ustası idi.

Bir kere bu Kostanta Süleyman şehzadeye kızıp "Bin değnek vuram" diye yemin eder. Sonunda Süleyman Han'ın validesi Kostanta'ya 1.000 altın verip suçu affetmesini rica eder, ricası kabul olmayıp 1.000 altını Süleyman Han'a haddeden tel çektirip 500 çubuk tel ettirip 500 çubuk tel ile şehzade Süleyman'ın ayağına iki kere vurup 1.000 değnek olmuş olup Şehzade Süleyman kurtulduğu meşhurdur.

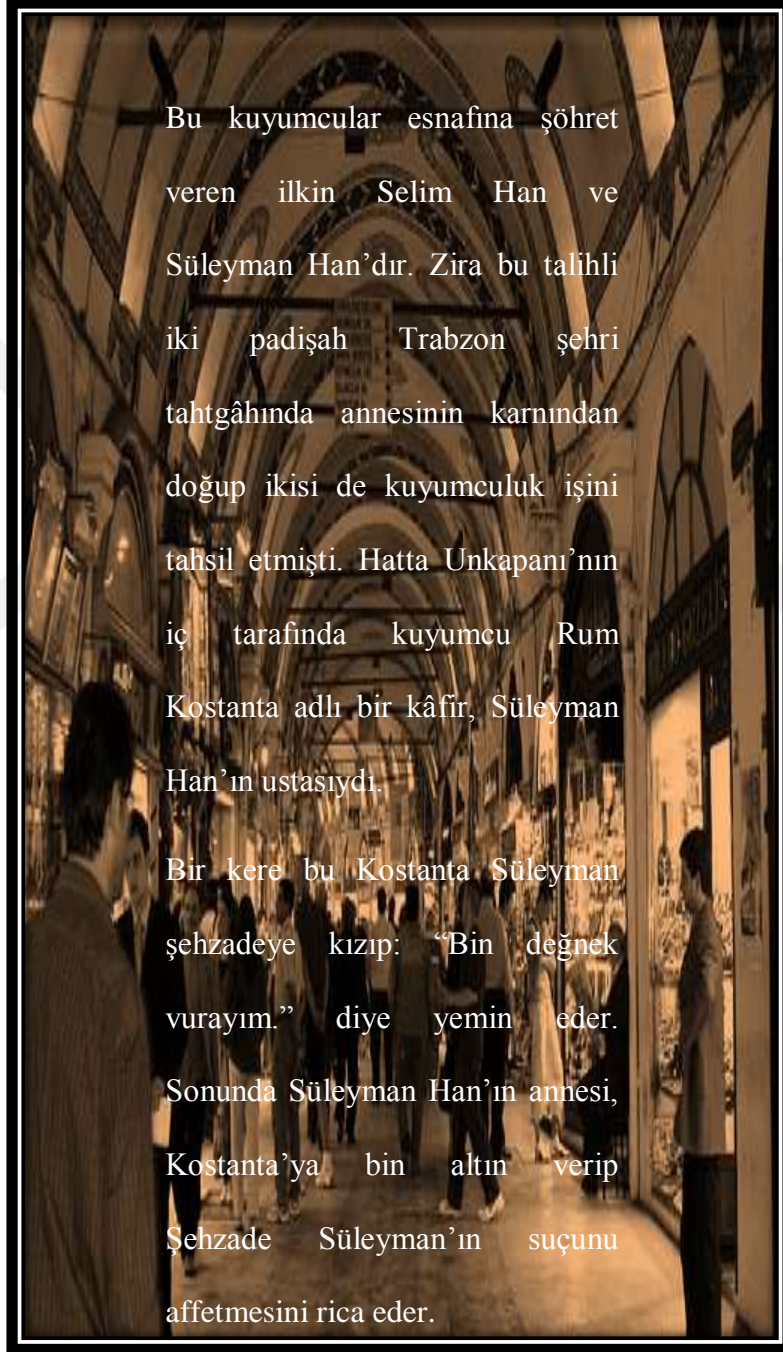
Hatta hakir o yaşlı kuyumcu Konstantin'i, birkaç kere görmüş idim. Padişahlar görüp nakledip bütün vergilerden kurtulmuş bir deyrî ve diri koca kefere idi.

Sonra Süleyman Han padişah olunca kuyumcubaşılara iltifaten Saka Çeşmesi'ni yapıp önünde havalı bir yerde bağlı ve bağçeli, bir cami, hamamlı, çeşitli odalı bir uzun divanhane gibi ortası yollu iki tarafı kuyumcu tezgâhlarında kalfalar işleyecek odalar ile bezenmiş bir iş yeri edip 10.000 sahan, 500 kazan, tencere ve öbür bakır kapları büyük hayrat etti.

Yirmi yılda bir teferrücleri oldukça padişah gölgesi verilip on Osmanlı kesesi hazineden verip Osmanoğlu davulu ve hakanî kôs verilip on gün on gece teferrüç etti.

4.4.4. Müdahale Edilmiş Metin

4.4.4.1. Kuyumcubaşı Esnafı

Ricası kabul edilmeyip bin altını Süleyman Han'a haddeden tel çektirip beş yüz çubuk tel yaptırıp beş yüz çubuk tel ile Şehzade Süleyman'ın ayağına iki kere vurup böylece bin değnek olmuş olup Şehzade Süleyman'ın kurtulduğu herkes tarafından bilinmektedir.

Hatta ben, o usta Kuyumcu Konstanta'yı birkaç kere görmüştüm. Padişahlara görüp anlattım. Bu dünyada bütün vergilerden kurtulmuş diri koca bir kâfir idi.

Sonra Süleyman Han padişah olduğunda kuyumcubaşılara iltifat olarak Saka Çeşmesi'ni bina yaptı.

Önünde bir havadar yerde, bağlı bahçeli ve bir cami, hamamlı, çok odalı ve bir uzun divanhane gibi ortası yollu iki tarafi kuyumcu tezgâhlarında kalfaların çalışacağı odalar ile bezenmiş bir iş yeri yaptı. On bin sahan, beş yüz kazan ve tencere ve öbür bakır kapları vakfedip büyük bir hayrat yaptı.

Evliya Çelebi

KELİME DAĞARCIĞI

değnek	:Elde taşınacak incelikte düzgün ağaç; sopa; çomak.
hadde	:Madenleri tel durumuna getirmek için kullanılan ve türlü çapta delikleri olan çelikten bir alet.
kalfa	:Çırakla usta arasındaki kademede bulunan zanaatçı.
kuyumcu	:Değerli metal ve taşlardan bilezik, küpe ve benzeri ziynet eşyası döken veya satan kimse, sarraf, mücevherci, cevahirci.
nakletmek	:Bir yerden başka bir yere geçirmek, iletmek.
şöhret	:Ün.
vakfetmek	:Mal ve mülkünü satılmamak şartıyla bir hayır kurumuna veya işine bağışlamak.

4.5.1. Çeviri Yazılı Metin

Sergüzeşt

Hācī Nāşır nāmında bir *ğavvāş* dostumuz var idi. Bir kerre ol *hikāye* eder. Bir kerre bu *Habeş Harḳ* Ovası öninde *Moştār*lı *Muştafā Pāşā* fermanuyla incü *çıkarmak* için elimde bıçağumla daldum, anı gördüm. *Deryā* içre ejde[r]hā-mişāl bir *kıraç* nehengī *gélüp* *baḡa aşlā amān* *vérmeyüp* *yuḡdı*. Bir buz *pāresi* içre bir muzlim *karaylık* *yere* girdüm *ammā aşlā* bir *havf-ı* *haşyete* düşmeyüp *buḡalmadum*. Ve *deryā* gibi degül *dā'imā* nefes alup vermedüm *ammā vücūdum* *gıtdikçe* *şiddet-i* *şitādan* erimede *hakikatü'l-hāl* *deryā* *maḡlūklarınuy* *cemī'sinüḡ* *tabī'* atları *bürūdet* *üzeredür* *amma* *tenāvül* *olunsa* *ne bārid* *ve* *ne yābisdür*. *İ'tidāl* *üzre* bir *maḡlūḡdur*. Bu kerre *Hācī* Nāşır eydür, bildüm ki beni *balık* *yudup* *giderek* *vücūdum* *maḡv* *olup* *aḡa* *ğidā* *olurum*. *İbtidā* *dübürüm* *kıynaḡları* *ve* *kaba* *uyluḡlarumuy* *derileri* *şoyulup* *erimeḡe* *başladı*. *Ammā* *derūnumdan* *Feyyāz-ı* *Muḡlaḡa* *teveccüh* *édüp* *halāşum* *recā* *étdüm*. *Amma* *yine* *balık* *karnında* *aşlā* *hareket* *étmeyüp* *bir vāsi'* *şıyrıncaḡ* *yerde* *iki* *ellerimle* *yoklayup* *dururken* *anı* *gördüm* *olduḡum* *balık* *ḡarnı* *ra'd* *gibi* *gürleyüp* *cān* *havliyle* *elimdeki* *bıçaḡuy* *şapıyla* *urunca* *berk* *dutdum* *bir zamāndan* *gördüm* *ki* *berḡ-i* *hātif* *gibi* *gıtdüḡüm* *hayāllendim* *bir zamāndan* *şoḡra* *gördüm* *ki* *gāhī* *baş* *aşaḡı* *gāhī* *baş* *yokaruya* *tākıla* *ata* *ata* *bī-tāb* *ḡaldım*. *Ba'dehu* *yine* *kel-*

evvel balığun karnında *āsūde-hāl* oldum ammā *cānum* şıkılmağa başlayup gördüm ki benüm *ķ*arnında olduğum balığuŋ cigerleri ve bağırsaķları *ķ*alap *ķ*alap *ēde ēde* *ķ*areketden *ķ*aldı. Bilmem ne *ķ*adar *sā*'at durduğumu anı gördüm benüm *ķ*arnında olduğum balıķ erimeğe başladı. *Yā rabbī* bu ne *ķ*āldür *dēyerek* elümle uyluķlarımaya yapışdum. Benüm daĥı etlerim *ķ*opmağa başlayınca 'aķlum başuma gelüp bre meded *ķ*uvvet-i *ķ*uvvā bedende iken hemān balığuŋ ağzına sürünerek varup *bī-bāk* *ķ*aşra *ķ*ıķdum amma bir muźlim yer daĥı var. *Yā rabbī* bu ne ola *dēyü* sürüne sürüne bir maķhale vardum. Bir sarāy-ı 'aźīm *dīvānķānesi* gibi bir *vāsi*' meydān ba'zı yerinde ciger ba'zı yerinde bağırsaķlar ba'zı *ķ*alap *ķ*alap *ēder* benüm ağzından *ķ*ıķduğum balıķ aşlā *ķ*areket *ētmeyüp* ölmüş ammā ey *pādsāh-ı* *perverdgār āyā* bu nedür *dēyü* ĥaylī *tevaķķuf* *ētdüm* ammā *misk* *rāyihāsı* beni *helāk* eyledi. Der-hemān *cān* *ķ*avliyle ayak üzere gezerüm ammā bir şıyrıncaķ yer buldum ki bu da balıķdur. Ammā *āyā* ne *ķ*āldür *dēdüm* hemān *sevdā* başuma gelüp anı 'aķl *ētdüm* kim bu balıķ durduķça *oķ*urduğum maķhal *ķ*arnıdır *dēyüp* elimle *yok*layup bildüm ki incecik deridür. Ağzından *ķ*aşra *ķ*ıķmak mümkün degül hemān Allāh'a şığınup elimdeki bıçağ-ıla balığuŋ aşāğı *ķ*arafına bir bıçaķ neķe urdumsa *ķ*arnı yarılıp bir *deryā* içre *ķ*ıķa-düşüp elimdeki bıçağ-ıla *rūy-ı* *deryāya* *ķ*ıķup şināverlik *ēderek* (164a) bir *kenāra* *ķ*ıķup *bī-tāb*

bî-mecāl rimāl üzre yaṭarken anı gördüm ol balıḳ kendüyi deryādan ṭaşra hevāya per-tāb ederek ve deryāyı çoş [u] ħuroşa götürüp burnınuḡ iki deliklerinden mināre mişāl deryāyı şāzirvān edüp pür-pütür olup göyā başdarda ḳadırga gibi deryā üzre şināverlik ederek Ḥarḳ Ova ṭarafına doğrı gedüp Moştārlı Muştafā Pāşā öñinde bi-emri'llāh ol balıḳ ḳaraya düşer. Bu Ḥācī Nāşır dağı bir gemiye binüp (05) Rubbānlar buña 'abā kebe verüp şarup şarmalayup ertesi gün Ḥarḳ Ova'da Muştafā Pāşā'ya gelüp sergüzeşt-i serencāmın ḥaḳīre naḳl etdüği gibi anlar naḳl edince cümle ħalkı ḥayret alup Ḥācī Nāşır'ın yüzlerine 'ilāc ederler. Meger Pāşā'nun gözi öñinde ṭalduđı maḥalden ḥalāş olduğı maḥalle gelince bir gün iki gece olup ḥalāş olur. Hemān pāşā cümle 'askeriyle balığun yanına varup cümle 'asker üşüp bu balığı bir taḳrīb ile ḳaraya çekerler pāre pāre edüp görseler Ḥācī Nāşır'ın naḳli üzre Ḥācī Nāşır'ı yudan balığı bu balıḳ-ı kebīr yutmuş karnında Ḥācī Nāşır balığı olup Ḥācī Nāşır balıḳ ağzından çıkup bu büyük nehengün ḳarnına çıkar anı bıçaḳ ile yarup ḥalāş olduğı işbāt olunup sicille taḥrīr olunur.

4.5.2. Günümüz Türkçesine Göre Okunmuş Metin

Sergüzeşt

Hacı Nâsır namında bir gavvas dostumuz var idi, Bir kere o hikâye eder: Bir kere bu Habeş Hark Ovası önünde Mostarlı Mustafa Paşa fermanıyla inci çıkarmak için elimde bıçağımla

daldım, onu gördüm. Deniz içeride ejderha misal bir kıraç nihengi gelip bana asla aman vermeyip yuttu. Bir buz pasesi içeride bir muzlim karanlık yere girdim ama asla bir haşyet havfına düşmeyip bunalmadım. Ve derya gibi değil daima nefes alıp vermedim ama vücudum gittikçe şita şiddetinden erimedim. Halin hakikati derya mahlûklarının cemisinin tabiatleri bürüdet üzeredir ama tenavül olursa ne barid ve ne yabistir. İtidal üzere bir mahlûktur. Bu kere Hacı Nâsır eydir:

“Bildim ki beni balık yutup giderek vücudum mahv olup ona gıda olurum. İbtida dübürüm kaynakları ve kaba uyluklarımın derileri soyulup erimeye başladı. Ama derunumdan Mutlak Feyyâz’a teveccüh edip halasım rica ettim. Ama yine balık karnında asla hareket etmeyip bir vasi sıyrıncak yerde iki ellerimle yoklayıp dururken onu gördüm. Olduğum balık karnı rad gibi gürleyip can havliyle elimdeki bıçağın sapıyla vurunca berk tuttum. Bir zamandan gördüm ki hatif berki gibi gittiğim hayallendim. Bir zamandan sonra gördüm ki gâhî baş aşağı, gâhî baş yukarıya takla ata ata bi-tab kaldım. Badehü yine kel-evvel balığın karnında asude-hâl oldum. Ama canım sıkılmaya başlayıp gördüm ki benim karnında olduğum balığın ciğerleri ve bağırsakları talap talap ede ede hareketten kaldı. Bilmem ne kadar saat durduğumu onu gördüm. Benim karnında olduğum balık erimeye başladı. Ya Rabbi bu ne hâldir? diyerek elimle uyluklarıma yapıştım. Benim dahi etlerim kopmaya başlayınca aklım başıma gelip bre medet kuvva kuvveti bedende iken hemen balığın ağzına sürünerek varıp bi-pak taşra çıktım, ama bir muzlim yer dahi var. Ya Rabbi bu ne ola diye sürüne sürüne bir mahalle vardım. Bir azim saray divanhanesi gibi bir vasi meydan, bazı yerinde ciğer, bazı yerinde bağırsaklar bazı talap talap eder. Benim ağzından çıktığım balık asla hareket etmeyip

ölmüş ama “Ey Perverdigâr Padişah, aya bu nedir?” diye hayli tevakkuf ettim ama misk rayıhası beni helâk eyledi. Der-heman can havliyle ayak üzere gezerim ama bir sıyrıncak yer buldum ki bu da balıktır. Ama “Aya ne hâldir? dedim. Hemen sevda başıma gelip onu akıl ettim ki “Bu balık durdukça oturduğum mahal karnıdır” deyip elimle yoklayıp bildim ki incecik deridir. Ağzından taşra çıkmak mümkün değil, hemen Allah’a sığınıp elimdeki bıçak ile balığın aşağı tarafına bir bıçak nice vurdumsa karnı yarıp bir derya içeri çıkadüşüp elimdeki bıçak ile derya rûyuna çıkıp şınaverlik ederek bir kenara çıkıp bi-tab bi-mecal rimal üzere yatarken onu gördüm. O balık kendini deryadan taşra havaya pür-tab ederek ve deryayı çuş ve huruşa getirip burnunun iki deliklerinden minare misal deryayı şazirvan edip pür pütür olup güya başdarda kadırğa gibi derya üzere şınaverlik ederek Hark Ova tarafına doğru gidip Mostarlı Mustafa Paşa önünde bi-emri'llah o balık karaya düşer. Bu Hacı Nâsır dahi bir gemiye binip rubbanlar buna aba kebe verip sarıp sarmalayıp ertesi gün Hark Ova’da Mostarlı Mustafa Paşa’ya gelp serencamı sergüzeşti hakire naklettiği gibi onlar nakledince cümle halkı hayret alıp Hacı Nâsır’ın yüzlerine ilaç ederler. Meğer Paşa’nın gözü önünde daldığı mahalden halas olduğu mahalle gelince bir gün iki gece olup halas olur. Hemen Paşa, cümle askeriyle balığın yanına varıp cümle asker üşüp bu balığı bir takrip ile karaya çekerler. Pare pare edip görseler Hacı Nâsır’ın nakli üzere Hacı Nâsır’ı yutan balığı bu kebir balık yutmuş. Karnında Hacı Nâsır balığı olup Hacı Nâsır balık ağzından çıkıp bu büyük nehengin karnına çıkar. Onu bıçak ile yarıp halas olduğu ispat olunup sicille tahrir yazılır.

4.5.3. Tasarruf Edilmiş Metin

Hacı Nâsır adında bir dalgıç dostumuz var idi, o anlattı:

“Bir kere bu Habeş Hark Ovası önünde Mostarlı Mustafa Paşa fermanıyla inci çıkarmak için elimde bıçağımla daldım, onu gördüm. Deniz içinde ejderha gibi bir kıraç timsahı gelip bana asla aman vermeyip yuttu. Bir buz parçası içine bir karanlık yere girdim, ancak asla dehşete ve korkuya düşmeyip bunalmadım. Deniz gibi değil daima nefes alıp vermedim ama vücudum soğuğun şiddetinden gittikçe erimedem.”

Gerçekte deniz yaratıklarının tamamının tabiatları soğukluk üzeredir, ancak yendiklerinde ne soğuk ve kurudur. Orta hâlli bir yaratıktır. Bu kere Hacı Nâsır der:

“Bildim ki beni balık yuttu, giderek vücudum eriyip ona besin olurum. Önce dübürüm kaynakları, kaba uyluklarımın derileri soyulup erimeye başladı ama içimden Allah’a yönelip kurtuluşumu istedim. Ancak yine balık karnında asla hareket etmeyip geniş kaygan yerde iki elimle yoklayıp dururken onu gördüm, olduğum balık karnı şimşek gibi gürleyip can havliyle elimdeki bıçağın sapını sağlam tuttum, bir zaman sonra gördüm ki şimşek gibi gitti. Bir zamandan sonra gördüm ki gâh baş aşağı, gâh baş yukarıya takla ata ata dermansız kaldım.

Sonra yine evvelsi gibi balığın karnında rahat oldum. Fakat canım sıkılmaya başlayıp gördüm ki benim karnında olduğum balığın ciğerleri ve bağırsakları talap talap ede ede hareketten kaldı. Ne kadar geçti saat durduğumu bilmem, onu gördüm benim karnında olduğum balık erimeye başladı.

Ya Rabbi bu ne hâldir? diyerek elimle uyluklarıma yapıştım, benim de etlerim kopmaya başlayınca aklım başıma gelip bre

medet güç kuvvet bedende iken hemen balığın ağzına sürünerek varıp çekinmeden dışarı çıktım, ama bir karanlık yer daha var.

Ya Rabbi bu ne ola diye sürüne sürüne bir yere vardım. Bir büyük saray divanhanesi gibi geniş bir meydan, bazı yerinde ciğer, bazı yerinde bağırsaklar talab talab eder. Benim ağzından çıktığım balık hareket etmeyip ölmüş.

Ey Padişah-ı Perverdigâr, aya bu nedir? diye hayli durdum fakat misk kokusu gibi beni helâk eyledi. Hemen can havliyle ayak üzere gezerim, bir yer buldum ki bu da balıktır.

Ama “Aya ne hâldir? Dedim.

Hemen sevdâ başıma gelip onu düşündüm ki “Bu balık durdukça oturduğum yer karnıdır” deyip elimle yoklayıp bildim ki incecik deridir.

Ağzından dışarı çıkmak mümkün değil, hemen Allah’a sığınıp elimdeki bıçak ile balığın aşağı tarafına bir bıçak nasıl vurdumsa karnı yarıldı ve ben deniz içine çıktım. Elimdeki bıçak ile deniz yüzüne çıkıp yüzerek [164a] bir kenara çıkıp bitkin bir durumda kum üzerinde yatarken onu gördüm. Balık denizden dışarı havaya fırlatarak burnunun iki deliklerinden minare gibi deniz suları fişkırtarak pür pütür olup sanki başdarda kadirge gibi deniz üzerinde yüzerek Harkova tarafına doğru gidip Mostarlı Mustafa Paşa önünde o balık karaya düşer.

Bu Hacı Nâsır da bir gemiye binip kaptanlar buna aba kebe verip sarıp sarmalayıp ertesi gün Harkova’da Mostarlı Mustafa Paşa’ya gelir.

Başından geçenleri hakire anlattığı gibi onlara anlatınca herkes hayrette kalıp Hacı Nâsır’ın yüzlerinin derilerine ilaç sürerler. Meğer Paşa’nın göz önünde daldığı yerden kurtulduğu yere

kadar bir gün iki gece olup kurtulur.

Hemen Paşa, bütün askeriyle balığın yanına varır. Bütün asker uŐuŐp bu balığı bir yolla karaya çekerler, parça parça ederler. Grrlere ki, Hacı Nâsır'ın anlattığı gibi Hacı Nâsır'ı yutan balığı bu büyük balık yutmuş. Karnında Hacı Nâsır balığı olup Hacı Nâsır balık ağzından çıkıp bu büyük timsahın karnına çıkar. Onu bıçak ile yarıp kurtulduğu ispat olunup sicille yazılır.

4.5.4. Müdahale Edilmiş Metin

4.5.4.1. Sergüzeşt

Hacı Nâsır adında bir dalgıç dostumuz vardı, o anlattı:

Bir keresinde bu Habeş Hark Ovası önünde Mostarlı Mustafa Paşa'nın fermanyla inci çıkarmak için elimde bıçağımla denize daldım ve onu gördüm. Nehir içinde ejderha gibi kıraç görüntüsünde bir timsah gelip bana hiç rahat vermedi ve beni yuttu.

Bir buz parçası içine, kapkaranlık bir yere girdim ama asla dehşete ve korkuya düşmedim, bunalmadım. Nehir gibi değil daima nefes alıp vermedim ama vücudum gittikçe kış gibi soğğun şiddetinden erimedim.

Gerçekte nehir yaratıklarının tamamının tabiatları soğuktur ama deniz yaratıkları alınıp yense ne soğuk ne de kurudur. Orta hâlde bir yaratıktır.

“Hacı Nâsır şöyle düşündü: “Anladım, galiba beni balık yuttu. Giderek vücudum mahv oluyor ona yem oluyorum. Önce arka tarafım ve kaba uyluklarımın derileri soyulup erimeye başladı. İçimden Allah’a yönelip kurtuluşumu istedim ama yine balığın karnında hiç hareket etmeyip geniş kaygan bir yerde iki elimle vücudumu yoklayıp dururken onu gördüm. İçerisinde olduğum balığın karnı gök gibi gürleyip can havliyle elimdeki bıçağın sapıyla vurunca bıçağı sağlam tuttum.

Bir zaman sonra bir şimşek gibi gittiğimi hayal ettim ve gâh baş aşağı, gâh baş yukarıya takla ata ata dermansız kaldım. Sonra yine önceki gibi balığın karnında rahatladım ama canım sıkılmaya başlayıp gördüm ki benim karnında olduğum balığın ciğerleri ve bağırsakları talap talap ederek düştü.

Ne kadar saat durduğumu bilmiyorum karnında olduğum balığın erimeye başladığını gördüm.

“Ya Rabbi bu ne hâldir?”

Diyerek elimle uyluklarıma yapıştım. Benim de etlerim kopmaya başlayınca aklım başıma gelip gayret güç kuvvet bedendeyken hemen balığın ağzına sürünerek varıp korkmadan çıktım ama bir karanlık yer daha var.

“Ya Rabbi bu ne ola?”

Dedim. Sürüne sürüne bir yere vardım. Bir büyük saray divanhanesi gibi geniş bir meydan. Bazı yerinde ciğer, bazı yerinde bağırsaklar talap talap ediyor. Benim ağzından çıktığım balık hiç hareket etmeyip ölmüş.

“Ey can veren Tanrı, bu da ne?”

Diye hayli bekledim ama misk kokusu beni mahv eyledi. Hemen can havliyle geziyorum, bir kaygan yer buldum ki bu da balıktır.

Ama “Bu ne hâldir? dedim.

Hemen kan beynime sıçrayıp şunu düşündüm ki “Bu balık durdukça oturduğum yer karnıdır” dedim, elimle yokladım, anladım ki, incecik derisiymiş.

Ağızından dışarı çıkmak mümkün değil hemen Allah'a sığınıp elimdeki bıçakla balığın aşağı tarafına nasıl vurdumsa karnı yarıldı ve ben nehir içine çıktım. Elimdeki bıçakla nehir yüzüne çıkıp yüzerek bir kenara çıktım.

Bitkin ve mecalsiz hâlde kumda yatarken onu gördüm. Balık, kendisini nehirde dışarı dalgalandırıp ve denizi taşıyıp burnunun iki deliğinden minare gibi nehri fişkırtarak patur patur oldu. Sanki baştarda kadirga gibi nehir üzerinde yüzerek Hark Ova tarafına doğru gidip Mostarlı Mustafa Paşa önünde Allah'ın izniyle karaya düştü. Bu Hacı Nâsır da bir gemiye binip kaptanlar ona aba kebe verip sarıp sarmalayıp ertesi gün Harkova'da Mostarlı Mustafa Paşa'ya gelir.

Başından geçenleri bana anlattığı gibi onlara da anlatınca herkes hayrette kalıp Hacı Nâsır'ın yüzüne ilaç sürdüler. Meğer Hacı Nasır, Paşa'nın gözünün önünden daldığı yerden, kurtulduğu yere kadar geçen zaman bir gün iki gece olup böyle kurtulmuştur.

Paşa anında bütün askeriyle balığın yanına varır. Bütün askerler üşüşüp bu balığı bir yolla karaya çeker ve parça parça eder. Görürler ki, Hacı Nâsır'ın anlattığı gibi Hacı Nâsır'ı yutan balığı bu büyük balık yutmuş. Balığın karnında Hacı Nâsır balığı olup Hacı Nâsır da bu balığın ağzından çıkıp büyük timsahın karnına çıkar. Timsahın karnını bıçak ile yarıp kurtulduğu ispatlanır ve tescil edilir.

Evliya Çelebi

KELİME DAĞARCIĞI

başarda	:Yelken ve kürekler ile hareket edebilen manevra yeteneği fazla olan Osmanlı'da padişah ve filo komutanlarına ait savaş gemisi.
bitkin	:Gücü tükenmiş olan, çok yorgun.
dalgıç	:Suyun dibine inebilen su altında iş görebilmeyi kendisine meslek edinmiş kimse, balık adam, kurbağa adam.
ejderha	:İnsan büyüklüğündeki yılan.
erimek	:Katı hâlden sıvı hâle geçmek.
ilaç	:Bir hastalığın tedavisi için yapılan farklı özelliklerde bulunan gıda.
inci	:Midye içerisinde oluşan, değerli, küçük, sert ve sedef renginde süs tanesi.
sicil	:Resmî belgelerin kaydedildiği defter.
soyulmak	:Deriyi vücuttan ayırmak.
şimşek	:Bulutun içinde ya da buluttan buluta ışığın akması.
kadırga	:Asıl hareket ettiricisi kürek olan yelkenle rüzgârın yönünden ayrı olarak hareket eden ince ve uzun eski bir savaş gemisi.
minare	:Camilerde ezanın okunduğu şerefesi olan yüksek ve ince yapı.
misk	:Doğu ve Orta Asya'nın yüksek dağlarında yaşayan bir tür erkek ceylanın göbek derisi altındaki bir bezden çıkarılan güzel kokulu madde, mis.
sıyrıncak	:Kaygan.
tabiat	:Natur.
tescil Etmek	:Resmî evrakların kaydedildiği defter olan sicile geçirme işi.

4.6.1. Çeviri Yazılı Metin

Sergüzeşt [ü] serencām-ı *ḥaḳīr* Evliyā-yı *bī-riyā fakīr*

Bu menzilden *pāṣā ḥaḳīri* ılgar ile Köpürlü Mehemmed *Pāṣā*'ya ba'zı *aḥvāl* için gönderüp yine Çekmece'de *Pāṣā*'ya gelüp Köpürlü'nü *mektūb-ı maḥabbet-uslūbın* verüp *Pāṣā* vāfir *ḥaz̄z* etdükte *ḥaḳīre* bir sammūr *ḳafası* kürk *iḥsān* edüp Büyük *Ḥān*'da *ḳonađımuza* gelüp *sāir* ađavātlar ile cilve ve zevḳ u *ṣafā* ederken *Pāṣā*'nu *ser-i kārda* olan birḳaḳ ağaları gelüp hemān *ḥaḳīr* ile çegişmeğe başladılar. *Ḥaḳīr* eyittüm bre varuḡ hey ādemler *ḳorḳmaḡ*. Ben siziy manşıbyıza *tālib* [ü] *rāđıb* degülüm. Ben bir *seyyāḥ-ı* 'ālem ve nedīm-i beni ādem bir ādemüm. Varuḡ benden 'ırzuḡuz şatın aluḡ dedüğüimde, Biri eyedür: Gidi *Ḳaya Sultān* öldükden şonra sen neye *ḳādir* olsaḡ gerek? Şimden gerü biz seni öldürürüz" dedüklerinde *ḥaḳīr* rişhand-āméz bunlara güldüm. Bu maḥalde *đulāmumuḡ* biri gelüp eyedür: "Sultānum hele bir kerre gelüp görüḡ sepedüḡi esbāblaruḡ *ḥālın* deyincede *ḥaḳīr* taşra çıkup gördüm ki sepetleri *ḥaz̄inedār* *ḳırup* cümle *zī-ḳıymet* eşyāları *ḥāndan* taşra [79b] çāmura bırakmış. Üstine yađmūr yağup *ḥarāb* olurken *đulāmumuḡ* biri ba'zı eşvābları ve bir kelām-ı 'izzeti çamurdan *ḳaldırurken* *đulāmumuḡ* birin *ḳılıç* ile urup *mecrūḥen* yatduğun görünce 'aḳlum başumdan gedüp *đayret-i ḥamiyet* tamarları depreşüp "Bre *ḥaz̄inedār* ađa ve *ḳapūcular* *ketḫüdāsı* Oşmān

Ağa ‘ayb degül midür kim böyle *édersiz?*’ *dédükde* hemān *hazīnedār* yerinden *pertāb édüp* bir iç *ağası* *hıştı* ile *hakīre* bir *hışt havāle édüp* ben dağı men‘ [ü] def *édem dërken hakīrūḡ* uyluğına bir *hışt urup* bir yanumdan bir yanuma *geçüp büryān* *kebābı* *şışı şokar* gibi *hıştı hakīre şokınca* cümle *huzzar-ı* meclis “Bre bre *hazīnedār* Ağa ‘aybdur” *déyince hakīr hemān* *hıştı* uyluğumdan *çıkırap Hak şahidi oluḡ* *ağalar dédükde* gördüm ki *hazīnedār* *tevābi’i alāt-ı silāh*larıyla üzerüme gelirler. Hemān *hakīrūḡ* atı *hazır* idi kim henüz Köpürlü’den gelüp *kılıcum* dağı belümde idi. Hemān ata binüp “Allāh’a *ışmarladum* sizi *ağalar*” *déyüp netice-yi kelām* Çekmece *Hānı* içre bir ‘arbede-yi ‘*azīmümüz* *geçüp* gördüm ki *hānuḡ* *kapusına zincir* çeküp *hān* *kapusın sedd édüp hakīr* *hırren fe-hırren* ‘arbedede iken *Pāşā* ve ođlu ve ‘*aşiretimizden birkaç* *Abāzalar* gelüp araya girdiler. *Pāşā éydür*: “Bre *evliyām*, bu ne *hāldür?* *dédükde* *Hakir éyittim*: “Ne *hāl* olsa gerek *senüḡ* *keşret-i mahabbetüḡ*den işte böyle oldu *taşra çamurda başan* *esbāblarum* *görseḡüze.*” *dédükde* cümle *huzzar-ı* meclis *ağalar éyütdiler*: “Va’llāhi *sulṡānum* *Evliyā* *Çelebi’nüḡ* *zerre deḡlü şuçu yokdur.* Hep *şuç hazīnedāruḡdur.* *Şahidüz* ve *şehādet* ederüz” *dédüklerinde* *Pāşā éydür*: *Beli* *şuç* hep ol *sefiḡ* ile *kapucılar* *kethudāsında* ve *Vekil-harc İbrāhim* *Ağa*’dadur. *Hattā* bir kerre *Vān*’da *Evliyā*’yı ‘*Acem şahına* elçilik ile *gönderdük* de *Evliyā*’yı *baḡa çok* geçdiler. Ben

éyitdim ‘Bre Őu Evliyā’ dan dilüñüzi çeküñ. Ben anı ma‘zūr ve ‘afv eylemişem. Ol bir ‘abdāl ādemdür.’ dedüm. İşte Őimdi eseri zuhūr eyledi. Bunda nesne yoķdur eyle olur. At binüp kılıç kuşanan yigitler mābeyninde böyle olur. Téz Çekmece kağısı ve nāibin çāğırñ dedükde kağı gelüp keşf edüp cümle hużzar-ı meclis şahādetiyle, “Evvel hazīnedār Evliyā’yı hışt ile urup, Evliyā dağı zahir kılıcıyla anı urup vāķi‘-i hāldür” deyü şahādetleri hüccet-i şer‘iyyeye yazılıp haķīre hüccet-i bürhānı verüp hazinedār ve haķīre cerrāhlar üşüşüp tīmāra bāşladılar.

4.6.2. Günümüz Türkçesiyle Okunmuş Metin

Evliya’nın Başından Geçenler

Bu menzilden Paşa hakiri, Ilgar ile Köpürlü Mehmed Paşa’ya bazı ahval için gönderip yine Çekmece’de Paşa’ya gelip Köpürlü’nün muhabbet uslubu mektubunu verip Paşa vafir hazz ettiğinde hakire bir samur kafası kürk ihsan edip Büyük Han’da konağımıza gelip sair ağavatlar ile cilve ve zevk u sefa ederken Paşa’nın kâr serinde olan birkaç ağaları gelip hemen hakir ile çekişmeye başladılar. Hakir eyittim:

“Bre varın hey âdemler, korkmayın. Ben sizin mansıbınıza tâlip ve ragıp değılim. Ben bir âlem seyyahı ve beni âdem nedimi bir âdemim. Varın, benden ırzınızı satın alın” dediğimde biri eydir:

“Gidi, Kaya Sultan öldükten sonra sen neye kâdir olsan gerek? Şimdiden geri biz seni öldürürüz” dediklerinde, hakir rişhand-amiz bunlara güldüm. Bu mahalde gulamımın biri gelip eydir: “Sultanım, hele bir kere gelip görün sepetini, esbapların hâlini” deyince, hakir taşra çıkıp gördüm ki sepetleri hazinedar kırıp

cümle zi-kıymet eşyaları handan taşra çamura bırakmış. Üstüne yağmur yağıp harap olurken gulamımın biri bazı esvapları ve bir izzeti kelâmı çamurdan kaldırırken gulamımın birini kılıç ile mecrûhen yattığını görünce aklım başımdan gidip gayret ve hamiyet damarları depreşip,

Bre Hazinedar Ağa ve Kapucular Kethüdası Osman Ağa, ayıp değil midir ki böyle edersiniz? dediğinde hemen hazinedar yerinden pertâp edip bir iç ağası hıştı ile hakire bir hışt havale edip ben dahi men ve def edeyim derken hakirin uyluğuna bir hışt vurup bir yanımdan bir yanıma geçip büryan kebabı şışı sokar gibi hıştı hakire sokunca cümle meclis hüzzarı, “Bre, bre Hazinedar Ağa ayıptır.” deyince hakir hemen hıştı uyluğundan çıkarıp hak şahidi olun ağalar” dediğinde gördüm ki hazinedar tevabi’i silah aletleriyle üzerime gelirler. Hemen hakirin atı hazır idi ki henüz Köpürlü’den gelip kılıcım dahi belimde idi. Hemen ata binip, “Allah’a ısmarladım sizi ağalar.” deyip netice-i kelim, Çekmece Hanı içeride azim arbedemiz geçip gördüm ki hanın kapısına zincir çekip han kapısını sedd edip hakir hırren fe-hırren arbedede iken Paşa ve oğlu ve aşiretimizden birkaç Abazalar gelip araya girdiler. Paşa eydir:

Bre Evliyâm, bu ne hâldir? dediğinde hakir eyittim:

“Ne hâl olsa gerek? Senin muhabbet kesretinden işte böyle oldu. Taşra çamurda batan esbaplarım görsenize” dediğinde cümle meclis huzzarı ağalar eyittiler: “Vallahi sultanım, Evliyâ Çelebi’nin zerre denli, suçu yoktur. Hep suç hazinedarındır. Şahidiz ve şehadet ederiz” dediklerinde, Paşa eydir: Beli, suç hep o sefih ile kapucular kethüdasında ve Vekilharc İbrahim Ağa’dadır. Hatta bir kere Van’da Evliya’yı Acem şahına elçilik ile gönderdikte Evliya’yı bana çok geçtilerdi. Ben: “Bre şu

Evliyâ'dan dilinizi çekin. Ben onu mazur ve affeylemişim. O bir abdâl âdemdir” dedim. İşte şimdi eseri zühur eyledi. Bunda nesne yoktur, öyle olur. At binip kılıç kuşanan yiğitler mabeyninde böyle olur. Tez Çekmece kadısı ve naibini çağırın” dediğinde kadı gelip keşfedip cümle meclis huzzarı şahadetiyle, “Evvel hazinedar Evliya’yı hışt ile vurup Evliya dahi zahir kılıcıyla onu vurup hâl vâkîdir” diye şahadetleri şer’i hüccete yazılıp hakire burhan hüccetini verip hazinedar ve hakire cerrahlar üşüşüp tımara başladılar.

4.6.3. Tasarruf Edilmiş Metin

Evliya'nın Başından Geçenler

Bu yerden Paşa hakiri müfreze ile Köprülü Mehmed Paşa'ya bazı durumlar için gönderip yine Çekmece 'de Paşa'ya gelip Köprülü'nün muhabbetli mektubunu verdi. Paşa çok hoşlanınca hakire bir samur kafası kürk bağışladı. Büyük Han'da konağımıza gelip öbür ağalar ile cilve ve zevk u sefa ederken Paşa'nın işbaşında olan birkaç ağaları gelip hemen hakir ile çekişmeğe başladılar. Hakir eyittim:

“Bre varın hey adamlar, korkman. Ben sizin mansıbınıza tâlip değilim. Ben bir seyyah-ı âlem ve nedim-i beniâdem bir adamım. Varın, benden ırzınızı satın alın.” dediğimde biri:

“Hadi oradan, Kaya Sultan öldükten sonra sen neye kâdir olsan gerek? Şimdiden sonra biz seni öldürürüz” dediklerinde, hakir alaylı bir şekilde bunlara güldüm. Bu arada gulâmımın biri gelip

“Sultanım, hele bir kere gelip görün sepetini, elbiselerin hâlini” deyince, ben taşra çıkıp gördüm ki sepetleri hazinedar kırıp bütün değerli eşyaları handan dışarı [79b] çamura bırakmış. Üstüne yağmur yağıp harap olurken kölemin biri bazı esvapları

ve bir Kelâm-ı izzeti çamurdan kaldırırken kölemin birini kılıç ile vurup yaralı yattığını görünce aklım başımdan gidip gayret ve hamiyet damarları depreşip,

Bre Hazinedar Ağa ve Kapucular Kethüdası Osman Ağa, ayıp değil midir ki böyle yapıyorsunuz? deyince hemen hazinedar yerinden zıplayıp bir iç ağası mızrağı ile bana bir mızrak gönderdi. Ben de engelleyim derken benim uyluğuma bir mızrak vurup bir yanımdan bir yanıma geçip büryan kebabı şişi sokar gibi mızrağı bana sokunca orada olan herkes, “Bre, bre Hazinedar Ağa ayıptır.” Dediler. Ben hemen mızrağı uyluğumdan çıkarıp,

Hak şahidi olun ağalar” dedim, gördüm ki hazinedarın adamlarının silâhlarıyla üzerime gelirler. Hemen hakirin atı hazır idi ki henüz Köpürlü’den gelip kılıcım da belimde idi. Hemen ata binip, “Allah’a ısmarladım sizi ağalar.” Dedim. Sözün özü, Çekmece Hanı içinde büyük bir kavgamız geçip gördüm ki hanın kapısına zincir çekip han kapısını kapatmışlar. Hakir hır hır kavgada iken Paşa, oğlu ve aşiretimizden birkaç Abazalar gelip araya girdiler. Paşa:

Bre Evliyâm, bu ne hâldir? dedi. Hakir:

“Ne hâl olsa gerek? Senin sevginin aşırılığında işte böyle oldu. Taşra çamurda batan elbiselerimi görseniz ya” deyince cümle orada olan ağalar:

“Vallahî sultanım, Evliyâ Çelebi’nin zerre denli, suçu yoktur. Hep suç hazinedarındır. Şehadet ederiz.” dediklerinde, Paşa:

Evet, suç hep o sefih ile kapucular kethüdasında ve Vekilharc İbrahim Ağa’dadır. Hatta bir kere Van’da Evliya’yı Acem

şahına elçilik ile gönderdikte Evliya'yı bana çok kötilediler.

Ben,

Bre şu Evliyâ'dan dilinizi çekin. Ben onu mazur görmüş ve affeylemişim. O bir abdâl adamdır” dedim. İşte şimdi eseri ortaya çıktı. Bunda bir şey yoktur, öyle olur. At binip kılıç kuşanan yiğitler arasında böyle olur. Tez Çekmece kadısı ve naibini çağırın” deyince kadı gelip keşf edip cümle orada olanların şهادetiyle,

“İlkin hazinedar Evliya'yı mızrak ile vurdu. Evliya da zahir kılıcıyla onu vurdu, gerçek budur” diye şهادetlikleri şer'i hüccete yazılıp bana hüccet bürhanı verip hazinedar ve hakire cerrahlar üşüşüp tımara başladılar.

4.6.4. Müdahale Edilmiş Metin

4.6.4.1. Evliya Çelebi'nin Başından Geçenler

Paşa, bu yerden beni müfreze ile birlikte Köprülü Mehmed Paşa'ya bazı durumları izah için gönderdi. Yine ben Çekmece'de Paşa'ya gelip Köprülü'nün muhabbet dolu mektubunu verdim. Paşa çok hoşlanıp bana bir samur kürk bağışladı. Büyük Handa konağımıza gelip öbür ağalar ile şakalaşıp zevk u sefa ederken Paşa'nın işbaşında olan birkaç ağası gelip hemen benim ile çekişmeye başladılar. Ben cevap verdim: “Bre hey adamlar, varın korkmayın. Ben sizin makamınıza talip değilim. Ben âlemi gezen ve âdemoğluna arkadaş olan bir adamım. Varın, benden hürmetinizi satın alın” dediğimde biri:

“Artık, Kaya Sultan öldükten sonra sen neye kâdir olabilirsin? Artık biz seni öldürürüz” dediklerinde, ben bıyık altından bunlara güldüm.

Bu arada adamlarından biri gelip:

Sultanım, hele bir kere gelip sepetini, elbiselerin hâlini görün deyince ben dışarıya çıktım. Hazinedar sepetleri kırıp bütün değerli eşyaları handan dışarı çamura bırakmış gördüm Eşyalarımın üstüne yağmur yağıp harap olurken adamımın biri bazı elbiseleri ve bir de Kur'ân'ı çamurdan kaldırdı. Adamımın biri de kılıç ile vurulup yaralı yattığını gördükten sonra aklım başımdan gidip himaye etme damarlarım depreşip:

“Bre Hazinedar Ağa ve Kapucular Kethüdası Osman Ağa böyle yapmakla ayıp etmiyor musunuz? deyince hemen hazinedar yerinden zıplayıp bir iç ağası mızrağı ile bana bir mızrak gönderdi. Ben de engellemeyim derken benim uyluğuma bir mızrak vurdu. Bir yanımdan bir yanıma geçti. Şiş kebabına şiş sokar gibi mızrağı bana sokunca orada olan herkes:

“Bre Hazinedar Ağa ayıptır.” dediler. Ben hemen mızrağı uyluğumdan çıkarıp: “Şahit olun ağalar, hazinedarın adamlarının silâhlarıyla üzerime geldiklerini gördüm” dedim.

Benim atım hazırды henüz Köpürlü'den geldiğim için kılıcım da belimdeydi. ŐŐ kebabına ŐŐ sokar gibi mızrağı bana sokunca orada olan herkes:

“Bre Hazine­dar Ağa ayıptır.” dediler. Ben hemen mızrağı uyluğumdan çıkarıp:

“Şahit olun ağalar, hazinedarın adamlarının sil hlariyle üzerime geldiklerini gördüm” dedim. Benim atım hazırды henüz Köpürlü'den geldiğim için kılıcım da belimdeydi. Ben söyledim:

“Ne h l olsa gerek?”

Senin muhabbetinin aŐırılıđından işte böyle oldu. Dışarıda çamurda batan elbiselerimi görseniz ya” dedi. Orada olan cümle ağalar:

Hemen hakirin atı hazır idi ki henüz Köprülü'den gelip kılıcım da belimde idi. Hemen ata binip:

“Allah’a ısmarladım sizi ağalar.” dedim. Sözün özü, Çekmece Hanı içinde büyük bir kavgamız geçip gördüm ki hanın kapısına zincir çekip han kapısını kapatmışlar.

Hakir hır hır kavga sırasında Paşa, oğlu ve aşiretimizden birkaç Abazalar gelip araya girdiler. Paşa: Bre Evliyâm, bu ne hâldir? dedi. Hakir:

“Ne hâl olabilir? Senin sevginin aşırılığında işte böyle oldu. Dışarıda çamurda batan elbiselerimi görsenize” dediği zaman bütün orada olan ağalar:

“Vallahi sultanım, Evliyâ Çelebi'nin zerre denli suçu yoktur. Hep suç hazinedarındır. Şahitlik ederiz.” dediklerinde, Paşa söyledi:

Evet, suç hep o bön ile Kapıcılar Kethüdası ve Vekilharç İbrahim Ağa'dadır. Hatta bir kere Van'da Evliya'yı İran şahına elçilik ile gönderdiğimizde Evliya'yı bana çok kötülerdiler. Ben de onlara söyledim:

“Bre şu Evliyâ'dan dilinizi çekin. Ben onu mazur görmüş ve affetmişim. O bir abdâl adamdır” dedim. İşte şimdi eseri ortaya çıktı. Bunda bir şey yoktur, öyle olur. At binip kılıç kuşanan yiğitler arasında böyle olur. Tez Çekmece savcısı ve yardımcısını çağırın” dedikten sonra kadı gelip keşfedip bütün orada olanların şahitliğiyle:

“İlkin hazinedar Evliya'ya mızrak ile vurdu. Evliya da işte kılıcıyla onu vurdu, gerçek budur.” diye şahitliklerini polis tutanağına yazılıp ve bana tutanak sureti verip hazinedara ve bana doktorlar üşüşüp tedaviye başladılar.

Evliya Çelebi

KELİME DAĞARCIĞI

abdâl	:Gezginci derviş.
alay	:Bir kimsenin gülünç, kusurlu ve eksik yönlerini küçümseyerek eğlence konusu yapma.
bağışlamak	:Hediye etmek.
büryan:	:Kızartılmış et, kızartma et, çevirme.
cegişmek	:Münakaşa etmek, tartışmak.
elçi	:1. Bir devleti başka bir devlet katında temsil eden kimse, sefir. 2. Bir uzlaşma sağlamak veya iş bitirmek için birinin yanına gönderilen kimse.
keşfetmek	:1. Var olduğu bilinmeyen bir şeyi ortaya çıkarmak, meydana çıkarmak. 2. Bir olay veya durumun oluş sebebini anlayabilmek için yerinde inceleme yapmak.
kethüda	:Bir devlet büyüğünün hizmetinde çalışan ve onun her türlü işini yapan teşrifatçı; kâhya.
kürk	:Kimi hayvanların postunun giyecek yapmak için işlenmiş hâli.
mahal	:Yer.
mansıp	:1. Devlet hizmeti, memuriyet. 2. Makam, rütbe, derece.
mızrak	:Uzun saplı, sivri demir uçlu silah.
muhabbetli	:Sevgi dolu.
müfreze	:İlgar, çeşitli askerî görev ve hizmetleri askerî birliğe bağlı olmadan yerine getiren birlik.
samur	:Dünyanın kuzey bölgelerinde su kenarlarına kazdığı çukurda yaşayan kürkü makbul bir hayvan türü.
senet	:Bir kimsenin yapmaya veya ödemeye borçlu olduğu şeyi göstermek için imzaladığı resmî kâğıt, belge.
şahit	:Tanık.
şahadet	:Tanıklık.
talip	:İsteyen, istekli.
vekilharc	:Osmanlı devleti idaresinde harcama yetkilisi.

4.2. Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimine Uyarlanan Örnek Metinlerden Hazırlanan Etkinlikler:

4.2.1. Büyük Ayasofya Metnine Yönelik Hazırlanan Etkinlikler

4.2.1.1. Okuma-Anlama Bölümü Etkinlikleri

1. Etkinlik: Aşağıdaki soruları okuduğunuz metne göre cevaplayınız.

A) Ayasofya'nın yapımına nasıl başlandı?

.....

B) İstanbul'daki binaların temeli niçin boş bırakılıyor?

.....

C) Ayasofya'nın altında kayıkların olmasının sebebi nedir?

.....

2. Etkinlik: Okuduğunuz metne göre aşağıdaki eylemlerden hangisi yapılmaktadır?⁴

1. () 2. () 3. () 4. ()

⁴<http://parlakfikirler.org/insaat-ameleligi-yapmak-nasil-bir-istir/>

<http://patsyclairmontblog.com/temizlik-sirketleri-ile-calismanin-avantajlarinelerdir/>

<http://www.aydin24haber.com/aydinda-sebze-fide-dikimleri-basladi-181224h.htm>

<http://www.fotografturk.com/kayik-p106205>

3. Etkinlik: Metinde yer alan kelimeleri aşağıdaki bulmacada bulunuz. Bulduğunuz bu kelimeler ile birer cümle yazınız.

N	S	T	Z	Z	K	U	B	B	E
S	S	A	R	C	B	M	Ç	B	İ
A	B	M	N	C	I	A	A	B	H
N	G	İ	C	E	A	K	D	U	F
A	K	R	A	L	J	E	I	K	D
T	J	R	A	V	U	D	R	G	E
M	İ	H	R	A	P	O	B	D	P
S	A	R	N	I	Ç	N	Z	R	R
U	R	J	H	N	A	Y	Ğ	Z	E
K	A	M	A	L	Ş	A	B	İ	M

1.Tamir 2. Kral 3. Makedonya 4.Duvar 5.Sarnıç
6. Sanat 7. Deprem

CÜMLELERİM

- 1.....
- 2.....
- 3.....
- 4.....
- 5.....
- 6.....
- 7.....

4.2.1.2. Dinleme Bölümü Etkinlikleri⁵

4. Etkinlik: Metni dinleyelim. Aşağıdaki metinde boş bırakılan yerleri doldurunuz.

BÜYÜK AYASOFYA

Bu Kral Vezendon'un temiz yıldız kızı, Makedonya'da Sofya şehrinde doğdu. Babasının inşa ettiğini duyup iki milyar hazine malını Sirem ve Semendire arabalarına

İstanbul'da Ayasofya Kilisesi'nin inşasına başladığında Hızır Hazretleri gelip: "Levazım mühimmatları benden alın ve şu sanatlı resim üzerine esashca koyun" dedi.

Hızır'ın öğretmesi ile Ayasofya'nın inşasına başladılar. Önce sağlam zemini bulana kadarkazdılar Tam bir ay temeline has kurşunu eritip nehir gibi akıtıp önce zeminine kurşun temel attılar. Onun üzerine bin bir yüksek sütun üstüne kemerler, tonoz kubbeler Ayasofya'nın altı su sarnıcı olup içi rahmet suyu ile dopdoludur.

İstanbul'da büyük depremler olmak ile bütün binaların temelini

Depremden emin olmak düşüncesiyle Ayasofya'nın en alt katını..... Ayasofya'nın en altı hâlâ Kırkçeşme suyu ile doludur.

Ayasofya'nın bazı yerlerini tamir etmek ve zarar görmüş yerleriniiçin Ayasofya altında kayıklar vardır. Caminin tâ ortasında bakır kapaklı bir su kuyusu vardır. Bazı kimseler ondan kovalar ile su çekip tatlı su içerek susuzluklarını giderirler

Sonra dört tarafın duvarlarının inşasına başlandı. Bütün somaki, zenbûri, ruhamî, sarı ve beyaz parlak yüksek mermer direkler üstüne ve dört kat kemer üzerine bir baş aşağı gelmiş lacivert kurşun ile örtülü mamur bir

Kible tarafında yarım kubbe içeride yine yarım kubbede mihrap konulmuştur. Ve kible kapısı üzerine de yarım kubbeler yapılmıştır. İnşaallah camilerin özellikleri yazılacak.

⁵<http://www.rezerection.net/>

5. Etkinlik: Dinlediğiniz metne göre aşağıdaki soruları cevaplarıyla eşleştiriniz.

1. Ayasofya metninde geçen kralın adı nedir?
2. Ayasofya metninde geçen kralın kızı nerede dođmuŐtur?
3. Ayasofya'nın temeline ne dökülmüŐtür?
4. Ayasofya'nın altında ne bulunmaktadır?
5. Ayasofya'nın ortasında ne vardır?
6. İstanbul'da binaların temelini boş bırakılmasının sebebi nedir?

DEPREM

SU KUYUSU

KURŞUN

KAYIK

SOFYA

VEZENDON

4.2.1.3. Konuşma Bölümü Etkinlikleri

6. Etkinlik: Aşağıdaki resimlerde gördüğünüz tarihi eserlerin özellikleri nelerdir?

TAC MAHAL/ HİNDİSTAN⁶

MACHA PICHU/PERU⁷

PİRAMİTLER/MISİR⁸

ASPENDOS/ANTALYA⁹

MOSTAR KÖPRÜSÜ/BOSNA¹⁰

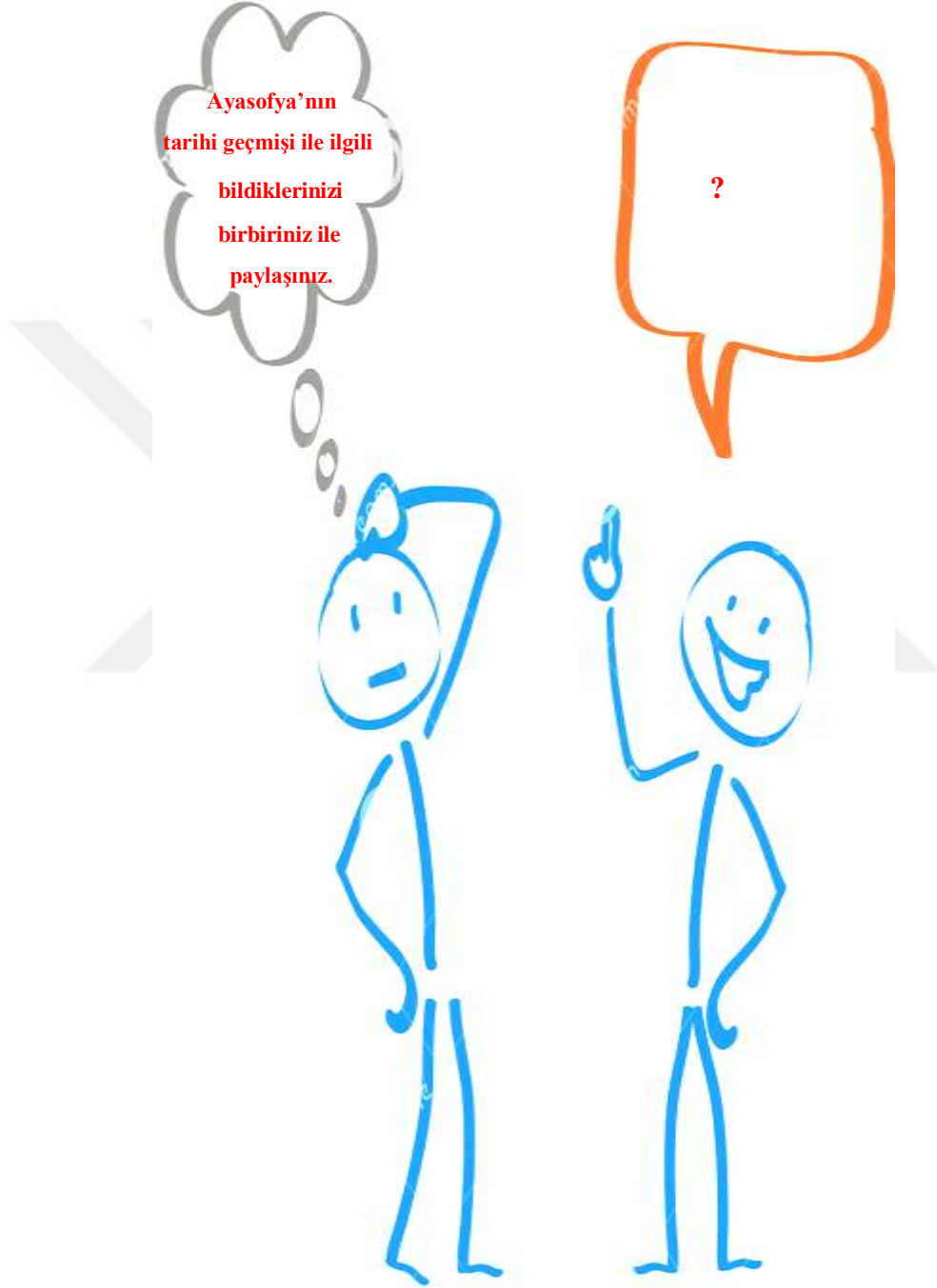
⁶<https://www.birhayalinpesinde.com/tac-mahal-agra-hindistan>

⁷<https://onedio.com/haber/dunyada-en-populer-25-turistik-yer-140630>

⁸<https://www.diyadinnet.com/YararliBilgiler-433&Bilgi=d%C3%BCnyan%C4%B1n-7-harikas%C4%B1>

⁹<https://gezievreni.com/aspensos-antik-kenti-antalya/>

7. Etkinlik: ¹¹

¹⁰ https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Puente_de_Mostar.JPG

¹¹ <https://www.dreamstime.com>

4.2.1.4. Yazma Bölümü Etkinlikleri

8.Etkinlik: Geçmişte gitmiş olduğunuz tarihi bir mekânı yazınız.¹²

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

9.Etkinlik: Ülkenizde yer alan tarihi eserler nelerdir? Yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

¹² <https://tr.stockfresh.com/image/7464942/fun-pencil-cartoon>

4.2.2. Palu, Hüna ve Çakır Adlı Eğitimli Köpekler Metnine Yönelik Hazırlanan Etkinlikler

4.2.2.1. Okuma-Anlama Bölümü Etkinlikleri

1. Etkinlik: Aşağıdaki soruları metne göre cevaplayınız.

A) Evliya Çelebi köpekleri ile neler yapıyor?

.....

B) Bazı kişiler Evliya Çelebi'ye niçin tepki göstermiştir?

.....

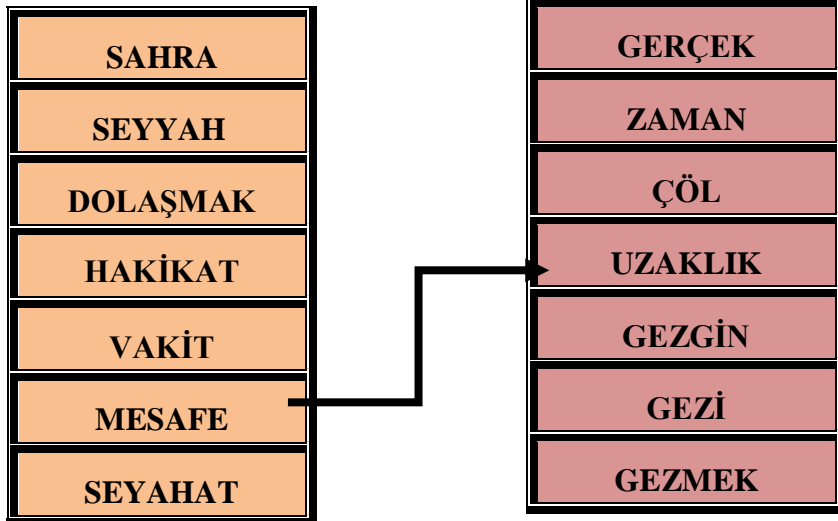
C) Heyhat Sahrası'nda ne yapmışlardır?

.....

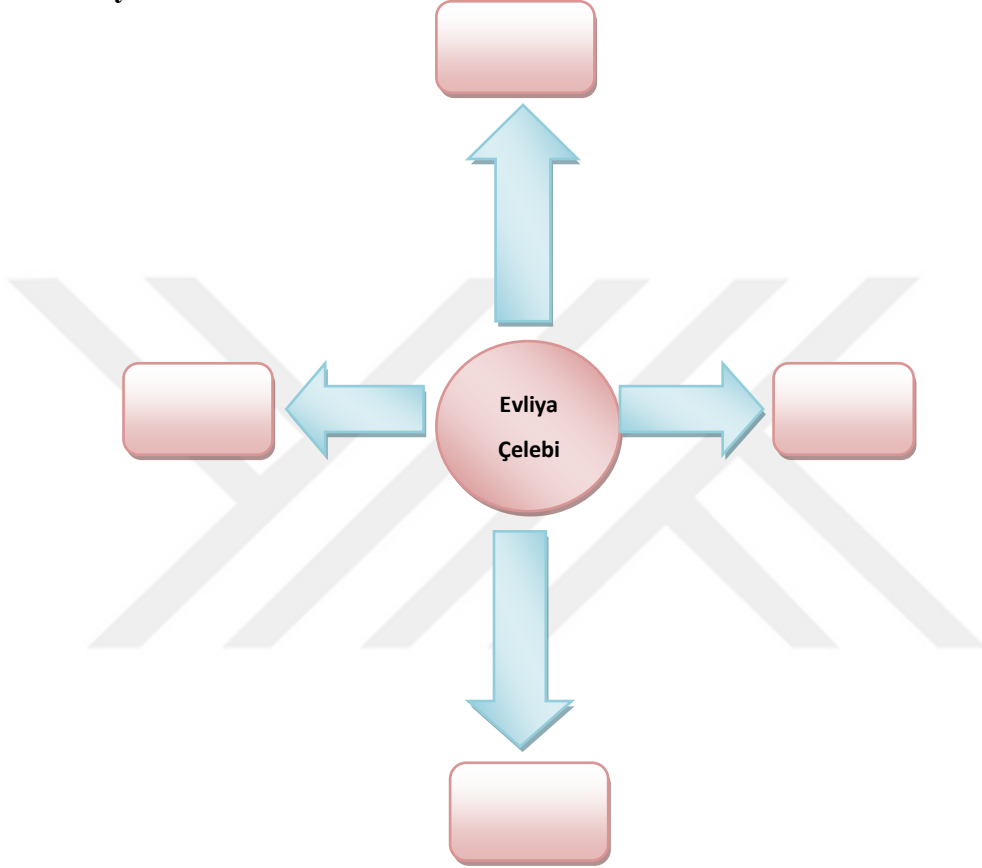
Ç) Evliya Çelebi daha önce kaç tane yer gezmiştir?

.....

2. Etkinlik: Aşağıda sol sütunda verilen kelimeleri sağ sütunda verilen eş anlamlı kelimelerle eşleştiriniz.

3. Etkinlik: Okuduğunuz metne göre Evliya elebi hangi yerleri gezmifstir? Ok ile gösterilen kutucuklara isimlerini yazınız.

4 Etkinlik: Okuduğunuz metinde yer alan hayvanların adlarını bulup altını ziniz. Bu hayvanlar ile ilgili birer cümle kurunuz.

1.....
2.....
3.....
4.....

5. Etkinlik: Aşağıdaki metinde yer alan kelimeleri bulmacada bulunuz. Bulduğunuz bu kelimeler ile birer cümle yazınız.

1. Ülke	6. Mesafe	11. Ağlamaklı
2. Dermansız	7. Buz	12. Çocuk
3. Gece	8. Vakit	13. Sahra
4. Yabancı	9. Kısa	14. Geçit
5. Seyahat	10. Sefer	15. Çadır

- 1. Etkinlik: Bulmacada yer alan kelimeleri cümle içerisinde kullanarak yazınız.**

Cümlelerim

1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.
8.
9.
10.
11.
12.
13.

4.2.2.2. Dinleme Bölümü Etkinlikleri

7. Etkinlik: Aşağıdaki cümleler doğru ise “D” yanlış ise “Y” yazınız.

A) Evliya Çelebi köpeklerini yanında istememektedir. ()

B) Köpekler çok sadakatli hayvanlardır. ()

C) Palu çok zayıf ve güçsüz bir hayvandır. ()

Ç) Evliya Çelebi daha önce on dokuz şehir gezmiştir. ()

D) Evliya Çelebi'nin dört tane köpeği vardır? ()

E) Evliya Çelebi gezmeyi sevmeyen biridir? ()

8. Etkinlik: Aşağıdaki soruları dinlediğiniz metne göre cevaplayınız.

- Evliya Çelebi kaç şehri gezmiştir?

.....

- Evliya Çelebi köpeklerini neye benzetiyor?

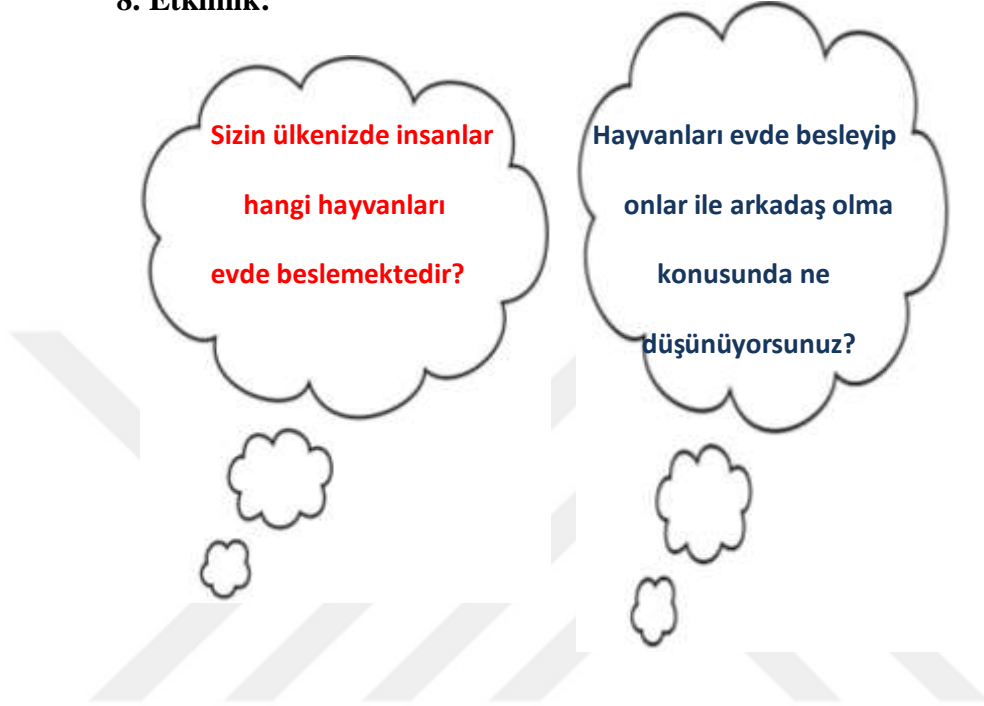
.....

- Evliya Çelebi'nin kaç tane köpeği vardır? İsimleri nelerdir?

.....

4.2.2.3. Konuşma Bölümü Etkinlikleri¹³

8. Etkinlik:

¹³ <http://turkishcourse.web.tr/bizden-haberler/turkce-konusmak.html>

4.2.2.4. Konuşma Bölümü Etkinlikleri

9. Etkinlik: Aşağıdaki resimlerde gördüğünüz hayvanlardan hangisini yetiştirmeyi düşündünüz? Nerede ve nasıl yetiştirirdiniz kısaca yazınız.¹⁴

.....

.....

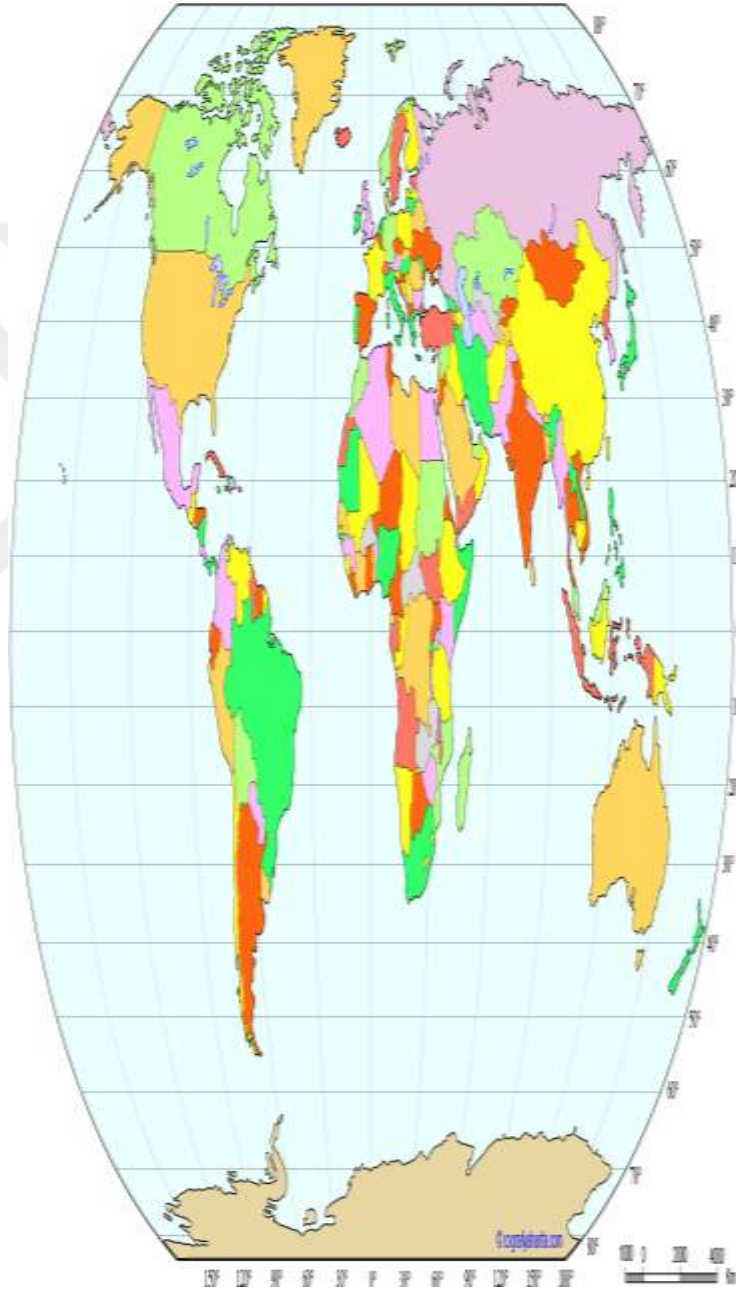
.....

.....

.....

¹⁴ <https://animals.desktopnexus.com/wallpaper/442371/>

11. Metinde anlatılan Evliya Çelebi'nin gezmiş olduğu ülke ve şehirleri araştırarak dünya haritası üzerindeki yerlerini belirleyiniz.¹⁶

¹⁶ http://cografyaharita.com/dunya_dilsiz_haritalari.html

4.2.3. Hazret-i Yusuf Metnine Yönelik Hazırlanan Etkinlikler

4.2.3.1. Okuma-Anlama Bölümü Etkinlikleri

Okuma-Anlama Bölümü:

1. Etkinlik: Aşağıdaki soruları okuduğunuz metne göre cevaplandırınız.

A) Hazret-i Yusuf niçin zindana girmiş?

.....

B) Hazret-i Yusuf zindanda hangi özelliğiyle meşhur olmuş?

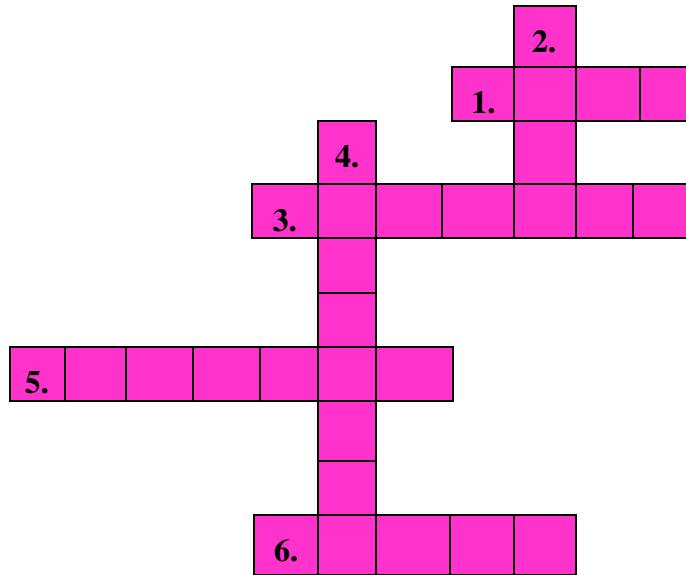
.....

C) Melik Reyyan'ın rüyasını Hz. Yusuf nasıl yorumlamış?

.....

2. Etkinlik: Aşağıdaki bulmacayı çözünüz.

1. Kuru kelimesinin zıt anlamı
2. Sene kelimesinin eş anlamı
3. Kıtlık kelimesinin zıt anlamı
4. Birlikte kelimesinin eş anlamı
5. Zayıf kelimesinin zıt anlamı
6. Düş kelimesinin eş anlamı

3. Etkinlik: Aşağıdaki kelimeleri bir araya getirerek anlamlı bir cümle kurunuz.

Olmak / Hz. Yusuf / Rüya Yorumculuğu / Meşhur

Mısır / Yedi / Yıl/Olmak/ Kıtlık

Hz. Yusuf / inşa / ambar /Mısır /etmek

Züleyha / olmak / Yusuf / aşık

4. Etkinik: Rüyamızda gördüğümüz nesnelere tabiri ne olabilir? Tahmin ediniz.¹⁷

Yılan¹⁸

At¹⁹

Bebek²⁰

Ağaç²¹

BAŞARI

SEVİNÇ

EVLİLİK

DÜŞMAN

¹⁷ <https://www.ruyatabirleri.com/>

¹⁸ <https://www.rentokil.com.tr/yilanlar/tur/>

¹⁹ <http://www.ilkesim.com/pic/111/Saha-Kalkmis-Kahverengi-At>

²⁰ <https://bilimfili.com/yeni-dogan-bir-bebek-sizi-nasil-goruyor/>

²¹ <http://www.nkfu.com>

4.2.3.2. Dinleme Bölümü Etkinlikleri

5. Etkinlik: Metni dinleyelim.

Aşağıdaki metinde boş bırakılan yerleri doldurunuz.

<p style="text-align: center;">YUSUF AMBARLARI</p> <p>Melik Reyyan, Mısır'da padişahı. Mısır azizi, Hazret-i Yusuf Mısır'da esir diye onu satın aldı.</p> <p>Mısır azizinin eşi Züleyha, Hazret-i Yusuf'a âşık olduğu için ona _____ . Hazret-i Yusuf'u zindana koydular. Ondan sonra zindana iki yiğit daha koydular.</p> <p>Hz. Yusuf ile zindana koyulan iki yiğit bir rüya görüp Hazret-i Yusuf'a rüyalarını anlattılar. Biri: "Kuşlar başımın üzerindeki ekmeği yedi." dedi. Hazret-i Yusuf rüyayı yorumlayıp: "Seni asarlar" dedi.</p> <p>Allah'ın hikmeti o saat o genci _____ astılar.</p> <p>Sözün kısası, Hazret-i Yusuf zindan içinde hapis olduğu zaman rüya yorumculuğuyla _____ .</p>	<p>Sonra Melik Reyyan da bir _____ .Hükümdar:</p> <p>"Ben, yedi semiz ineğin yedi zayıf ineğin yediğini; yedi yeşil başak ve bir o kadar da kurumuş başak görüyorum" dedi. Hazret-i Yusuf'u zindandan çıkarıp Hazret-i Yusuf Melik Reyyan'ın rüyasını yorumladı: "Ey Melik! Ülkende yedi sene büyük _____ " diye yorumladı.</p> <p>Melik, Hazret-i Yusuf'u zindandan çıkarıp Hazret-i Yusuf'un görüşü ile ambarlar yapmaya başladı. Ama Melik _____ . Allah'ın hikmeti, vezirlik Hazret-i Yusuf'a intikal etti. Hz. Yusuf, bu ambarları inşa etti.</p> <p>Gerçekten yedi yıl kıtlık oldu, Mısır'ın Yusuf kıtlığı meşhurdur. İşte Yusuf ambarları böyle _____ .</p> <p style="text-align: right;">Evliya Çelebi</p>
--	---

6. Etkinlik: Dinlediğiniz metne göre aşağıda verilen ifadeler doğruysa “D” yanlışsa “Y” yazınız.

- A) Hazret-i Yusuf rüyaları yorumlar. ()
- B) Hazret-i Yusuf'u zindandan çıkarmamıştır. ()
- C) Mısır'da bolluk yaşanmıştır ()
- Ç) Hz. Yusuf, ambarları inşa etmiştir. ()

7. Etkinlik: Aşağıdaki metne göre verilen bilgiler kime aittir?

- A) Hazret-i Yusuf'a âşık olmuş.
.....
- B) Hazret-i Yusuf'u zindandan çıkardı.
.....
- C) Yedi yıl kıtlık olacağını söyledi.
.....
- Ç) Ambarlar nerede kuruldu.
.....

8. Etkinlik: Metinde yer alan aşağıdaki kelimeler ile birer cümle yazınız.

- İftira:**.....
- Zindan:**.....
- Rüya:**.....
- Meşhur:**.....
- İntikal:**.....
- Kıtlık:**.....
- Başak:**.....

4.2.3.3. Konuşma Bölümü Etkinlikleri²²

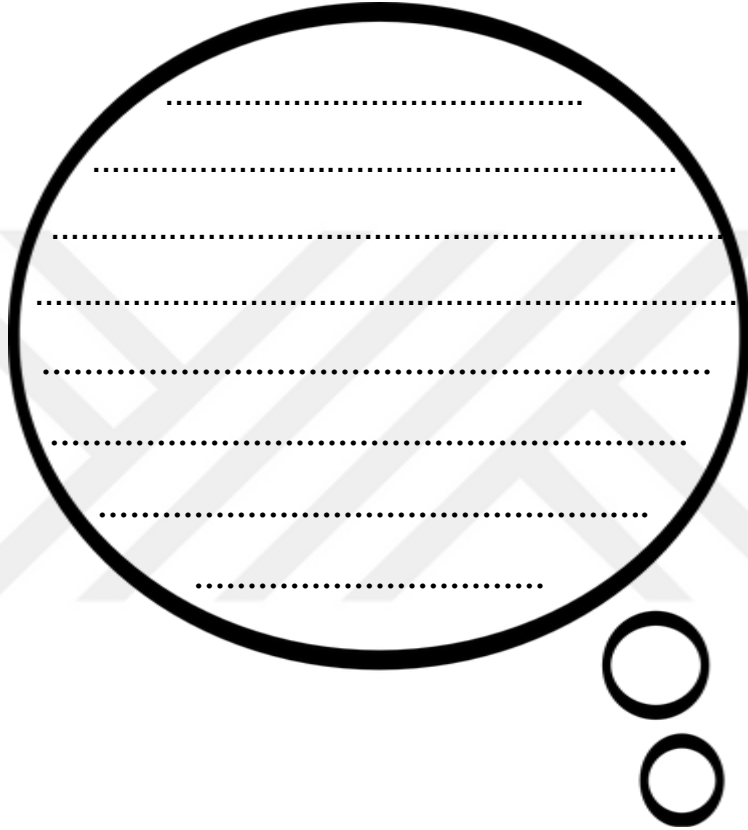
10. Etkinlik:

²² <https://publicdomainvectors.org/tr/tag/d%C3%BC%C5%9F%C3%BCnmek/>

4.2.3.4. Yazma Bölümü Etkinlikleri²³

9. Etkinlik: Bugüne kadar görmüş olduğunuz rüyalar içinde en ilginç olanını yazınız.

²³ <http://listetek.com/haber/1514>

4.2.4. Kuyumcubaşı Esnafı Metnine Yönelik Hazırlanan Etkinlikler

4.2.4.1. Okuma-Anlama Bölümü Etkinlikleri

1. Etkinlik: Aşağıdaki soruları okuma parçasına göre cevaplayınız.

- A) Kuyumcu esnafına şöhret kazandırdı. (.....)
- B) Şehzadeye kızıp ceza verdi. (.....)
- C) Cezaya karşılık bin altın teklif etti. (.....)
- Ç) Kuyumculuk işini öğreten kişiydi. (.....)
- D) Şehzadenin cezası buydu. (.....)
- E) Padişah oluktan sonra yaptırdı. (.....)

2. Etkinlik: Aşağıda açıklaması verilen parçada yer alan kelimeyi karşısına yazınız.

1. Herkes tarafından tanınmış kişi: ()
2. Altın işi ile uğraşan kimse, sarraf: ()
3. Uzun tahta sopa: ()
4. Ülkenin başındaki yönetici: ()
5. Padişahların oğullarına verilen unvan: ()
6. Bir işi en iyi şekilde bilen kişi: ()

4.2.4.2. Dinleme Bölümü Etkinlikleri

3. Etkinlik: Metni dinleyelim.

Aşağıdaki metinde boş bırakılan yerleri doldurunuz.

<p>KUYUMCUBAŞI BÜYÜK ESNAFI</p> <p>Bu kuyumcular esnafına Sultan I.Selim ve Sultan Süleyman Han _____ .</p> <p>Bu iki padişah Trabzon şehri tahtgahında doğup ikisi de kuyumculuk işini öğrendi.</p> <p>Hatta Unkapanı'nın iç yüzünde kuyumcu Rum Kostanta adlı bir yabancı Süleyman Han'ın ustasıydı. Bu Kostanta bir kere Şehzade Süleyman'a kızıp: "Bin değnek vurayım" diye _____ .</p> <p>Sonunda Süleyman Han'ın annesi Kostanta'ya 1.000 altın verip suçu affetmesini _____ . Ricası kabul olmaz. 1.000 altını Süleyman Han'a haddeden tel çektirip 500 çubuk tel yaptırıp 500 çubuk tel ile şehzade Süleyman'ın ayağına iki kere vurur.</p>	<p>Böylece 1.000 değnek vurmuş olup Şehzade Süleyman'ın kurtulduğu meşhurdur.</p> <p>Hatta hakir, o yaşlı kuyumcu Kostanta'yı, birkaç kere gördüm. Sonra Süleyman Han padişah kuyumcubaşılara yönelik Saka Çeşmesi'ni yapıp önünde havalı bir yerde bağlı ve bahçeli, bir cami, hamamlı, çeşitli odalı bir uzun divanhane gibi ortası yollu iki tarafı kuyumcu tezgâhlarında kalfaların işleyeceği odalar ile bezenmiş bir _____ . 10.000 sahan, 500 kazan, tencere ve öbür bakır kapları vakfedip büyük bir _____ .</p> <p>Evliya Çelebi</p>
--	--

4. Etkinlik: Aşağıdaki ifadelerden doğru olana ‘D’ yanlış olana ise ‘Y’ yazınız.

1. Sultan Süleyman kuyumculuğu İstanbul’da öğrendi. ()
2. Konstanta usta bir kuyumcubaşıydı. ()
3. Padişah kuyumculara büyük bir hayrat yapmıştır. ()
4. Sultan Süleyman’ın annesi Konstanta’dan altın istedi. ()
5. Konstanta Şehzade Süleyman’a ceza vermiştir. ()
6. Şehzade Süleyman’ın aldığı cezaya babası engel oldu. ()
7. Evliya Çelebi konstanto ile görüşmüştür. ()

5. Etkinlik: Aşağıda boş bırakılan yerleri uygun bir şekilde tamamlayınız.

- ✚ Şehzade Süleyman’ın Konstanta’dır.
- ✚ Padişah Süleyman kuyumcubaşılara
-
- ✚ Şehzadeler kuyumculuk işini..... öğrendi.
- ✚ Kostanta Şehzade Süleyman’a ceza
- ✚ Şehzade Süleyman’ın Kostanta’dan rica etti.
- ✚ Saka Çeşmesi’ni yaptırdı.
- ✚ Şehzade Süleyman doğdu.

4.2.4.3. Konuşma Bölümü Etkinlikleri²⁴

7. Etkinlik:

Öğrenmek istediğiniz bir sanat dalı var mı? Arkadaşlarınızla paylaşın.

8. Etkinlik: Geçmişte yaşadığınız bir hatadan dolayı aldığınız bir ceza var mı? Aldığınız bu ceza sizi nasıl etkiledi? Kısaca yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

²⁴ https://tr.123rf.com/photo_4085499_stock-vector-dreaming-girl-and-boy-with-thought-bubble.html

4.2.4.4. Yazma Bölümü Etkinlikleri²⁵

9. Etkinlik: Okuduğunuz metnin yazarı olan Evliya Çelebi'nin hayatını araştırıp yazınız.

Evliya Çelebi

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

²⁵ <https://onedio.com/>

4.2.5. Sergüzeşt Metnine Yönelik Hazırlanan Etkinlikler

4.2.5.1. Okuma-Anlama Bölümü Etkinlikleri

1. Etkinlik: Aşağıdaki soruları metne göre cevaplayınız.

A) Hacı Nâsır'ın denize dalmasının sebebi nedir?

.....

B) Hacı Nâsır, denizde nasıl bir olay yaşamıştır?

.....

C) Timsahın özelliği nedir?

.....

Ç) Dalgıç timsahın karnından nasıl çıkmıştır?

.....

D) En sonunda timsaha ne olmuştur?

.....

2. Etkinlik: Aşağıdaki cümleler doğru ise “D” yanlış ise “Y” yazınız.

1. Dalgıç, denize balık tutmak için dalmıştır. (.....)

2. Deniz yaratıklarının tabiatları soğuktur. (.....)

3. Timsahı daha sonra büyük bir balık yutmuştur. (.....)

4. Dalgıç timsahın karnından kurtulmayı başaramamıştır. (.....)

5. Dalgıcın bıçağı, onu balığın karnından kurtardı. (.....)

4.2.5.2. Dinleme Bölümü Etkinlikleri

3. Etkinlik: Aşağıdaki boşlukları dinlediğiniz metne uygun bir şekilde cevaplayınız.

1. Hacı Nâsır fermanıyla denize daldı.
2. Timsah ve..... yuttu.
3. Hacı Nâsır için denize daldı.
4. Hacı Nâsır'ın denize daldığı yer ile kurtulduğu yer arası..... sürer.
5. Hacı Nâsır'ın yüzüne ilaç

4. Etkinlik: Aşağıdaki cümlelerde geçen ifadeler kime aittir?

1. Denize düşen dalgıç kimdir?
.....
2. Dalgıcın denize dalmasını kim istemiştir?
.....
3. Balığı ne yutmuştur?
.....
4. Dalgıç denizden ne çıkarmak istemiştir?
.....
5. Hacı Nâsır'ın zor durumdan kurtulmasına ne sebep olmuştur?
.....

4.2.5.3. Konuşma Bölümü Etkinlikleri ²⁶

5. Etkinlik: Aşağıdaki sorulardan birini seçerek arkadaşlarınızla konuşunuz.

Doğada bulunan vahşi hayvanlar nelerdir? Arkadaşlarımızla paylaşalım.

Günlük hayatınızda zor durumda kaldığınız bir anınızı ve buna nasıl çözüm bulduğunuzu yazınız.

²⁶ <https://www.storyjumper.com/book/index/27829686/How-Does-My-Body-Protect-Itself->

4.2.5.4. Yazma Bölümü Etkinlikleri²⁷

6. Etkinlik: Geçmişte başınızdan geçen korkunç bir olay var mı? Aynı olayı tekrar yaşasanız nasıl bir tepki verirdiniz? Aşağıdaki anahtar kelimeleri kullanarak yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

²⁷ <https://publicdomainvectors.org/tr/tag/d%C3%BC%C5%9F%C3%BCnnek/>

4.2.6. Evliya Çelebi'nin Başından Geçenler Metnine Yönelik Hazırlanan Etkinlikler

4.2.6.1. Okuma-Anlama Bölümü Etkinlikleri

1.Etkinlik: Aşağıdaki soruları okuduğunuz metne göre yanıtlayınız.

a) Evliya Çelebi'nin Büyük Han'da yaşadığı olay nedir?

.....

b) Evliya Çelebi ağalara niçin çok sinirlendi?

.....

c) Köprülü Mehmet, yazdığı mektupta Paşa'ya niçin kızmıştır?

.....

ç) Evliya Çelebi yaşanan bu olaydan sonra nasıl bir ceza almıştır?

.....

2. Etkinlik: Aşağıdaki ifadeler doğruysa “D” yanlışsa “Y” yazınız.

a) Evliya, Köprülü'nün mektubunu teslim etti. ()

b) Kıskançlık kötü bir duygudur. ()

c) Herkes Evliya'ya iyi davranmıştır. ()

ç) Handaki olay üzerine Padişah hana çağrıldı. ()

d) Paşa, Evliya Çelebi'ye yardımcı olmuştur. ()

e) Kavga etmek hiçbir zaman çözüm değildir. ()

4.2.6.2. Dinleme Bölümü Etkinlikleri

3. Etkinlik: Aşağıdaki soruları dinlediğiniz metne göre cevaplayınız.

1. Köprülü Mehmet Paşa Evliya Çelebi'yi **nereye** gönderdi?

- a) Çengelköy'e
- b) Çerkezköy'e
- c) Çekmece'ye
- ç) Çarşı'ya

2. Paşa, Evliya Çelebi'ye **ne** hediye etmiştir?

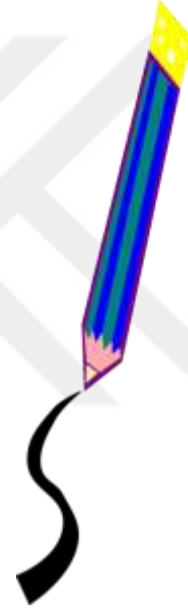
- a) Kitap
- b) Elbise
- c) Kürk
- ç) Şapka

3. Handaki kavganın **asıl sebebi** nedir?

- a) Tembellik
- b) Hırsızlık
- c) Kıskançlık
- ç) Aç gözlülük

4. Köprülü Mehmet Paşa, Melek Ahmet Paşa'ya **ne** göndermiştir?

- a) Altın
- b) Kürk
- c) Mektup
- ç) Kitap

4. Etkinlik: Aşağıdaki cümleler doğruysa “D” yanlışsa “Y” yazınız.

- A) Paşa, kavga esnasında araya girmiştir. ()
- B) Evliya Çelebi'nin handa eşyaları çalınmıştır. ()
- C) Evliya Çelebi'yi haksız bulmuştur. ()
- Ç) Paşa, Evliya'ya hangi hediyeyi verdi. ()

4. 2. 6. 3. Konuşma Bölümü Etkinlikleri:²⁸

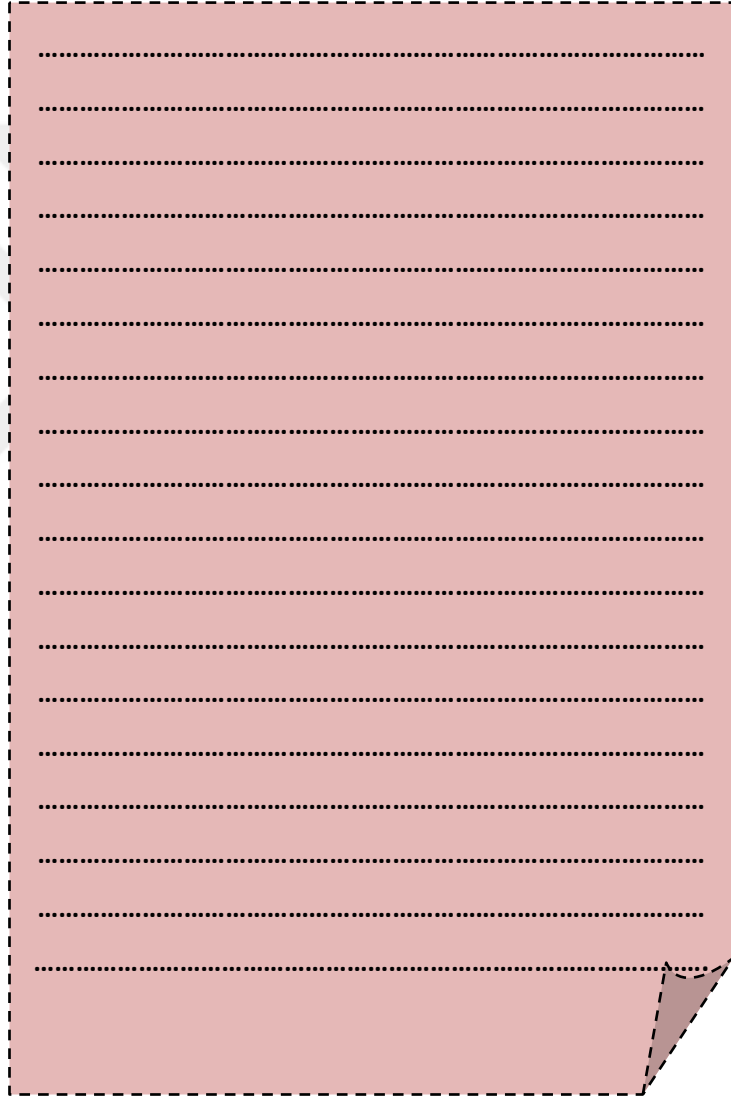
5. Etkinlik:

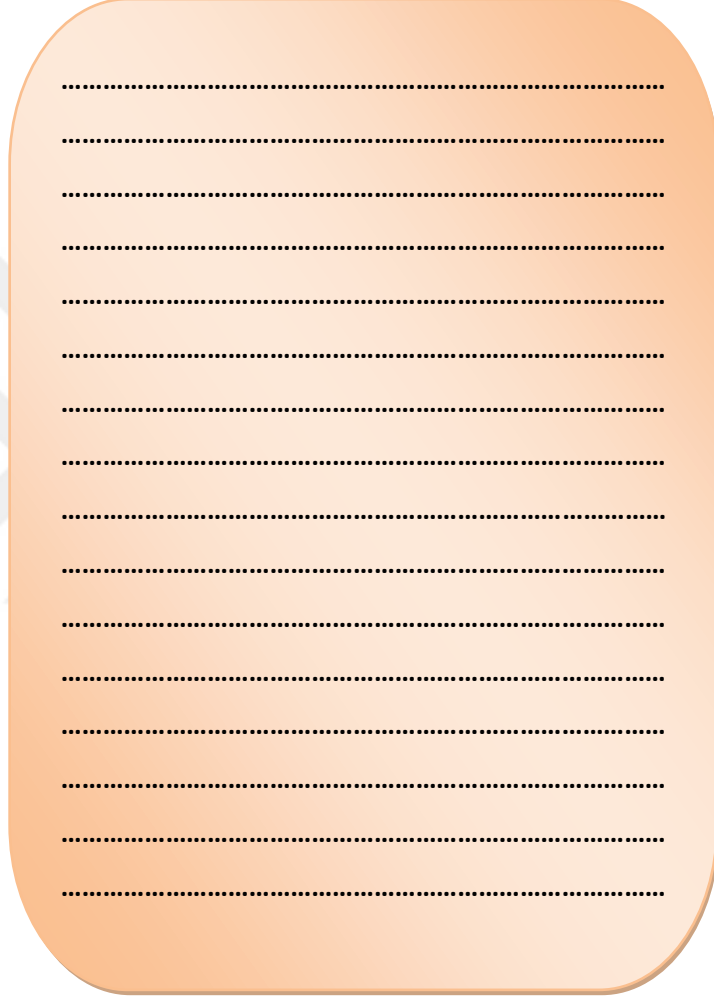
²⁸ <http://www.yesiltopuklar.com/bu-kadarini-ben-bile-hayal-etmemistim.html/hayal-etmek-ve-gerceklestirmek-4>

4. 2. 6. 4. Yazma Bölümü Etkinlikleri

6. Etkinlik: Başınızdan geçen olumsuz bir olayı yazınız. Yaşadığımız bu olaydaki haklı ve haksız olan kişileri belirtiniz.

7. Etkinlik: “Kıskançlık duygusu insanı kötü sonuçlara götürür.” cümlesi size neyi ifade ediyor? Hayatınızda bu konu ile ilgili yaşadığınız örnek bir olayı yazarak anlatınız.

A large orange rounded rectangle with a thin orange border, containing 20 horizontal dotted lines for writing. The rectangle is centered on the page and has a soft shadow effect.

V. BÖLÜM

SONUÇLAR VE TEKLİFLER

5.1. Sonuçlar

Yabancı bir dili öğrenmek, öğrenilen dilin kültürünün de öğrenilmesi anlamına gelmektedir. Öğrenilen yabancı dil farklı bir dünyaya kapı açmak ve o kapının ardındaki kültürel değerleri de tanımak ve keşfetmektir. Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi, Türk kültürünün de öğretimi demektir. Kültürün öğretiminde en ehemmiyetli araçlardan biri metinlerdir.

Metinler, dil öğretiminde öğrencinin hedef dilin yapısını, kelime hazinesini vb. pek çok örneği bir arada görebileceği birimdir. Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılacak metinlerin Türkçenin kaynak eserlerinden seçilmesi kültürel aktarımın sağlanması açısından ehemmiyet taşımaktadır. Kaynak eserler, üzerinden uzun yıllar geçmesine karşın değerini ve kalıcılığını günümüze taşımış olan eserlerdir. Evliya Çelebi'nin dört yüz yıl önce yazdığı *Seyahatname*'si, Türkçenin kaynak eserleri arasındaki değerini hâlâ korumaktadır. Eserin hâlâ pek çok bilim dalına kaynaklık ettiğini görmekteyiz.

Evliya Çelebi gezileri sırasında birçok devlet adamı ve yönetici ile görüşmüş; pek çok tarihi olaya tanıklık etmiştir. Gezerek gördüklerini kayıt altına alarak, anlattıklarında abartılı ve fantastik öğeler olmakla beraber, on ciltlik seyahatnamesiyle sonraki nesillere; kültür tarihi, mimarlık ve şehircilik, sosyal hayat, coğrafya, antropoloji edebiyat tarihi, demografi gibi

alanları ilgilendiren ehemmiyetli bir bilgi mirası bırakmıştır (Beyhan, 2013).

Evliya Çelebi'nin gezip gördüğü coğrafyayı bütün özelliği ile yansıtması, eserin çok yönlü olmasını sağlamıştır. Ayrıca dil çalışmaları açısından büyük bir kelime hazinesine sahip olan *Seyahatname*, bu yönüyle de araştırma konusu olarak tercih edilmiştir. *Seyahatname*'yi kaynak eser olarak belirlediğimiz araştırmada dilin öğretimi ile kültürün aktarımını sağlayan metinlerin kullanılması Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine katkı sağlayacaktır. “Kaynak Eserlerin Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Kullanılması: Evliya Çelebi'nin *Seyahatnamesi*” adlı çalışmada ulaşılan sonuçlar ve bu sonuçlar ile ilgili değerlendirmeler şöyledir:

1. *Seyahatname*'den seçilen metinler, Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kültürel aktarım aracı olarak kullanılabilen nitelikte birer dil öğretim malzemesi olarak belirlenmiştir.
2. *Seyahatname*'den metin seçiminde bulunarak A2 seviyesine uyarladığımız metinlerin dışında temel (A1-A2), orta (B1-B2) ve ileri (C1-C2) dil seviyelerine uygun nitelikte pek çok metnin yer aldığı görülmektedir. Eser bu yönüyle Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılan ders kitaplarını hazırlayan eğitimciler için farklı türde pek çok metni bulabilecekleri hazine niteliğinde bir eserdir.
3. Metinlerde günümüzde hâlâ kullanılan pek çok kelimenin varlığı ve metne dayalı hazırlanan kelime bölümü öğrencilerin kelime dağarcığına katkı sağlayacaktır.
4. *Seyahatname*'de yer alan metinlerin, dil ve üslup özellikleri bakımından akıcı ve anlaşılır bir yapıda olduğu, içerik itibarıyla

ilgi çekici, fantastik, sıra dışı ve kültürel değerleri aktaran bir yapıda olduğu anlaşılmıştır.

5. A2 seviyesine uyarlanan metinlerden hareketle dört temel dil becerine yönelik farklı etkinlik çalışmaları hazırlanmıştır. Metne yönelik hazırlanan sorularla öğrencilerin derse katılımlarının artması ve dil öğretiminin daha eğlenceli ve etkili hâle gelmesi amaçlanmıştır.

6. *Seyahatname*, gezi türünde yazılmış bir eser olarak yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılabileceği gibi bu türde yazılmış pek çok kaynak eserlerin de dil öğretimine kazandırılmasının faydalı bir çalışma olacağı anlaşılmıştır.

7. *Seyahatname*'nin geniş bir genel kültür bilgisine sahip olması, dil ve üslubunun samimi, akıcı bir yapıda olması ve on ciltlik kapsamlı bir eser olup kelime varlığı açısından zenginliği Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılabilecek nitelikte bir eser olduğunu ortaya koymaktadır.

5.2. Teklifler

Yaptığımız çalışmanın sonucunda edindiğimiz bilgilere dayanarak Türkçenin yabancı dil öğretimine katkı sağlaması açısından öneriler şöyledir:

1. Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılan metinlere gerekli özenin ve ehemmiyetin verilmesi gerekmektedir. Kültürel değerlerimizin dil yoluyla aktarıldığı şüphesizdir. Böylece dil öğretiminde kullanılacak metinlerin bu alandaki eğitimciler tarafından dikkatle seçilmesi gerekmektedir.

2. Evliya Çelebi *Seyahatname*'sinde pek çok metin türü yer almaktadır. Bu metin türleri Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılan ders kitaplarına uyarlanarak aktarılabilir.

3. Eserden seçilen metinlerin dil öğretiminde kullanılması için Avrupa Dilleri Ortak Çerçeve Metni'nde belirlenmiş temel (A1 ve A2), orta (B1 ve B2) ve ileri (C1 ve C2) dil seviyelerine uygun bir hâle getirilip çeşitli kademelerde yer alan Türkçe öğrencilerine kazandırılmalıdır.

4. Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kaynak eser olarak Evliya Çelebi'nin gezi türünde yazmış olduğu *Seyahatname*'si dışında farklı metin türlerinde yazılmış Türkçenin kaynak eserlerine yer verilebilir.

5. Kelime sayısı ve kullanımını açısından bir hazine niteliğinde olan *Seyahatname*'nin bu alanda çalışma yapacak araştırmacılara yol göstermesi açısından eser, ehemmiyetli bir kaynak olarak değerlendirilebilir.

6. Metinler ile kültürel aktarımda bulunurken öğrenciye bütün kültürel öğelerin verilmesi doğru değildir. Metinlerde yer alan

kültürel değerlerin günümüz şartları göz önünde bulundurularak seçilmesi gerekmektedir.

7. Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılan metinler, günlük hayatta öğrencilerin sıkça karşılaşabileceği yapıdaki olay örgüsü, dil özellikleri ve içeriğe sahip olan özgün metinlerden seçilmelidir.

KAYNAKLAR

- Aksan, Doğan (2007a). *Her yönüyle dil, ana çizgileriyle dilbilim I*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Asiltürk, Bâki (2009). “Edebiyatın kaynağı olarak seyahatnameler”, *International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Turkish Studies, 4 (1), s. 911-995.
- Atsız, Nihal (1976). *Evliya Çelebi Seyahatname'sinden seçmeler*. İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı.
- Aydın, Mustafa (2014). *Toplum, kültür ve eğitim*. Ankara: Gazi.
- Bakan, Hande: *Yabancılara Türkçe öğretiminde metindilbilimsel ölçütler çerçevesinde bir sadeleştirme denemesi: Sait Faik Abasıyanık, “Meserret Oteli”*: Ankara 2012, 321 s. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçenin Eğitimi ve Öğretimi Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi. 304267.
- Balcı, Ahmet (2013). *Okuma ve anlama eğitimi*. Ankara: Pegem.
- Banarlı, Nihat S. (1971). *Türkçenin sırları*. İstanbul: Kubbealtı.
- Banguoğlu, Tahsin (1986). *Türkçenin grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Barın, Erol (2003). “Yabancılara Türkçenin öğretiminde temel söz varlığının önemi”, *Türklük Bilimi Araştırmaları*, s. 311-317.
- Barmarmay, Gülçin (2016). *Evliya çelebi'nin Doğu Karadeniz gezisi*. Ankara: Berikan.

- Başkan, Özcan (2006). *Yabancı dil öğretimi ilkeler ve çözümler*, İstanbul: Multilingual.
- Berardo, Sacha A. (2006). “The use of authentic materials in the teaching of reading”, *The Reading Matrix*, 6(2), s. 60-69.
- Beyhan, Mehmet A. (2013). *Geçmişten günümüze seyahat ve seyahatnameler*. İstanbul: Kitabevi.
- Bilgin, Esra: *Türkçe eğitimi ders kitaplarında Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nin kullanılabilirliği*: İstanbul 2014, 242 s. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi. 272257.
- Bölükbaş, Fatma (2015). “Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde okuma metinlerinin dil seviyelerine göre sadeleştirilmesi”, *International Journal of Languages Education and Teaching*, 2198-4999, s. 924-935.
- Bölükbaş, F. ve Funda Keskin (2010). “Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde metinlerin kültür aktarımında işlevi”, *Turkish Studies*, 5(4), s. 221-235.
- Brown, Harley D. (1987). *Principles of language learning and teaching*. New Jersey: Prentice-Hall, Inc.
- Byram, M., Karen Rışager (1999). *Language teachers, politics and culture*. London: Clevedon Press.
- Council For Cultural Comission (2001). *Common European Framework Of Reference For Language, Learning, Teaching, Assesment*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Çelik Şavk, Ülkü (2011). *Sorularla Evliya Çelebi-insanlık tarihine yön veren 20 kişiden biri*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.
- Dankoff, Robert (2010). *Seyyâh-ı âlem Evliyâ Çelebi'nin dünyaya bakışı*. Çeviren: Metin Günay. İstanbul: Yapı Kredi.
- Dankoff, Robert (2008). *Evliya Çelebi Seyahatnamesi okuma sözlüğü*. Çeviren: Semih Tezcan. İstanbul: Yapı Kredi.
- Dankoff, R., Nurcan Tezcan (2011). *Evliya Çelebi'nin Nil haritası Dürr-i bi-misil in ahbârı Nîl*. İstanbul: Yapı Kredi.
- Danışman, Zuhuri (1969). *Evliya Çelebi seyahatnamesi*. İstanbul: Zuhuri Danışman.
- Dağlı, Yücel: *Evliya Çelebi seyahatnamesi'nin 1. cildi'ndeki yer ve şahıs isimleri indeksi*: İstanbul 1994, 378 s. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eski Türk Dili Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi. 36629.
- Demir, Ahmet: *Yabancılara Türkiye Türkçesi öğretiminde kültürlerarası yaklaşımdan hareketle metinlerin incelenmesinde dikkat edilecek noktalar*: Ankara 2010, 119 s. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi. 279539.
- Demir, A ve Fatma Açık (2011). "Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kültürlerarası yaklaşım ve seçilecek metinlerde bulunması gereken özellikler", *TÜBAR*, XXX, s. 51-72.

Demircan, Ömer (1990). *Yabancı dil öğretim yöntemleri*. İstanbul: Ekim.

Demirel, Özcan (2010). *Yabancı dil öğretimi*. Ankara: Pegem.

Devellioğlu, Ferit (1999). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*: Yayına Hazırlayan: Aydın Sami GÜNEYÇAL, Yeniden Düzenlenmiş ve Genisletilmiş 11. Ankara XXVIII+1195 s. Aydın Kitabevi Sözlük Dizisi: 1.

Dilidüzgün, Şükran: *Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde edebî metinler*: İstanbul 1995, 125 s. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yabancı Dil Olarak Türkçe Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi. 41893.

Durmuş, Mustafa (2013). “İkinci/yabancı dil öğretiminde sadeleştirilmiş metin sorunları üzerine”, *Bilig*, 65, s. 135-150.

Dülger, Elif: *Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi'ndeki büyü, sihir ve falın halkbilimi açısından değerlendirilmesi*: Konya 2006, 178 s. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili Ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi. 189257.

Er, Abdullah. (2005). “Yabancı dil öğretiminde "okuma"”, *KKEFD*, 12, s. 208-218.

Ergin, Muharrem (1993). *Edebiyat ve eğitim fakültelerinin Türk dili ve edebiyatı bölümleri için Türk dil bilgisi*. İstanbul: Bayrak.

Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi Topkapı Sarayı Kütüphanesi Bağdat 304 numaralı yazmanın transkripyonu-dizini I.

- Dankoff, R., Seyit Ali Kahraman ve Yücel Dağlı (2006). İstanbul: Yapı Kredi.
- Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi Topkapı Sarayı Kütüphanesi Bağdat 307 numaralı yazmanın transkripyonu- Dizini V.* Dağlı, Y., Seyit Ali Kahraman ve İbrahim Sezgin (2001). İstanbul: Yapı Kredi.
- Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi Topkapı Sarayı Kütüphanesi Bağdat 308 numaralı yazmanın transkripyonu-dizini VII.* Dağlı, Y., Seyit Ali Kahraman, ve Robert Dankoff. (2003). İstanbul: Yapı Kredi.
- Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi mukayeseli transkripyon-dizini X.* Dağlı, Y., Seyit Ali Kahraman ve Robert Dankoff (2007). İstanbul: Yapı Kredi.
- Eğnim, Kağan (2013). *Evliya Çelebi'ye göre Rumeli'deki bazı halklar ve topluluklar*. Denizli 2013, 166 s. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi. 356789.
- Finkel, C., Kate Clow ve Donna Landry (2011). *Osmanlı seyyahı Evliya Çelebi'nin izinde Evliya Çelebi yolu*. Bursa: Bursa Kültür Sanat ve Turizm Tic. A.Ş.
- Gülsevin, Gürer (2012). "Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde iki dillilerin Türkçeleri üzerine", *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 7/4, s. 99-110.
- Gülensoy, Tuncer (2000). *Türkçe el kitabı*. Ankara: Akçağ.
- Günay, Doğan (2007). *Metin-dil bilgisi*. İstanbul: Multilingual.
- Gencan, Tahir N. (1979). *Dil bilgisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu.

Gündüz, O. ve Tacettin Şimşek (2011). *Uygulamalı yazma eğitimi el kitabı*, Ankara: Grafiker.

Gündüz, O. ve Tacettin Şimşek (2014). *Uygulamalı dinleme eğitimi el Kitabı*, Ankara: Grafiker.

Gündüz, O. ve Tacettin Şimşek (2011). *Uygulamalı okuma eğitimi el kitabı*, Ankara: Grafiker.

Günümüiz Türkçesiyle Evliyâ Çelebi Seyahatnamesi (2003). 1. Kitap: 1 Cilt, haz.: Seyit Ali Kahraman, Yücel Dağlı İstanbul: Yapı Kredi.

Günümüiz Türkçesiyle Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi: Bursa-Bolu-Trabzon-Erzurum-Azerbaycan-Kafkasya-Kırım-Girit (2005). 2. Kitap, 2. Cilt, haz.: Yücel Dağlı-Seyit Ali Kahraman, İstanbul: Yapı Kredi.

Günümüz Türkçesiyle Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi: Akkırman-Amasya-Belgrad-Gelibolu-Manastır-Özü-Saraybosna-Slovenya-Tokat-Usküp (2010). 5. Kitap, 1. Cilt, haz.: Seyit Ali Kahraman, İstanbul: Yapı Kredi.

Günümüz Türkçesiyle Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi: Viyana, Eflak-Boğdan, Bükreş, Ukrayna, Kırım, Bahçesaray, Çerkezistan, Dağıstan, Kalmukistan, Saray, Moskova (2011). 7. Kitap, 2. Cilt, haz.: Seyit Ali Kahraman, İstanbul: Yapı Kredi.

Günümüz Türkçesiyle Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi: Kütahya, Manisa, İzmir, Antalya, Karaman, Adana, Halep, Şam, Kudüs, Mekke, Medine (2011). 9. Kitap: 1. Cilt, haz.: Seyit Ali Kahraman, İstanbul: Yapı Kredi.

Günümüz Türkçesiyle Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi: Mısır-Sudan-Habeşistan-Somali-Cibuti-Kenya-Tanzanya (2011). 10. Kitap, 1. Cilt, haz.: Seyit Ali Kahraman, İstanbul: Yapı Kredi.

Güvenç, Bozkurt (2011). *Kültürün abc'si*. İstanbul: Yapı Kredi.

Göçer, Ali (2012). "Dil-kültür ilişkisi ve etkileşimi üzerine", *Türk Dili ve Edebiyat Dergisi*. 729, s. 50-57.

İlgürel, Mücteba (1995). "Evliya Çelebi maddesi", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, cilt 11, s. 529-533.

İşçi, Cenan: *Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılan "Yeni Hitit" ders kitabının dört temel dil becerisi ve kültür açısından incelenmesi*: İzmir 2012, 146 s. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi. 330205.

Jiang, Wei (2000). "The relationship between culture and language", *ELT Journal*, 54/4, s. 328-334.

Kaçalın, Mustafa S. (2006). *Oğuzların diliyle Dedem Korkudun kitabı* İstanbul: Kitabevi.

Kahraman, Seyit Ali: *İlk savaş muhabirimiz Evliya Çelebi*. İstanbul 2013, 133 s. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Ana Bilim Dalı Doktora Tezi. 351636.

Kalfa, Mahir (2013). "Yabancılara Türkçe öğretiminde sözlü kültür unsurlarının kullanımı", *Millî Folklor*, 97, s. 167-177.

Kaplan, Mehmet (1982). *Kültür ve Dil*. İstanbul: Dergâh.

Kara, Mehmet (2011). “Avrupa dilleri öğretimi ortak çerçeve metni doğrultusunda Türkçe öğrenen yabancılara A1-A2 seviyesinde Türkçe öğretim programı örneği”, *Zeitschrift für die Welt der Türke*. 3/3, s. 157-195.

Karakuş, Neslihan: *Türkçe öğretiminde kaynak metinlerin temalara uygunluğu yönünden değerlendirilmesi: İstanbul 2010*, 374 s. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı Doktora Tezi. 279890.

Karasar, Niyazi (2007). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel.

Karataş, Turan (2004). *Edebiyat Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Akçağ.

Kavcar, C., Ferhan Oğuzkan, ve Özlem Aksoy. (2012). *Yazılı ve sözlü anlatım*. Ankara: Anı.

Keskin, Funda: Yetişkinlere Yönelik Yabancı Dil Olarak Türkçe Derslerinde Yazınsal Metinlerle Kültür Aktarımı: İstanbul 2010, 136 s. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yabancı Dil Olarak Türkçe Eğitimi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi. 287740.

Krashen, Stephen (1985). *The input hypothesis: issues and implications*. London: Longman.

Lowry, Heath W. (2012). *Evliyâ Çelebi'nin ayak izlerinde bir rehber kitap olarak Seyahatname*. İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi.

Nuttall, Christine (1996). *Teaching reading skills in a foreign language*. Oxford: Macmillan Heinemann.

- Okur, A. ve Funda Keskin (2013). “Yabancılara Türkçe öğretiminde kültürel unsurların aktarımı: İstanbul yabancılara Türkçe öğretim seti örneği”, *Turkish Studies*, 6 (2), s. 1619-1640.
- Oruç, Şerif (2016). “Ana dili, ikinci dil, iki dillilik, yabancı dil”, *The Journal of Academic Social Science Studies*, 45, s. 279-290.
- Özden, Mehtap: *Türkçe kaynak metinlerin Türkçe öğretiminde kullanılabilirliği*: İstanbul 2009, 416 s. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı Doktora Tezi. 250919.
- Özil, Şeyda (1991). *Dil ve kültür çağdaş kültürümüz, olgular, sorunlar*. Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği Yayınları, İstanbul: Cem.
- Özkan, Mustafa (2016). “Edebiyatta dil kullanımı”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, L (II), s. 65-77.
- Özüdoğru, M. ve Hakan Dilman (2014). *Anadil edinimi ve yabancı dil öğrenim kuramları* Ankara: Anı.
- Pehlivan, Filiz: *Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kültürlerarası etkileşim odaklı yaklaşım uyarınca metin çalışmaları*: İstanbul 2007, 116 s. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yabancı Dil Olarak Türkçe Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi. 214930.
- Polat, Tülin (1993). “Edebî metinler ve yabancı dil olarak Almanca öğretimi”, *Alman Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 8, s. 181-189.

Sever, Sedat (2015). *Türkçe öğretimi ve tam öğrenme*. Ankara: Anı.

Şenöz, Canan (2005). *Dilbilim: metindilbilim ve Türkçe*. İstanbul: Multilingual.

Şimşek, Pınar: *Yabancılara Türkçe öğretiminde okuma metinleri ve yardımcı kitaplar*: Afyon 2011, 226 s. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi. 286832.

Şimşek, Pınar (2017). “Yabancı dil olarak Türkçenin öğretiminde temel materyaller: okuma metinleri ve okuma kitapları”, *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 8, s. 211-225.

Tapan, Nilüfer (1989). “Yabancı Dil Olarak Almanca Öğretiminde Özgün Metinlerin İşlevi”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yabancı Diller Eğitimi Bölümü Dergisi*. Dilbilim Sayı:8, s. 183-192.

Tapan, Nilüfer (1990). “Yabancı dil olarak Almanca öğretiminde kültür bağlamının değerlendirilmesi”, *Alman Dili ve Edebiyatı Dergisi VII*, s. 55-68.

Tapan, Nilüfer (1995). “Yabancı dil olarak Almanca öğretiminde yeni bir yöneliş: kültürlerarası-bildirişim-odaklı yaklaşım”, *Alman Dili ve Edebiyatı Dergisi IX.*, s. 149-167.

TDV Komisyon (1995). *İslâm ansiklopedisi*. c. 11, İstanbul: Türk Diyanet Vakfı.

Timurtaş, Faruk K. (1980). “Dil meselesi”, *Millî Eğitim ve Kültür Dergisi*, 2(8), s. 35-46.

- Tomalin, B. ve Susan Stempleski (1993). *Cultural awareness*. London: Oxford University Press.
- Türk Dil Kurumu. (2015). *Türkçe sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Uğraş, Mehmet: *Seyahatin sosyolojik imkânı: Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi örneği*: Konya 2012, 65 s. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi. 325884.
- Uygur, Nermi (1996). *Kültür kuramı*. İstanbul: YKY.
- Uygur, Nermi (2001). *Dilin gücü*, İstanbul: YKY.
- Yalçın, Nihat (2014). *Evliya Çelebi'nin dilinden Ayasofya*. İstanbul: Rumuz.
- Yıldırım, A. ve Hasan Şimşek (2000). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Yılmaz, M. Yalçın, Ferhat Aslan vd.(2012). *İstanbul yabancılar için Türkçe ders kitabı A1*. İstanbul, Kültür Sanat.
- Yılmaz, M. Yalçın, Ferhat Aslan vd. (2012). *İstanbul yabancılar için Türkçe ders kitabı A2*. İstanbul, Kültür Sanat.

GENEL AĞDA YARARLANILAN SİTELER

Millî Eğitim Bakanlığı (2012). Diller için Avrupa ortak başvuru metni öğrenme öğretme değerlendirme. http://www.dilbilimi.net/ab_diller_icin_ortak_avrupa_basvuru_metni_meb_tarafindan.pdf adresinden 05.03.17 tarihinde alınmıştır.

<https://tarihturistik.wordpress.com/2011/10/11/ayasofya-muzesi-istanbul/03.11.17>.

<http://www.fotokritik.com/3242971/sarnic/03.11.17>.

<https://tarihturistik.wordpress.com/2011/10/11/ayasofya-muzesi-istanbul/03.11.17>.

<http://nogai.blogspot.com.tr/2012/01/evliya-celebi-seyahatnamesinde-nogaylar.html.04.11.17>.

<http://www.forumunuz.com/dunya-uzerindeki-tarihi-mekânlar/21578-azak-kalesi.html/03.11.17>.

<http://www.omurokur.com/0632/11/12-yusuf-suresi/03.11.17>.

http://kitapehli.com/makale10_4.html/14.11.17.

<https://www.dailymotion.com/video/xbyvp2/15.11.17>.

<http://www.worldbulletin.net/14.11.17>.

<http://www.kadem.org/bir-kulturun-isiginda-dosteli-vefa/14.11.17>.

<http://www.ilem.org.tr/blog/?p=1131/14.11.17>.

<https://tr.pinterest.com/pin/394205773606315013//03.11.17>.

<https://tr.pinterest.com/ftmazdemir091/dilek/18.11.17>.

<http://www.ayferaytac.com/pusula/1692-agehinin-gemikasidesi.html/19.11.17>.

<http://www.leblebitozu.com/dunyaca-unlu-seyahatnamesiyle-evliya-celebinin-hayati/19.11.17>.

<http://www.lafsozluk.com/2014/04/kervansaray-nedir-nedemektir-anlami.html/19.11.17>.

<https://tr.pinterest.com/tahirexyz/evliya%C3%A7elebiseyahatleri//> 19.11.17.

<http://parlafikirler.org/insaat-ameleligi-yapmak-nasil-bir-istir//20.11.17>.

<http://patsyclairmontblog.com/temizlik-sirketleri-ile-calismanin-avantajlari-nelerdir/20.11.17>.

<http://www.aydin24haber.com/aydinda-sebze-fide-dikimleri-basladi-181224h.htm/20.11.17>.

<http://www.fotografturk.com/kayik-p106205/20.11.17>.

<http://www.rezerection.net/21.11.17>.

<https://www.birhayalinpesinde.com/tac-mahal-agrahindistan/10.12.17>.

<https://onedio.com/haber/dunyada-en-populer-25-turistik-yer-140630/10.12.17>.

<https://www.diyadinnet.com/YararliBilgiler433&Bilgi=d%C3%BCnyan%C4%B1n-7-harikas%C4%B1/10.12.17>.

<https://gezievreni.com/aspentos-antik-kentiantalya/10.12.17>.

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Puente_de_Mostar.JPG/10.12.17.

<https://www.dreamstime.com/10.12.17>.

<https://publicdomainvectors.org/tr/tag/d%C3%BC%C5%9F%C3%BCnme%BCnme%BCnme/10.12.17>.

<https://tr.stockfresh.com/image/7464942/fun-pencil-cartoon/21.12.2017>.

<http://turkishcourse.web.tr/bizden-haberler/turkce-konusmak.html/24.12.2017>.

<https://animals.desktopnexus.com/wallpaper/442371/23.11.17>

<http://bilgihanem.com/evliya-celebi-kimdir/05.03.18>.

http://cografyaharita.com/dunya_dilsiz_haritalari.html/27.12.17.

<https://www.ruyatabirleri.com/>

<https://www.rentokil.com.tr/yilanlar/tur/23.12.17>.

<http://www.ilkresim.com/pic/111/Saha-Kalkmis-Kahverengi-At/23.12.17>.

<https://bilimfili.com/yeni-dogan-bir-bebek-sizi-nasil-goruyor/23.12.17>.

<http://www.nkfu.com/23.12.17>

<http://listetek.com/haber/151422.11.17>.

https://tr.123rf.com/photo_40855499_stock-vector-dreaming-girl-and-boy-with-thought-bubble.html/22.11.17.

EKLER

EK-1: Avrupa Dilleri Ortak Çerçeve Metni'ne Göre Belirlenen Dil Seviyeleri Çerçevesinde Hedef Öğrenici Grubunun Bildiği Varsayılan Dil Bilgisi Yapıları (Bakan, 2012).

<i>A1 SEVİYESİ</i>	<i>A2 SEVİYESİ</i>
HABER KİPLERİ	GELECEK ZAMAN -(y)EcEk
SIRALAMA -(İ)nci	HABER CÜMLESİ (gelecek zaman) olacak
HABER KİPLERİ (haber kipi devam) -(y)İm, -sİn, -(y)İz, -sİnİz, -(IEr)	İLGEÇLER gibi, kadar
VAROLUŞ CÜMLESİ (haber kipi) var, yok	GELECEK ZAMAN (hikâye kipi) -(y)EcEktİ (< -(y)EcEk idi)
ŞİMDİKİ ZAMAN (genel) -(İ)yor	EŞİTLİK -CE
DURUM (yönelme, kalma, çıkma) -(y)E, -DE, -DEN	GÖRELİK -(y)E GÖRE
ULAÇLAR (BAĞ FİİL) -DiktEn sonra, -mEdEn önce	GEÇMİŞ ZAMAN (belirsiz) -miş
EDATLAR -(y)E kadar, -DEn önce, -DEn sonra	HABER CÜMLESİ (rivayet kipi) -(-(y)Miş (< i-miş))
İYELİK -(İ)m, -(İ)n, -(s)İ, -(İ)miz, -(İ)nİz, -(IEr/s)İ	ŞİMDİKİ ZAMAN (rivayet kipi) -(İ)yormuş (< (İ)yor i-miş)
AD TAMLAMASI (belirtili) AD-(n)İn, AD-(IEr/s)İ	GELECEK ZAMAN (rivayet kipi) -(y)EcEkmiş (< -(y)EcEk i-miş)
AD TAMLAMASI (belirtisiz) AD AD-(s)İ	PEKİŞTİRME -Dir
AD TAMLAMASI (zincirleme) AD-(n)İn AD-(IEr/s)İ(nİn) AD-(IEr/s)İ	GENİŞ ZAMAN -(E/İ)r
GEÇMİŞ ZAMAN (belirli) -Di	YETERLİK -(y)Ebil- / -(y)EmE-

HABER CÜMLESİ (hikâye kipi) –(y)dİ (< i-di)	GENİŞ ZAMAN (hikaye kipi) –(E/İ)rdİ (< - (E/İ)r i-di)
ŞİMDİKİ ZAMAN (hikâye kipi) –(i)yordu (< -(İ)yor i- di)	GENİŞ ZAMAN (rivayet kipi) –(E/İ)rmİş (< -(E/İ)r imiş)
ULAÇLAR –(y)ken (< i-ken)	ADLAŞTIRMA –mE, -mEk, -(y)İş
BAĞLAÇLAR ile (>(y)İE)	ADLAŞTIRMA (+İYELİK)+DURUM –mE/ -mEk / -(y)İş (+iyelik) + durum
EMİR KİPİ –sİn, -(y)İn(İz), -sİn(ter)	DOLAYLI ANLATIM (emir kipi) “...”/-Me
İSTEK KİPİ –(y)E	ZARF-FİİL –(y)İp / -mEdEn
SIFATLAŞTIRMA –İİ, sİz	ZARF-FİİL –(y)ErEk
KARŞILAŞTIRMA –DEn daha	ZARF-FİİL –(y)E...-(y)E
ÜSTÜNLÜK <i>en</i>	ZARF-FİİL –mE (+iyelik) için / -mEk için
DURUM (belirtme) –(y)İ	ZARF-FİİL –mEk üzere
ŞİMDİKİ ZAMAN (resmi) –mEktE	BAĞLAÇLAR çünkü, bu sebeple, bu yüzden
İLGİ EKİ –ki	GELECEK ZAMAN –(y)EcEk
BAĞLAÇLAR <i>de/da</i>	HABER CÜMLESİ (gelecek zaman) olacak

EK-2: Metin Değerlendirme Formu:

Metin Değerlendirme Soruları		Uygun	Uygun Değil
1	Evrensel değerlere yer vermesi bakımından		
2	Kültür ile ilgili özellikleri yansıtması bakımından		
3	İçeriği bakımından		
4	Uzunluğu bakımından		
5	Cümle yapısı bakımından		
6	Resimler ile anlatılabilir olması bakımından		
7	Günlük hayata uygunluğu bakımından		
8	İlgi çekici durumların yer alması bakımından		
9	Hikâye örgüsünün (yer, zaman, mekân) yer alması bakımından		
10	Dört temel dil becerisine yönelik etkinlik oluşturulması bakımından		
11	Kelime dağarcığına katkısı bakımından		
12	Dil özelliklerinin A2 seviyesine uyarlanması bakımından		
13	Yer adlarına yer verilmesi bakımından		
14	Sayı ile ilgili ifadelere yer verilmesi bakımından		
15	Özel isimlere yer verilmesi bakımından		